

AL GATHAFI SPEAKS...

**Afrikan yhtenäisyys ja pan-afrikanismi Muammar Gaddafin
retoriikassa**

**Jyväskylän yliopisto
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Valtio-oppi
Pro gradu -tutkielma
Jenny Lindborg
Huhtikuu 2008**

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Tekijä Jenny Lindborg	Ohjaaja Heino Nyssönen
Työn nimi AL GATHAFI SPEAKS... Afrikan yhtenäisyys ja pan-afrikanismi Muammar Gaddafin retoriikassa	
Oppiaine valtio-oppi	Työn laji pro gradu -tutkielma
Aika Huhtikuu 2008	Sivumäärä 97
Tiivistelmä Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkoituksena on selvittää, miksi ja millä tavoin aiemmin pan-arabistina tunnetun Muammar Gaddafin retoriikassa Afrikan tulee yhdentyä. Tutkimuksen kohteena on se, millaisten arvojen varaan Gaddafi omien internet-sivujen (Al Gathafi speaks...) kirjoituksissa ja puheissa luo afrikkalaisia yhdistäviä siteitä ja päämääriä. Tutkimusta täydennetään testaamalla väitettä, että puhuessaan Afrikan yhtenäisyydestä Muammar Gaddafi seuraa pan-afrikanismia ja Kwame Nkrumahin ajattelua. Testaaminen tapahtuu vertaamalla Gaddafin retoriikkaa Nkrumahin käyttämään afrikkalaisen persoonan käsitteeseen. Väitettä ei ole aiemmin empiirisesti tutkittu tieteellisillä menetelmillä. Tutkimusmetodina työssä käytetään perelmanilaista retoriikantutkimusta, jonka keskiössä on universaalien ja/tai erityisyleisön hyväksynnän saavuttaminen erilaisia argumentaatiokeinoja hyödyntäen. Aineistoa tarkastellaan myös Aristoteleen klassisen retoriikan teorian valossa. Aineistona tutkimuksessa on Gaddafin virallisella internet-sivustollaan julkaisemat Afrikkaan sekä integraatioon ja yhtenäisyyteen liittyvät puheet ja kirjoitukset. Ennen varsinaista analyysia tutkielmassa esitellään Afrikan integraatiosta aiemmin käytyä keskustelua sekä Gaddafin suhdetta Afrikkaan, jotta tutkimuksen kohteena olevien puheiden ja kirjoitusten konteksti tulee tunnetuksi. Gaddafin harjoittamassa verkkoviestinnässä sivuutetaan tiedotusvälineiden tarjoama performatioiden areena ja puhutellaan massayleisöä suoraan ilman välittäviä tulkintoja. Internet tarjoaakin otollisen tilaisuuden propagandan harjoittamiseen tietoisesti vaikuttamiseen pyrkimyksen muodossa. Tutkimuksessa pohditaan retoriikan ja propagandan suhdetta. Propaganda tapahtuu aina tietyissä kommunikaatiotilanteissa retorisia välineitä hyväksi käyttäen. Tutkielman tutkimustulokset koskevat siis myös niitä Gaddafin retorisia mekanismeja, joilla on mahdollista harjoittaa propagandaa sille otollisessa kommunikaatiotilanteessa. Tutkimuksen keskeisin johtopäätös on, että Gaddafi puhuu pan-afrikkalaisista ideaaleista vain välittömien tavoitteiden mielessä. Afrikan tulee yhdentyä vahvistaakseen asemia globalisaation tuottamalla uudella aikakaudella. Gaddafin pan-afrikanismin tavoitteet ovat Nkrumahin ajatusten kanssa yhteneväiset, mutta tavoitteiden pohjalla oleva käsitys Afrikan yhtenäisyydestä on Gaddafin retoriikassa ratkaisevasti erilainen. Gaddafin retoriikassa afrikkalaiset kuvitellaan yhtenä kansana, yhtenä rotuna ja yhden värinä. Ajatuksessa hankkiudutaan eroon kulttuurisesta pluralismista, siinä missä Nkrumahin afrikkalainen persoona perustuu afrikkalaisen kulttuuripluralismin arvostukselle. Gaddafi legitimoit Afrikan mantereeseen yhteenkuuluvuutta ennen kaikkea historiallisella argumentaatiolla sekä luomalla todellisuutta yhdestä pan-afrikkalaisesta kulttuuri-identiteetistä. Afrikan yhtenäisyyttä perustellaan uudella ajalla, jossa Afrikka ei ilman Afrikan Yhdysvaltojen muodostamista tule selviytymään. Afrikan tulisi integroitua myös, jotta länsimaiden harjoittama kolonisaatio pystytään pysäyttämään. Tämä sisältää myös näkemyksen afrikkalaisten itsemääräämisoikeuden palauttamisesta.	
Asiasanat: Muammar Gaddafi, Afrikan yhtenäisyys, pan-afrikanismi, retoriikka, propaganda, Afrikan unioni, Afrikan Yhdysvallat	
Säilytyspaikka	
Muita tietoja	

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Faculty Faculty of Social Sciences	Department Department of Social Sciences and Philosophy
Author Jenny Lindborg	Supervisor Heino Nyysönen
Title AL GATHAFI SPEAKS... African Unity and Pan-Africanism in the Rhetorics of Muammar Al-Qaddafi	
Subject Political Science	Level Master's Thesis
Month and year April 2008	Number of pages 97
Abstract This thesis investigates the ways and whys in which Africa should unite in the rhetorics of Muammar Al-Qaddafi. Topic of the thesis also includes examination of the values Al-Qaddafi bases on the African unity in his rhetorics. The objects of the study are the speeches and writings of Al-Qaddafi published on his official website (AL Gathafi speaks...). Research is fulfilled by testing a claim in which is said that Al-Qaddafi follows the ideals of pan-Africanism and thinking of Kwame Nkrumah in his visions for African unity. The testing is performed by comparison of the rhetorics of Al-Qaddafi and the concept of African personality applied by Kwame Nkrumah. The claim has not been empirically studied before by scientific methods. The research methodology applied in this thesis is rhetorical approach of Chaïm Perelman, in which gaining acceptance of universal and/or special audiences by differencing methods of argumentation are seen the as focal point. The speeches and writings of Al-Qaddafi are also analysed in the light of classic theory on rhetorics by Aristotle. Before the actual analysis is performed, the earlier debates about African integration and also the relations of Al-Qaddafi and Africa are introduced to readers. On his website Al-Qaddafi passes the performance arenas of traditional media and speaks directly to the masses without mediating interpretations. Internet provides an opportunity for propaganda as conscious effort to influence some one. The study reflects the relations of rhetorics and propaganda. Propaganda always takes place in certain situation of communication in which the rhetorical instruments are applied. The conclusions of this study hence also concern the rhetorical mechanisms used by Al-Qaddafi that can be seen as a way of performing propaganda. The main result of the thesis is that Al-Qaddafi speaks of pan-african ideals only in a sense of immediate objective. Africa must unite to survive in facing the challenges of a new era, the era of globalization. The aims of Al-Qaddafi's pan-africanism are consistent with those of Kwame Nkrumah. However the idea, on which the foundation of African unity is based on, is completely different. In the rhetorics of Al-Qaddafi Africans are being imagined as one nation, one race and one colour. The idea gets rid of the basic idea of Kwame Nkrumah's African personality which is the appreciation of African cultural pluralism. Al-Qaddafi legitimates African unity foremost by historical argumentation and by creating reality of singular pan-african cultural identity. The need for African unity is largely argued on new emerging era in which the African unity is needed for survival. In conclusion in the rhetorics of Al-Qaddafi Africa should unite not only to survive in the global economu but also to eradicate colonialism of western countries from Africa. The idea of eradicating colonialism includes a vision of returning African sovereignty to Africa.	
Keywords: Muammar Gaddafi, African unity, pan-Africanism, rhetorics, propaganda, African union, United Staes of Africa	
Depository	
Additional information Full thesis only in Finnish	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	2
1.1 Tutkimusongelma ja -aineisto.....	2
1.2 Tutkimuksen kulku ja sisältö.....	11
2 LIBYA, GADDAFI JA AFRIKAN YHTENÄISYYS.....	14
2.1 Gaddafi pan-arabismien ja pan-afrikanismin tavoittelijana	15
2.2 Afrikan yhtenäisyysjärjestö ja Afrikan Yhdysvallat	18
2.3 Pan-afrikanismi ja Kwame Nkrumah.....	19
3 RETORIikka JA PROPAGANDA.....	22
3.1 Uusi retoriikka	22
3.2 Propaganda ja retoriikka.....	26
3.3 Aristoteles.....	31
4 UUSI AIKAKAUSI: PAN-ARABISMISTA PAN-AFRIKANISMIIN	35
5 YHTENÄINEN AFRIKKA	47
5.1 Gaddafi afrikkalaisena rektorina	47
5.2 Afrikkalaisuus, uskonto ja elämäntapa.....	52
5.3 Kolonialistien kieli vs. afrikkalainen kieli.....	58
5.4 Afrikkalaiset Afrikassa ja Afrikan ulkopuolella	62
5.5 Uskolonialismi ja afrikkalainen itsemääräämisoikeus	67
6 VALLANKUMOUSJOHTAJA GADDAFI KWAME NKRUHIN JALANJÄLJISSÄ?.....	75
7 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	82
LÄHTEET.....	90
LOPPUVIITTEET	97

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimusongelma ja -aineisto

Welcome to Al Gathafi Speaks... A personal website that contains the thoughts, ideas and vision of the Brother Leader Muammar Algathafi on the solutions to the issues of today's world.

<http://www.algathafi.org/>

Kylmän sodan aikana maailmalla radikaalina pan-arabistina tunnetun Muammar Gaddafin¹ (مُفَاذِقُ لِمُعَا، Mu‘ammar al-Qaḍḍāfi) agendalle ilmaantui 1990-luvun loppupuolella uusi teema: Afrikan integraatio. Syyskuussa 1999 Libyassa Sirtren kaupungissa Gaddafi teki paikalle kutsumilleen afrikkalaisille johtajille ehdotuksen afrikkalaisesta yhtenäisyysprojektista, Afrikan mantereeseen integraatiosta, jonka päämääränä tulisi olla Afrikan Yhdysvaltojen perustaminen. Gaddafi halusi muodostaa mantereelle yhteisen hallituksen ja asevoimat, yhdistää afrikkalaisten valtioiden kauppaa- ja ulkopolitiikan yhdeksi sekä valita yhden johtajan edustamaan Afrikkaa muun maailman kanssa asioissa. Sirtressä Gaddafin esittelemän Afrikan Yhdysvaltojen ominaisuudet olivat aikanaan myös 1960-luvun tunnetuimman pan-afrikanistin Kwame Nkrumahin (1909–1972) unelma. (Makinda & Okumu 2008, 31–34.)

Mikä tahansa yhtenäisyysprojekti vaatii yhteisten nimittäjien vahvistamista, joilla legitimoidaan yhteenkuuluvuutta sekä perustellaan suuntausta yhteisiin päämääriin. Yhteenkuuluvuuden esimerkiksi kansallisena identiteettinä voidaan ajatella muodostuvan juuri puheen kautta; performatiivisena tekstien, puheen tai symbolisten yhteyksien tuottamisena (Keränen 1998, 9). Tutkin tässä työssä sitä, millaisten arvojen varaan Gaddafi kirjoituksissaan ja puheissaan luo afrikkalaisia yhdistäviä siteitä ja päämääriä. Arvot ovat yhtäältä subjektiivisia käsityksiä tavoiteltavista ja haluttavista asioista. Toisaalta arvot liittyvät myös kulttuurin käsitteeseen, sillä eri kulttuureilla on erilaiset arvojärjestelmät. Ryhmillä, yhteiskunnilla ja kulttuureilla on arvoja, jotka ovat laajalti kyseessä olevan joukon jakamia. Arvojen avulla voidaan tunnistaa ne asiat, asioiden tilat sekä ominaispiirteet, jotka tietyn yhteisön jäsenet pitävät tärkeinä ja arvostettavina.

Tutkimuksessani selvitan myös Muammar Gaddafin arvomaailman lisäksi hänen tekstuaalisella tasolla luomaa todellisuutta maailmanpolitiikan tapahtumista, toimijoista sekä mahdollisista ongelmista ja niiden ratkaisuista, joiden vuoksi Afrikan tulee integroitua. Tutkimuskysymykseni on siis se, *miksi ja miten Afrikan tulisi Muammar Gaddafin mukaan integroitua.*

Aihetta on sivuttu aiemmassa tutkimuksessa hyvin vähän. Useimmat Libyan ulkopoliittiseen käyttäytymiseen keskittyneet tutkimukset ovat jaettavissa kahteen koulukuntaan (Deeb 1991, 6-7; Solomon & Swart 2005, 469–470). Näistä ensimmäinen keskittyy Libyan ulkopoliittisen toiminnan selittämiseen arvaamattoman epärationaalisen ja hullun Muammar Gaddafin persoonaan kautta. Tällainen tutkimustraditio kuuluu lähinnä psykoanalyysistä vaikutteita ammentavan piiriin. Toinen tutkimusperinne lähestyy Libyan ulkopoliittikkaa Gaddafin ideologisen kokoelman kautta, mukaan lukien hänen Vihreä kirjansa. Gaddafin Vihreää kirjaa voidaan luonnehtia Libyan vallankumouksen testamentiksi, joka sisältää Gaddafin Libyassa soveltaman poliittisen teorian ja sen käytännölliset periaatteet. Kirjan ensimmäinen osa käsittelee suoraa kansanvaltaa ratkaisuna demokratian ongelmaan, toinen osa sosialismia ratkaisuna talouden ongelmaan ja kolmannessa osassa esitellään "Kolmas kansainvälinen teoria". Kirjassa Gaddafi yhdistää sosialistiset ideansa ja islaminuskoksen taustansa. Sosialismin ja islamin yhdistämistä kutsutaan arabisosialistiseksi poliittiseksi aatteeksi. Arabisosialismi eroaa monista muista sosialistisista liikkeistä, sillä siinä sallitaan uskonto. Tästä huolimatta siinä kuitenkin painotetaan maallista valtaa. Arabisosialismin kultakautta olivat vuodet 1950–1970. Gaddafin Vihreä kirja on julkaistu vuonna 1975 ja käännetty englanniksi vuonna 1976. (Arnold 1996, 12–22.) Nykypäivänä arabisosialismia toteutetaan enää Libyassa ja jossain määrin Syyriassa.

Tämä tutkimus eroaa kummastakin edellä mainitusta tutkimusperinteestä siksi, että tutkimuskohteena on persoonan ja ideologian sijaan Libyan johtajan puheissa ja kirjoituksissa käyttämä retoriikka. Toisin sanoen huomioni kiinnittyy Gaddafin perusteluihin Afrikan yhtenäisyyden tarpeellisuudesta retoriikka-analyysiä hyväksikäyttäen. Gaddafi persoonana on toki kiinnostava tutkimuskohde: hänestä on muun muassa sanottu, että hän on aivan liian monimutkainen hahmo ymmärrettäväksi (ks. esim. Arnold 1996, 56). Tutkimuksen tarkoituksena ei kuitenkaan ole määritellä Gaddafin persoonaa tai hänen ideologiansa osia, vaan kiinnittää huomio hänen kertomiinsa

poliittisiin ja käytännöllisiin perusteluihin Afrikan yhtenäisyyteen liittyen ja tarkastella niiden kautta muodostuvaa Gaddafin maailmankuvaa.

Luen tutkimuksessa kriittisesti auki Gaddafin käsitystä Afrikan yhtenäisyydestä valitusta aineistosta. Lisäksi vertaan Afrikan yhdentymisen perustelujen yhteisiä nimittäjiä työn lopuksi aiemman tutkimuksen perusteella keskeiseksi vertailukohtaksi havaitun Kwame Nkrumahin *afrikkalaisen persoonan* käsitteeseen. Testaan tutkimuksessani muun muassa Makindan ja Okumun (2008, 31–33) esittämää väitettä siitä, että puhuessaan Afrikan yhtenäisyydestä Muammar Gaddafi seuraa pan-afrikanismia ja Kwame Nkrumahin ajattelua. Makindan ja Okumun mukaan Gaddafi on löytänyt uudelleen pan-afrikanismin ideaalit. Väite esiintyy Makindan ja Okumun lisäksi muun muassa Akonorin (2007, 198) artikkelissa. Väitteen validiutta ei kuitenkaan ole aiemmassa tutkimuksessa tarkasteltu perusteellisesti empiirisenä tutkimuskysymyksenä.

Tämän työn kaltaisessa tutkimuksessa on aina kysymys tulkinnallisesta relativismista. Palosen (1987, 24) mukaan siirtyminen pelkästä ymmärtämisestä tulkintaan tarkoittaa mielenkiinnon siirtämistä ihmisten välisestä kommunikoinnista tulkittavan lähteen sisältämien merkitysten paremmin ymmärtämiseen. Tulkitseminen on aina valikoivasti ja yksipuolisesti teemoja esiin ottavaa. Tutkijana teen valintoja ja tulkiten tekstejä sekä puheita omasta temaattisesti rajatusta näkökulmastani käsin. Tämän vuoksi on korostettava, että jonkin toisen henkilön toimesta sama tapahtuma voidaan aina tulkita eritavoin. Palosen (1987, 24–25) mukaan mitään tulkintaa ei voi ”amentaa pohjaan saakka”, sillä mille tahansa tulkinnalle voidaan esittää vastaväitteitä ja kehittää vastatulkintoja.

Tutkimuksessa analysoin Muammar Gaddafin virallisella internet-sivustolla (<http://www.algathafi.org/html-english/index.htm>) julkaisemia puheita ja kirjoituksia retoriikka-analyysin keinoin. Tutkimuskysymyksen kannalta relevantin aineiston löytämiseksi olen rajannut aineiston internet-sivustolla julkaistuihin puheisiin ja teksteihin, joissa esiintyy sana tai käsitteet Africa, unity, integration, African Union (AU) tai Organization of African Unity (OAU). Aineiston rajaus on tehty helmikuussa 2008, jonka jälkeen sivustolla mahdollisesti julkaistut puheet ja kirjoitukset eivät kuulu tutkimuksen aineistoon. Olen lukenut aineistoon valikoituneen materiaalin lisäksi myös muut internet-sivujen kirjoitukset sekä puheet varmistuakseni siitä, että aineistoksi rajauksen perusteella

valikoitunut materiaali ei poikkea sen ulkopuolelle jääneestä. Gaddafin internet-sivuston kaikki kirjoitukset ovat puheisiin verrattuna lyhyitä, yhdestä neljään sivun mittaisia. Sivuston puheiden pituus vaihtelee jonkin verran. Pisin aineistoon lukeutuvista puheista on noin 22 sivua ja lyhin noin neljä sivua. Aineiston ulkopuolelle jäävistä puheista pisin on noin 14 sivua ja lyhin noin 3 sivua. Muista lähteistä löytyvät puheet sekä kirjoitukset jäävät tutkimuksen tarkastelun ulkopuolelle, koska tutkimuskohteena on vain se, miten ja miksi Gaddafi puhuu Afrikan yhtenäisyydestä juuri hänen omalla internet-sivustollaan.

Rajaus vain internetistä löytyvään materiaaliin vaatii erityistä teoreettista ja metodologista huomiota. Internet uutena kommunikaation välineenä haastaa perinteisen median (printtimedia, radio ja televisio) kyvyn asettaa ja rajata poliittisen keskustelun agendaa avaamalla kanavan poliittisille toimijoille suoraan kommunikaatioon massojen kanssa. Internetissä sekä media että viesti ovat vapaita välittävien tahojen tulkinnoista, jotka määrittävät perinteisiä poliittisen kommunikaation kanavia. (Savigny 2002, 5-7.) Toisaalta internetin mediatyyppin luonnehdinnassa on otettava huomioon esimerkiksi mahdollisuus hallitusten harjoittaan sensuuriin internetissä. Yksi tutkimuksen tarkoituksista onkin tarkastella sitä, mitä internetissä harjoitettava propaganda voi retoriikka-analyysissa tarkoittaa ja täyttääkö Gaddafin internet-sivustolla käytetty retoriikka propagandan kriteerit.

Internetissä informaatio on pääasiallisesti vapaasti välitettävissä ja vastaanotettavissa. Tällä on kuitenkin kielteinen kääntöpuolensa: jos kuka tahansa voi julkaista mitä tahansa internetissä, niin mistä voi tietää, että esitetyt väitteet ovat todenperäisiä? Verkossa tapahtuvan viestinnän osalta voidaan myös kysyä sitä, millaista objektiivisuutta viestinnältä ylipäänsä odotetaan. Voidaan ajatella, että internet vähentää perinteiseen mediaan verrattuna tiedontuotannon keskittymistä ja demokratisoi julkisen mielipiteen muodostumista interaktiivisuuden kautta (Savigny 2002).

Gaddafin internet-sivustojen ei voida kuitenkaan katsoa edustavan interaktiivista verkkoviestintää, sillä sivulla ei ole minkäänlaisia yhteystietoja, eikä sivuston interaktiivinen foorumi-osio ollut käytössä (ainakaan tutkimuksen tekemisen aikana). Tutkimuksen kohteena olevia internet-sivustoa voidaan näin ollen luonnehtia tekniset mahdollisuudet huomioon ottaen yksisuuntaiseksi kommunikaatioksi, jossa yleisö on ilmeisen suostuttelun kohteena.

Sivuston etusivu (<http://www.algathafi.org/>) kertoo, että Gaddafi käyttää sivuja niin sisäpoliittisen ideologian levittämiseen kuin omien ratkaisujen tarjoamiseen kansainvälisten ongelmien selvittämiseksi. Internet luo Gaddafille mahdollisuuksia tietoisesti tarkoitettuun ja kohdennettuun vaikuttamiseen. Sivustolla on julkaistu sekä Gaddafin pitämiä puheita että teksteinä julkaistuja kirjoituksia. Sivuston materiaali muodostaa retoriikka-analyysin näkökulmasta mielenkiintoisen tutkimusaineiston, sillä kirjoitukset ja puheet ovat suunnattu erilaisille yleisöille. Koko sivuston kirjoitukset ovat Gaddafin (1.2.2005) mukaan suunnattu maailmalle. Puheiden julkaisupaikan ollessa sama kuin kirjoitusten voidaan myös niillä ajatella olevan varsinaisen puheen pitotilannetta laajempi, maailmanlaajuinen yleisö.

Yleisö voi Perelmanin (1982, 9-20) mukaan olla joko universaali tai erityinen. Ero näiden välillä ei synny siitä, keiden puhuja arvelee kuulevan puheen, vaan siitä, mikä on puhujan intentio: haluaako hän puhutella joitakin (erityisyleisö) vai kaikkia (universaaliyleisö). Universaaliyleisö viittaa puhujan tavoitteeseen löytää sellaiset perustelut, jotka kuka tahansa, ”koko ihmiskunta”, voi hyväksyä. Universaaliyleisöön vedottaessa käytetään vakuuttamista. Erityisyleisölle suunnatussa esityksessä tähdätään puolestaan suostutteluun. Erityisyleisö muodostuu universaaliyleisön mistä tahansa osajoukosta. Perelman (ibid.) korostaa, että mitä yhtenäisempi yleisö on, sitä helpompi sitä on lähestyä.

Gaddafin teksteinä julkaistut kirjoitukset ovat intention mielessä suunnattu vakuuttamisen kannalta vaikeimmalle mahdolliselle yleisölle, koko maailman laajuiselle universaaliyleisölle. Käytännössä internetissä julkaistu materiaali ei kuitenkaan ole kaikkien saatavissa, sillä muun muassa internetiin pääsyn mahdollisuus tai kielitaito voi rajoittaa sivustojen saavuttavuutta. Esimerkiksi Euroopassa ja Afrikassa asuvat henkilöt ovat hyvin erilaisessa asemassa internetiin pääsyn suhteen. Vaikka useissa Afrikan maissa internetin käyttö yleistyy ja laajenee nopeasti, erityisesti Saharan eteläpuolisessa Afrikassa on käytön leviäminen muuta maailmaa hitaampaa useista taloudellisista, poliittisista ja infrastruktuuriin liittyvistä syistä. Nykyiset lehdistön sananvapauden rajoitukset useissa Afrikan maissa huomioonottaen on yllättävää, että Pohjois-Afrikan maita lukuun ottamatta internet-sensuuri Afrikassa on harvinaista. (Croen ym. 2007.)

Perelmanin (1982, 13) mukaan yleisönä ei voida kuitenkaan pitää kaikkia niitä, jotka käytännössä voivat kuunnella tai myöhemmin lukea puhujan tekstin tai puheen. Puhuja voi jättää osan yleisöstä huomioimatta tai esimerkiksi puhua lehtihaastattelussa haastattelijalle, lehden lukijalle tai kansalliselle ja jopa kansainväliselle mielipiteelle, jonka tietoon hänen mielipide voi tulla. Perelman (ibid.) on kirjoittanut teoriansa uudesta retoriikasta ennen internetin nousua poliittisena ilmiönä ja kommunikaatiovälineenä, mutta teoria on käyttökelpoinen myös internetissä tapahtuvan argumentaation tutkimiseen, kunhan internet median luonne otetaan riittävästi huomioon edellä esitellyn tavan mukaisesti.

Suhteessa siihen, miten internetin yleistymisen poliittisena ilmiönä ajatellaan vaikuttavan politiikkaan sekä kommunikaatioon, voidaan nähdä esiintyvän kahta koulukuntaa: populistinen ja yhteisöorientoitunut (Bimber 1998, 137–154). Populistisen näkemyksen mukaan internet edistää kansalaisten ja hallituksen välistä välitöntä kommunikaatiota ja vähentää kansalaisten riippuvuutta puolueisiin, etujärjestöihin, vaalein valittuihin edustajiin sekä tiedostusvälineisiin. Populistisen näkemyksin ideana on, että internet palvelee massayleisöä ja politisoii massan prosessin aikana. Populistisessa näkemyksessä internet hajauttaa kansalaisten informaation saatavuuden mahdollisuudet verrattuna perinteisten tiedotuskanavien välittämään informaatioon. Yhteisöorientoituneen näkemyksen mukaan internetin avainfunktio on yhteisön luominen ja sen vahvistaminen. Internetin myötä fyysisellä etäisyydellä ei enää ole merkitystä yhteisön muodostamisen ja ylläpitämisen kannalta. Keskenään kommunikoivat ihmiset solmivat välilleen siteitä välimatkien ja kulttuurin asettamien esteiden yli sekä muodostavat uudenlaisia yhteisöjä internetissä. Populistisessa näkemyksessä internetin politiikalle aiheuttamat muutokset tapahtuvat horisontaalisesti kansalaisten ja hallituksen välisessä kommunikaatiossa, kun taas yhteisöorientoituneessa vertikaalisessa kansalaisten muutokset tapahtuvat keskinäisessä kommunikaatiossa. Näkemykset eivät ole toisiaan poissulkevia.

Tämän tutkimuksen kannalta merkittävämpi näkökulma on populistisen näkemyksen esittämä horisontaalinen muutos kansalaisten ja hallituksen välisessä kommunikaatiossa. Internetin välityksellä Gaddafin voidaan katsoa kykenevän puhuttelemaan suoraan massayleisöä ja politisoimaan sen. Gaddafin internet-sivujen tapauksessa intentiona on puhutella suoraan koko maailmaa, mutta samalla myös monia erityisyleisöjä. On kuitenkin huomattava, että molemmat näkemykset internetin politiikalle ja kommunikaatiolle aiheuttamista muutoksista jättävät usein huomioimatta sen, että laajuus, jossa ihmiset kommunikoivat internetissä, on lähes sama kuin kasvotusten tai perinteisten medioiden

kautta tapahtuvalla kommunikaatiolla (Bimber 1998, 159–160). Internet-kommunikaation mahdollistamat uudet viestit muistuttavat suurelta osin perinteistä kommunikaatiota. Vaikka viestit kulkevat internetin välityksellä kauemmas, nopeammin ja harvempien välittävien tahojen kautta, viestintäkanava ei kuitenkaan ole muuttanut viestinnän olemusta. Media ei siis tässä mielessä ole viestin sisältö.

Internet-teknologian välityksellä tapahtuvaan kommunikaatioon voidaan silti kohdistaa erityisiä toimenpiteitä ja se voidaan toteuttaa useilla eri tavoilla. Vuonna 2006 Reportterit ilman rajoja -järjestö poisti Libyan internet-sensuuria toimittavien maiden listalta. Oxfordin, Cambridgen, Toronton ja Harvardin yliopistojen muodostaman akateemisen yhteistyöjärjestön (*The Open Net Initiative*, ONI) mukaan Libya on kuitenkin yhä aktiivinen sisällöltään hallitusta kritisoivien internet-sivustojen sensuroinnissa – esimerkiksi Gaddafin arvostelusta voidaan edelleen langettaa kuolemantuomio (ONI 2007). Sensuurin harjoittamisen ohella internet voidaan ajatella yhtenä kanavana *propagandan* eli yksisuuntaisen ja tarkoitusperäisen suostuttelun harjoittamiseen. Tässä mielessä viestin voi myös olla osa sisältöä.

Mitä propagandalla tarkkaan ottaen tarkoitetaan? Martinin (1980, 256–258) mukaan voidaan väittää, että aina kun julkisella mielipiteellä on ollut hallitsijoille merkitystä, on myös esiintynyt jonkinasteista propagandaa. Jo antiikin Kreikan retoriikkakoulut toimivat tietyllä tapaa propagandaseminaareina, sillä niissä koulutettiin osallistujia hallitsemaan laajan miesjoukon vakuuttamisen taito kaikin verbaalisen suostuttelun keinoin (O'Shaughnessy 1990, 18). Propaganda eksaktina käsitteenä on huomattavasti nuorempi kuin propaganda ilmiönä. Propaganda-käsitteen etymologia on jäljitetty 1600-luvulle vuonna 1622 paavi Gregorius XV perustaman järjestön *De Propaganda Fidei* (Uskon julistaminen) nimeen. Propagandalla ennen 1800-lukua ei välttämättä ollut sen modernia merkitystä eli pyrkimystä vaikuttaa jossakin tietyssä asiassa ihmisten asenteisiin ja käyttäytymiseen (Martin 1980). Propaganda ja propagandisti pysyivät kauan nimenomaan uskontoa ja kirkkoa koskevan kielen ilmaisuina. Uskon levittäminen saattoi olla yksisuuntaista kommunikaatiota, sillä sen vastaanottajat olivat yksinkertaisesti viestin, eivät suostuttelun, kohteita. Viestin hyväksymistä voitiin lisäksi edistää miekoin. (Hemánus 1975, 9.)

Painotaito synnytti ensimmäisen massamedian, joka lisäsi yleisön merkitystä ja propagandan mahdollisuuksia. Kasvokkain yleisön kanssa tapahtunut kommunikaatio ennen massamedioiden aikaa oli suoraa, yksinkertaista ja homogeenista. Viestit välitettiin tunnetusta lähteestä tunnetulle yleisölle, jolloin viestin lähettäjä pystyi räätälöimään viestin tuntemalleen erityisyleisölle. Massamedian myötä yleisöt suurenivat ja saattoivat sijaita entistä laajemmilla alueilla, jolloin propagandasta julkisen kommunikaation muotona tuli merkittävää toimintaa. (Martin 1980, 258–259.) Internetin yleistymisen voidaan ajatella edelleen kasvattaneen ja laajentaneen yleisöjä.

Propaganda voi olla suunnattu kansallisesti tai kansainvälisesti. Esimerkiksi Davisonin (1980, 242) mukaan jonkin maan vieraalla kielellä lähettämällä lyhytaaltoradiolähetyksillä saattaa olla poliittisia tarkoituksia. Albania radioi vuonna 1970 138 ohjelmaa 17 eri kielellä, vaikka se samanaikaisesti ei esimerkiksi halunnut houkuttaa ulkomaisia turisteja tai investointeja Albaniaan, eikä albaaneja elänyt maan rajojen ulkopuolella tuolloin juuri lainkaan. Tästä voitiin päätellä, että radioinnin syyt olivat poliittisia. Samoin voidaan ajatella, ettei Gaddafilla ole internet-sivustonsa useille kielille käännettyjen tekstien ja puheiden taustalla pelkästään kiinnostusta vieraisiin kieliin, vaan sivuston materiaalin kääntämisen vaikuttimena ovat poliittiset syyt ja käännytyö itsessään on tällöin poliittinen teko.

Martinin (1980, 274) mukaan kansainvälisen propagandan määritelmä on laajasti määriteltynä tarkoituksiperäistä kommunikaatiota kansainvälisellä tasolla. Internet-sivuston yksisuuntainen kommunikaatiotapa ja kansainvälinen orientaatio herättävät kysymyksen kommunikaation propagandistisesta luonteesta. Gaddafin internet-sivuston puheista ja kirjoituksista on myös sisällöllisesti löydettävissä materiaalia, joka täyttää propagandan määritelmän tietoisesti tarkoitettua kohdennettua vaikuttamisesta.

Gaddafi on internet-sivustollaan yrittänyt minimoida saavutettavuuteen liittyviä esteitä muun muassa kääntämällä sivujen materiaalia useille kielille. Sivuston kielivalikossa esiintyvät seuraavat kielet (tässä järjestyksessä): arabia, englantia, ranska, espanja, kiina, venäjä, saksa, portugali, kreikka, turkki, kurdi, heprea, hindi, korea, suahili ja hausa. Kaikkien puheiden ja tekstien alkukieli on arabia ja kaikki materiaali on käännetty myös englanniksi. Tutkimuksessani käytän englanniksi käännettyä aineistoa. Käännettyissä puheissa ja kirjoituksissa esiintyy kirjoitusvirheitä, joita en ole lainauksissa korjannut.

Käännetyn aineiston käyttäminen alkukielen sijaan ei ole ongelmallista, sillä valittujen puheiden ja tekstien kääntäminen englanniksi on jo itsessään Gaddafilta poliittinen teko ja siten perusteltu ja luonteva osa tutkimusta. Tämä on oleellista sekä aiheen ja aineiston rajauksen että edellä käsitellyn propagandan mahdollisuuden ymmärtämisen kannalta. Tekstien kääntämiseen poliittisena tekona palaan tarkemmin myöhempanä johdannossa.

Kirjallisen kääntämisen lisäksi osa materiaalista on luettu nauhalle englanniksi, ranskaksi, espanjaksi, kiinaksi, venäjäksi ja saksaksi. Sivustolta löytyy joistakin puheista myös videoaineistoa. Yhtä videota, joka on simultaanitulkattu puheen pitämisen hetkellä, lukuun ottamatta kaikki videot ovat arabiankielisiä. Englanninkieltä lukuun ottamatta kaikkea materiaalia ei ole käännetty kaikille kielille, joten tavoitelluista yleisöstä voidaan tehdä joitakin johtopäätöksiä jo sen perusteella, mitkä puheet ja kirjoitukset ovat valittu käännettäviksi millekin kielelle. Useat puheet ovat päivätty samalle päivämäärälle, mikä viittaa siihen, että päivämäärät liittyvät julkaisupäivämäärään internetissä, ei puheenpitöpäivämäärään. Kaikissa tapauksissa puheen yleisö ei tästä syystä käy ilmi tai ole ollut selvitettävissä.

Universaaliyleisölle, eli Gaddafin koko maailmalle suuntaamia kirjoituksia on internetsivustolla yhteensä yksitoista. Näistä yhdestätoista kirjoituksesta kuuluu tutkimusaineistooni aiemmin esitellyn rajauksen pohjalta neljä. Nämä kirjoitukset käsittelevät Kashmirin tilannetta (*Kashmir: The Definitive Solution*, 16.8.2002), Arabiliittoa (*The Arab League: Ignoring Reality, or Ignorance of it?*, 22.6.2004a), Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) reformia (*UN Reform: A Message to All Countries*, 8.5.2006) ja Afrikan turvallisuuspoliittisen vakauden tarvetta (*Africa's Urgent Need of Stability*, 22.6.2004b).

Tutkimusaineiston ulkopuoliset internetsivustolla julkaistut kirjoitukset kattavat seuraavia aihe-alueita: kurdien tilannen (*The Kurds Come Out Empty Handed*, 16.8.2002), Lähi-idän kysymyksen selvittäminen (*White Book (Isratine)* 8.5.2003), Koreoiden ongelman ratkaisu (*Solving the Korean Problem*, 5.2.2002), Turkin Euroopan unionin jäsenyys (*Turkey, Europe and the Bin-Ladenists*, 22.11.2002), eräiden ympäristöongelmien ratkaisuesitykset Maailman kestävän kehityksen huippukokoukselle eli Rio+10-kokoukselle (*Earth Summit*, 26.8.2002), ehdotus biologisista aseista eronpääsemiseksi (*Biological Weapons*, 21.8.2002) sekä analyysi terrorismista (*Analysis of the current Crisis of Terrorism in the World*, ei

päiväystä). Kaikissa mainituissa kirjoituksissa käsitellään – kuten jo otsikkotasosta on pääteltävissä – maailmalla pitkäaikaisiksi kriiseiksi luonnehdittavia tilanteita ongelmanratkaisun lähtökohdasta.

Pidetyt puheet ja pelkästään kirjoituksina julkaistut esseet ovat helposti erotettavissa toisistaan internet-sivustolla niiden omien osioidensa myötä. Puheita sivustolla on julkaistu yhteensä seitsemäntoista, joista aineistooni perustellun rajauksen ehdolla kuuluu kahdeksan. Aineistoon kuuluvista puheista kolme poikkeaa muista puheista. Oxfordin (16.5.2007) ja Cambridgen (22.10.2007) opiskelijoille, sekä Libyassa hengellisille, poliittiselle ja kulttuurisille hahmoille (ei päivämäärää tiedossa) pidettyjen puheiden perään on kirjattu kuulijoiden puhujalle esittämiä kysymyksiä ja Gaddafin vastaukset niihin. Olen ottanut Gaddafin vastaukset kuulijoille mukaan aineistoon, koska niissä käsitellään tutkimuskysymykseen kuuluvia aiheita. Internet-sivuston aineisto on suhteellisen uutta. Tutkimusaineistoon kuuluvista puheista ensimmäinen on julkaistu 1.2.2005. ja viimeisin 22.10.2007. Tutkimusaineistoon kuuluvat kirjoitukset puolestaan ovat julkaistu vuosina 2002, 2004 ja 2006.

Sivustoilla ei ole ennen vuotta 2002 julkaistuja kirjoituksia tai puheita. Afrikka-teema esiintyy kronologisessa järjestyksessä Gaddafin internet-sivujen puheissa ja kirjoituksissa alusta alkaen, joka vahvistaa käsitystä siitä, että tutkimusaineisto ajallisesti sijoittuu aikaan, jossa Afrikalla on Gaddafin ulkopoliittisessa agendassa tärkeä asema. Tutkimusaineiston voidaan katsoa osuvan ajankohtaan, jossa Gaddafi on irtisanoutunut aiemmasta arabisuuntauksestaan, mutta joutuu edelleen jatkamaan uuden ulkopoliittisen intressinsä, Afrikan, suostuttelua syvemmän integraation kannalle. (Sturman 2007, 6-7, St John 2008, 99.)

1.2 Tutkimuksen kulku ja sisältö

Seuraavassa luvussa eli Libya, Gaddafi ja Afrikan yhtenäisyys -luvussa esittelen tutkimuksen kontekstin. Palosen (1987, 82) mukaan kaikki tulkinnat, jotka sivuuttavat kontekstin kuulumisen tekstiin, eivät ole yksipuolisia vaan tekstin luonteen suorastaan väärin ymmärättäviä. Tekstin merkityksiä ei voida etsiä vain siitä, mikä on nimenomaan

mainittu, mutta myös merkitysyhteyksistä, joihin teksti on sidottu. Tekstissä voi olla erilaisia, huomaamattomampia tai näkyvimpiä viitteitä merkitysyhteyksistä. Gaddafin puheiden ja kirjoitusten Afrikan yhtenäisyyden tulkitsemiseksi on välttämätöntä esitellä Afrikan integraatiosta aiemmin käytyä keskustelua sekä Gaddafin suhdetta Afrikkaan. Yhtäläillä merkittävää on kuvailla sekä afrikkalaisten että kansainvälisen yhteisön suhtautumista Gaddafiin, sillä se on ensisijainen poliittinen ilmapiiri, jossa Gaddafi tekee ehdotuksensa Afrikan yhtenäisyydestä. Konteksti-luvussa käsitellään myös lyhyesti pan-afrikanismin filosofian perusteita sekä pan-afrikanismin tunnetuimman edustajan Kwame Nkrumahin ajattelun perusideoita. Kontekstiluvun tarkoituksena on yleisesti ottaen helpottaa tutkimuksen analyysilukujen hahmottamista.

Luvussa kolme käsittelen tutkimukseni metodiset instrumentit. Luvussa esitellään retoriikka-analyysi tutkimusmetodina sekä sivutaan retoriikan ja propagandan suhdetta. Propaganda on läsnä tutkimuksessa internet-sivuston luonteen lisäksi sillä perusteella, että Muammar Gaddafin on sanottu käyneen esimerkiksi arabiliiton kanssa propagandistista väittelyä (St John 2008, 95). Lisäksi tiedetään, että Libyassa on harjoitettu sananvapauden rajoittamista, mikä on yleistä yhteiskunnissa, joissa levitetään propagandaa. (RWB 2008). Tutkimuksessa on syytä pohtia kyseisistä taustatiedoista johtuen tutkimusaineiston muodostavan puheiden ja kirjoitusten suhdetta propagandaan. Tutkimuskysymykseni kannalta ei ole sellaisenaan relevanttia edustavatko Gaddafin puheet ja kirjoitukset propagandaa. Propagandan pohdinta osana tutkimusta on kuitenkin relevanttia paitsi aineiston luonteen vuoksi myös tutkimuseettisesti.

Tutkimusmetodiksi työhöni olen valinnut uutta retoriikkaa edustavan Chaïm Perelmanin ja klassista retoriikkaa edustavan Aristoteleen retoriikan teorian. Gaddafin ollessa Afrikassa ristiriitaisesti vastaanotettu reettori, on kiinnostavaa kiinnittää huomiota hänen tapoihinsa hankkia tai vahvistaa yleisön kannatusta esittämilleen ehdotuksille. Perelmanin teoriassa osoitetaan, että on olemassa puhujan ja yleisön välisiä esisopimuksia, joista vallitsee yhteisymmärrys, ja että nämä esisopimukset toimivat varsinaisen argumentoinnin perustana (Perelman 1982, 9–32). Tässä mielessä perelmanilainen lähestymistapa tarjoaa oivan välineen tutkimusaiheeseen. Aristoteleen klassisen retoriikan jaottelut puhelajeista ja vakuuttamisen tekijöistä puolestaan täydentävät tehtävää tutkimusta Gaddafin puheiden ja kirjoitusten päämääristä sekä hänen puhujana käyttämistään vakuuttamisen keinoista päämääriensä saavuttamiseen pyrkiessään.

Neljäs ja viides luku käsittävät tutkimuksen empiirisen analyysiosuuden. Neljännessä luvussa keskitytään analysoimaan sitä, miksi Afrikan tulee Muammar Gaddafin mukaan integroitua. Viidennessä luvussa jäsenellään puolestaan sitä, miten Afrikan tulee integroitua sekä Gaddafin maailmankuvaa, jonka perustalle hän luo afrikkalaista yhtenäisyyttä integraation perustana.

Kuudennessa luvussa verrataan aiempien lukujen analyysin tuloksia Kwame Nkrumahin afrikkalaisen persoonan käsitteeseen ja tehdään johtopäätöksiä siitä, pitävätkö edellä esitetyt toteamukset, joiden mukaan Gaddafi seuraa Afrikka-puheessaan pan-afrikanismin ideaaleja paikkansa. Viimeisessä, seitsemännessä luvussa, analyysin löydöksistä tehdään johtopäätökset sekä tuodaan esiin kysymyksiä, joita tulisi käsitellä jatkotutkimuksessa.

2 LIBYA, GADDAFI JA AFRIKAN YHTENÄISYYS

Arab unity is inevitable necessity, a vital necessity.

Muammar Gaddafi¹

The Arabs of Africa are part of the African Union. This is not a matter of choice. It is the reality and the basis of their survival.

Muammar Gaddafi²

Libya sijaitsee Pohjois-Afrikassa ja on pinta-alaltaan Afrikan neljänneksi suurin maa (1 759 540 km²). Libyan pinta-ala vastaa neljännestä Yhdysvaltojen pinta-alasta. Väestömäärältään Libya on pieni, 6,1 miljoonan asukkaan maa. (UM 2008.) Vuodesta 1969 asti Libyaa on hallinnut Muammar Gaddafi, joka nousi valtaan 27-vuotiaana johtamassaan monarkiaa vastaan suunnatussa onnistuneessa vallankumouksessa 1.9.1969. Gaddafi karkotti monarkian ja julisti Libyan arabitasavallaksi, jonka johtaja hänestä itsestään tuli. Gaddafin ainoa virallinen asema Libyassa on edelleen asevoimien ylikomentaja, joka tunnetaan nimellä *Brother Leader of the Revolution*, ”Vallankumouksen johtajaveli”. Gaddafi ei pidä itseään poliitikkona tai diplomaattina, vaan vallankumouksen johtajana sekä sosiaalisena uudistajana (Gaddafi, 16.5.2007).

Lujatahtoisena nationalistina ja muslimina (vaikka ei fundamentaalisenä) Gaddafi kehitti valtaannousun jälkeen kolme laajaa poliittista linjaa, joita Libya pitkään noudatti: Länsimaiden Libyan asioihin sekaantumisen lopettaminen, arabiyhtenäisyyden tavoittelu ja leppymätön Israelin vastustaminen. Vuosien kuluessa Gaddafi vaihtoi poliittisten linjojen taktiikkaa useasti, mutta päämäärät pysyivät samoina. (St John 2008, 99.)

Libyan pienen väestömäärän vuoksi Gaddafi on viitannut itseensä joskus maattomana johtajana. Pienestä väestömäärästään huolimatta Libyalla on kuitenkin geopoliittisesti keskeisen sijaintinsa vuoksi ollut maailmanpolitiikassa merkittävä asema. Libya rajoittuu pohjoisessa Välimeren ja sen rajanaapureita ovat Egypti, Sudan, Tshad, Niger, Algeria ja Tunisia. Rajanaapureita merkittävämpää on se, että geopoliittisesti Libya sijaitsee samanaikaisesti kolmen maailman eli arabimaiden, Afrikan maiden ja Välimerenmaiden

¹ Gaddafi St Johnin mukaan 1987, 49

² Gaddafi, 22.6.2004a

laidalla. Geopoliittinen sijaintinsa johdosta Libya on etsinyt liittolaisia tilanteen mukaan niin arabimaista kuin rajanaapureistaan. Gaddafin valtaannousun jälkeen Libya on pyrkinyt yhdistymiseen muun muassa Egyptin, Syyrian, Sudanin, Tunisian, Marokon, Tshadin ja Malin kanssa (St John 1987, 12–13; Hawas 2003, 304.)

2.1 Gaddafi pan-arabismien ja pan-afrikanismin tavoittelijana

Libya oli Afrikan yhtenäisyyttä tavoitelleen organisaation, Afrikan yhtenäisyysjärjestön (OAU, 1963–2002) jäsen sen perustamisesta 23.5.1963 alkaen. Gaddafin valtakauden alusta lähtien hänen merkittävimpiä ja pysyvimpiä ulkopoliittisia tavoitteita Afrikan mantereen yhtenäisyyden sijaan oli kuitenkin arabiyhtenäisyys. Valtaan nousun jälkeen Gaddafi tunnettiin radikaalina arabiyhtenäisyyden tavoittelijana, pan-arabistina ja arabinationalistina, jonka suurimpana innoittajana oli Egyptin presidentti Nasser (1956–1970) (Makinda & Okumu 2008, 31). Nasserin tapaan Gaddafi perusti arabinationalismin käsitteensä arabikulttuurin ja -historian ihannoinnille, jossa arabiaa puhuva maailma nähdään yhtenä arabikansana (St John 2008, 92).

Historiallisesti nasserismilla sekä muilla vastaavilla poliittisilla arabidiskursseilla oli kiinteä yhteys poliittisen arabiyhtenäisyyden tavoitteluun. Tavoitteena oli yhden yhtenäisen arabivaltion muodostaminen. Myös Gaddafilla oli vastaavia poliittisen arabiyhtenäisyyden päämääriä. Jo ensimmäisessä pitämässään lehdistötilaisuudessa helmikuussa 1970 Gaddafi julkisti varhaisimman mallinsa yhtenäiselle arabipoliitikalle. Gaddafi jatkoi edelleen 1980-luvun mittaan ehdotuksien tekemistä arabihallitusten yhdistämiseksi yhdeksi valtioksi. Samaan aikaan hän ehdotti useita yhteenliittymiä joukolle eri arabimaita, joista kaikki käytännössä epäonnistuivat. (St John 2008, 94.)

Pohjois-Afrikan 1900-luvun pan-arabismien ja pan-afrikanismin liikkeet olivat toisistaan erillisiä liikkeitä. Pan-arabismi suuntautui itään Arabian niemimaalle ja hedelmällisen puolikuun alueelle. Pan-afrikanismi puolestaan suuntautui Saharan eteläpuoliseen Afrikkaan sekä diasporassa, erityisesti Amerikan mantereella, eläviin mustiin afrikkalaisiin. Pan-afrikanismiin kuului keskeisenä ajatus kulttuurisesta solidaarisuudesta, joka suurelta osin pohjautui ihonväriin perustuvaan rotuylpeyteen. Pan-arabismiin liittynyt

ajatus kulttuurisesta solidaarisuudesta puolestaan pohjautui uskonnolliseen kunniantuntoon, islamin perinteeseen. Käsitteellisesti pan-arabismissa painotettiin yhden yhtenäisen *Arabikansakunnan* käsitettä, kun taas pan-afrikanismissa kehittyi yhdistyneen *afrikkalaisen persoonan* käsite (*African personality*). (Kodjo & Chanaiwa 1993, 760.)

St Johnin (1987, 33) mukaan Gaddafin arabiyhtenäisyyttä koskeneet puheet pysyivät sisällöltään suunnilleen samoina vuosikymmenestä toiseen. Gaddafin 1980-luvun loppupuolella pitämät puheet sisälsivät samanlaisia viittauksia Palestiinaan, Libyan Italian siirtomaavallasta vapautumiseen sekä imperialismiin ja sionismiin kuin kaksi vuosikymmentä aikaisemmin. Poliittisen ja sosiaalisen tilanteen muuttuminen Lähi-idässä ei siis vaikuttanut Gaddafin käyttämään retoriikkaan arabiyhtenäisyyden tavoittelussa millään tavalla. Niissä tapauksissa, kun Libyan ulkopoliittika suuntautui Afrikkaan, oli motiivina taustalla useimmiten Israelin vaikutusvallan vähentäminen alueella (St John 2008, 94). Kuitenkin 1990-luvun lopulla Gaddafin pitkään yhdenmukainen ulkopoliittinen retoriikka muuttui, kun puheisiin arabiyhtenäisyyden tilalle tuli Afrikan yhtenäisyys. Aiemmin useita pan-arabistisia hankkeita tavoitellut Gaddafi ryhtyi siis pan-arabismiin sijaan tavoittelemaan pan-afrikanismia. Kerran vankka arabinationalismin asianajaja teki Tiekun (2004, 251) mukaan 180 asteen käännöksen verrattuna aiemmin harjoittamaansa ulkopoliittikkaan, esittäessään ensimmäisenä afrikkalaisista päämiehistä idean, joka lopulta muotoutui nykyiseksi Afrikan unioniksi.

Ulkopoliittisesti Afrikan suuntaan kääntyminen oli sinänsä yllättävää, sillä Gaddafi ei ollut mantereella valtaansa nousun jälkeen nauttinut suurta arvostusta. Vuoteen 1980 mennessä yhdeksän afrikkalaista valtiota oli karkottanut Libyan diplomaatit maastaan, sulkenut lähetystönsä Libyassa tai lopettanut diplomaattiset suhteensa Libyaan. Afrikkalaiset valtiot olivat huolestuneita Libyan harjoittamasta ulkopoliittikasta, jossa politiikan, uskonnon ja taloudellisen avun katsottiin sekoittuvan toisiinsa problemaattisella tavalla. Maat olivat lisäksi huolissaan Libyan harjoittamasta afrikkalaisten sotilaallisesta rekrytoinnista hänen vuonna 1979 perustamaansa islamilaiseen legioonaan, jonka koosta ja sotilaallisesta kapasiteetista ei ollut tarkkaa tietoa. Vuoteen 1987 mennessä legioonaan arveltiin liittyneen tuhansia afrikkalaisia. (St John 2008, 96.)

Eräänä merkittävänä epäsuosion syynä oli myös Libyan epäonnistunut Tshadin miehitysyritys, jonka jäljiltä Gaddafilla oli vuonna 1981 vihollisia monissa Afrikan maissa.

Voimakkain epäsuosion ilmaisu tapahtui elokuussa 1982, jolloin OAU:n vuosittaisen huippukokouksen oli määrä alkaa Libyan pääkaupungissa Tripolissa, sillä 21 jäsenmaata kieltäytyi saapumasta paikalle. OAU:n käytännön mukaan maan johtaja, jossa OAU:n huippukokous järjestettäisiin, toimi järjestön puheenjohtajana. Marokon hallitus oli ennen kokousta vedonnut kaikkiin Afrikan hallituksiin, jotta Gaddafille ei myönnettäisi OAU:n puheenjohtajuutta. Marokko menestyi tavoitteessaan erinomaisesti, sillä Gaddafi oli ainoa afrikkalainen valtiojohtaja, jolta järjestön historian aikana kiellettiin puheenjohtajuus. OAU:n puheenjohtajaksi ennen vuotta 1982 oli hyväksytty esimerkiksi pahamaineinen Ugandan sotilasdiktattori Idi Amin (1975). Gaddafilta puheenjohtajuuden kieltämisen lisäksi huippukokoukseen alkaessa elokuussa 1982 ei huippukokous voinut virallisesti kokoontua vain kuudentoista maan delegaation ollessa paikalla Tripolissa. Afrikan maat olivat nöyryyttäneet Gaddafin. Huippukokous oli osoitus siitä, miten rajalliseksi Gaddafin vaikutusvalta Afrikassa oli kutistunut. (Haley 1984, 296–302; Deeb 1991, 144–145.)

Libyan vaikutusvalta alkoi kuitenkin kasvaa OAU:n jäsenmaiden keskuudessa. 1990-luvun loppupuolella kasvu alkoi näkyä muun muassa siten, että vuodesta 1997 eteenpäin joka vuosi OAU:n huippukokouksissa hyväksyttiin päätöslauselma YK:n turvallisuusneuvostolle Libyan vapauttamiseksi talouspakotteista (Baimu & Sturman 2003, 38). Toisin kuin Libyan talouspakotteiden purkamista vaatinut OAU, Arabiliitto² puolestaan noudatti vastustelematta YK:n Libyalle asettamaa talouspakotteita kunnes ne purettiin vuonna 2003. Gaddafin suhteet Arabiliittoon viilentyivätkin 1990-luvun loppua lähestyttäessä ja uusien liittojen rakentamiseksi hän näytti kääntävän huomionsa Afrikan suuntaan (Makinda & Okumu 2008, 31–34).

OAU:n 35. huippukokouksessa Algerian Sirtressä Gaddafi esitti afrikkalaisille johtajille kutsun saapua Libyan Tripoliin ylimääräiseen huippukokoukseen saman vuoden syyskuussa. Kokouksen teemaksi Gaddafi ilmoitti OAU:n kapasiteetin vahvistamisen uuden vuosituhannen haasteiden kohtaamiseksi. Yllätyksenä kolmellekymmenellekolmelle Libyan ylimääräiseen huippukokoukseen syyskuussa 1999 osallistuneen maan johtajille tuli Gaddafin huippukokouksen avaus, jossa hän esitteli suunnitelman Afrikan Yhdysvalloista. Gaddafin Afrikan Yhdysvaltojen lähtökohtana oli federalismi, yhteinen valuutta, mantereen yhteinen armeija sekä manteretta edustava presidentti. Gaddafi oli esitellyt historiallisena pitämänsä vastauksen mantereen ongelmiin ja vaati Afrikan

Yhdysvaltojen perustamista välittömästi paikanpäällä. (Kwasi Tiekku 2004, 251; Akonor 2007, 193–197)

2.2 Afrikan yhtenäisyysjärjestö ja Afrikan Yhdysvallat

OAU:ta perustettaessa vuonna 1963 syntyi maaryhmien välinen kamppailu yhtenäisyyden päämäärästä ja siihen tähtäävistä keinoista. Tuon ajan merkittävin ero nykypäivän afrikkalaiseen integraatiokeskusteluun on se, että OAU perustettiin aikana, jolloin valtiollinen suvereniteetti oli hyvin korkealla afrikkalaisella poliittisella agendalla suurimman osan maista ollessa hiljattain itsenäistyneitä.

OAU:n linjasta kamppaileiden maaryhmien muodostumisen taustalla merkittävänä kiistan aiheena olivat 1960-luvun alussa erilaiset käsitykset siitä, millaiseen rooliin Yhdistyneillä Kansakunnilla (YK) oli oikeutus Kongon kriisin selvittämisessä (Andemicael 1976, 10–11). Käsitykset kansallisvaltioiden suvereniteeteista olivatkin ratkaiseva tekijä ryhmien muodostumisen taustalla. Kilpaileviksi ryhmiksi muodostuivat maltillinen Monrovia-ryhmä³ ja radikaali Casablanca-ryhmä⁴. Ryhmien nimet tulivat kaupunkien nimistä, joissa maaryhmät kokoontuivat järjestäytymään. Idris ensimmäisen (Libyan kuningas 1954–1969) hallitsema Libya kuului Casablanca-ryhmään ja hän oli ryhmän johtajan, Ghanan presidentti Kwame Nkrumahin (1960–1966) rinnalla vaatimassa 1960-luvulla afrikkalaisen poliittisen unionin muodostamista. (Makinda & Okumu 2008, 31; vrt. kuitenkin Legum 1962, 70–71.) Kwame Nkrumah ajoi poliittisen unionin, liittovaltiopohjaisen Afrikan Yhdysvaltojen muodostamista ja panosti Afrikan Yhdysvaltojen promootioon suuren määrän energiaansa, tavoitteenaan johtaa sitä itse. (Naldi 1989, 3-5.)

Monrovia-ryhmä ajoi löyhää valtioiden liittoa. Se muodostui valtioista, jotka eivät olleet poliittisen integraation kannalla, vaan painottivat valtioiden suvereniteetin periaatteita ja kielsivät valtioiden sisäisiin asioihin puuttumisen. Monrovia-ryhmä halusi Afrikan yhtenäisyydessä olevan kyse yhteisestä päämäärästä, toimintaperusteisesta sosiaalisesta solidaarisuudesta sekä yhteisestä poliittisesta identiteetistä ja painotti yhteistyötä erityisesti talouden, kulttuurin, tieteen ja teknologian aloilla. (Makinda & Okumu 2008, 20–23.)

Kansallisvaltioiden suvereeniteettikäsitysten lisäksi ryhmiä jakoivat käsitykset, joita kutsutaan horisontaaliseksi eroksi ja vertikaaliseksi eroksi. Horisontaalisessa erossa oli kysymys Afrikan yhtenäisyyden maantieteellisestä laajuudesta. Casablanca-ryhmä tavoitteli koko mantereen yhtenäisyyttä, eikä hyväksynyt erillisiä alueiden välisiä integraatiopyrkimyksiä. Vertikaalinen ero koski sitä, kuinka syvää Afrikan yhtenäisyyden tulisi olla. Monrovia-ryhmä oli askel askeleelta etenemisen mallin kannalla, jossa ensin tavoiteltaisiin vaatimattomampia yhtenäisyyden muotoja kuten ulkopoliittikan yhteistä koordinaatiota diplomatian tasolla tai taloudellista yhteistyötä. Casablanca-ryhmä vaati välitöntä poliittista integraatiota ja yhtenäisen yhden valtion luomista. (Mazrui 1993, 14.)

Lopulta vertikaalisen yhtenäisyyden näkökulmasta Monrovia-ryhmän kannat voittivat, kun OAU:n peruskirjasta päätettiin 1963. OAU:n peruskirjassa korostettiin valtioiden suvereenisuutta ja OAU:n tehtäväkenttä jäi poliittisen integraation kannalta pinnalliseksi. OAU:n yksi keskeisimmistä tehtävistä oli puolustaa jäsenvaltioiden suvereeniteettia, alueellista koskemattomuutta sekä itsenäisyyttä. Horisontaalisessa mielessä perustetun OAU:n yhtenäisyys oli laaja, sillä se kattoi koko mantereen; mukana olivat sekä arabivaltiot että Saharan eteläpuoliset valtiot. (Ibid.)

2.3 Pan-afrikanismi ja Kwame Nkrumah

Pan-afrikanismi on filosofia, jossa Afrikkaa pidetään yhdistyneen afrikkalaisen kansan henkisenä kotina. Filosofiasa korostuu afrikkalaista alkuperää olevien ihmisten välinen veljeys ja solidaarisuus. Filosofialla oli erilainen alkuperä afroamerikkalaisessa, Länsi-Intiassa ja Euroopassa koulutuksen 1900-luvun alussa saaneen afrikkalaisen eliitin keskuudessa. (Legum 1962.)

Käsitteelle ei ole yksiselitteistä määritelmää, mutta esimerkiksi Legum'n (1962) mukaan pan-afrikanismi voidaan nähdä käsityksenä mustien ihmisten henkisestä yhtenäisyydestä ja erityislaatuisuudesta, heidän itsemääräämisoikeuden tunnistamisesta Afrikassa sekä heidän oikeudestaan tulla kohdelluksi kunnioitettavasti tasa-arvoisina kaikkialla maailmassa. Pan-afrikanismi voidaan käsittää siis kolmitasoisena käsitteenä: osana identiteetin rakentumista, ihmisarvon ja tasa-arvon globaalina tavoitteluna sekä liikkeenä, joka johtaa afrikkalaisten itsemääräämisoikeuteen.

Chanaiwan (1993, 724) mukaan pan-afrikanismi taas on Afrikkaan, afrikkalaisuuteen ja Afrikan ulkopuolisten afrikkalaisten jälkeläisten singulaariseen joukkoon liittyvä poliittinen ja kulttuurinen ilmiö, joka tähtää Afrikan regeneraatioon ja yhdistämiseen sekä solidaarisuuden tunteen vahvistamiseen afrikkalaisen maailman ihmisten parissa. Pan-afrikanismissa on myös läsnä ajatus menetetyistä menneisyydestä, joka liittyy orjakauppaan ja afrikkalaisten pakottamiseen pois Afrikasta. Pan-afrikanismissa on erotettavissa tämän perusteella kahteen ulottuvuuteen: pan-afrikanismiin integraatiota ajavana voimana ja pan-afrikanismiin vapautumisliikkeenä.

Diasporan merkitys pan-afrikanismissa on merkittävä, sillä esimerkiksi Legum'n (1962, 14) tulkinnan mukaan pan-afrikanismi ei saanut alkunsa Afrikassa (*Homeland*), vaan diasporassa. Diaspora tarkoittaa suoraan kreikasta käännettynä hajaannusta, hajallaan asumista. Se merkitsee tilannetta, jossa jokin ryhmä (esimerkiksi uskonnon tai kansallisuuden perusteella ryhmä) on hajaantunut muihin maihin ja toisten kansojen joukkoon alkuperäisestä elinympäristöstään. Afrikkalainen diaspora viittaa Amerikassa (uusi maailma), Euroopassa, Intiassa ja Australiassa eläviin afrikkalaisiin ja heidän jälkeläisiinsä.

Pan-afrikanismi on Chanaiwan (1993) mukaan jaettavissa ajallisesti kolmeen eri vaiheeseen: kolonialistinen vaihe (1935–1957), itsenäisyysvaihe (1957–1960-luku) ja 1970-luvulla alkanut pan-afrikanismin nykyinen integraatiopainotteinen vaihe, jonka syötteenä ovat toimineet maailman talouden radikaalien muutoksien vaikutukset afrikkalaisille kansantalouksille.

Pan-afrikanismin tunnetuin edustaja 1900-luvulla oli Ghanan presidentti Kwame Nkrumah (ks. esim. Marah 2007, 17; Mazrui 1993, 13–21; Chimutengwende 2003, 82; Sturman 2007, 3). Tohtori Nkrumah, joka sai koulutuksensa Afrikassa, Euroopassa ja Yhdysvalloissa, oli älykäs, karismaattinen ja vannoutunut pan-afrikanisti. Nkrumah kirjoitti yli kymmenessä teoksessaan ideoistaan pan-afrikanismista, kolonialismista, uuskolonialismista, afrikkalaisesta persoonasta ja monikansallisten yritysten vaikutuksesta Afrikan politiikkoihin ja kehitykseen. Pan-afrikanismin filosofiaan laajimmin on vaikuttanut Nkrumahin kirja *Africa must Unite* (1963). Kirjassa ajatusten perustana on joukko amerikkalaisia kirjailijoita kuten Henry Sylvester-Williams (1869-1911), William

E. DuBois (1868–1963) ja Marcus Garvey (1887–1935). Jamaikalainen Garvey ehdotti ensimmäisenä Afrikan Yhdysvaltojen perustamista ja toimi inspiraation lähteenä Nkrumahille tämän opiskellessa Yhdysvalloissa (Sturman 2007, 3). Omaelämäkerrassaan Nkrumah kertoi, että Garveyn ideat vaikuttivat häneen enemmän kuin mikään muu asia hänen Yhdysvalloissa olonsa aikana (Legum 1962, 25).

Garveyn ajatteluun keskeisimpänä kuului musta ihonväri, johon hän suhtautui suurella ylpeydellä. Hän uskoi puhtaaseen mustaan rotuun, aivan kuten hänestä kaikki itseään kunnioittavat valkoiset uskoivat puhtaaseen valkoiseen rotuun. Garveyn ajattelussa ihonvärin merkitys olikin viety äärimilleen. Hänen perustama Universal Negro Improvement Association -liike saarnasi uuden maailman mustalle massalle Afrikkaan paluusta (tunnetaan myös Back to Africa -liikkeenä). Esimerkiksi DuBois sen sijaan korosti ajattelussaan kaksoispäämäärää; yhtäältä niiden alueiden regeneroimista, jonne mustat olivat Afrikan ulkopuolella kotiutuneet sekä vapaata, itsenäistä Afrikan mannerta. (Legum 1962, 26.)

Garveyn lisäksi Nkrumahin ajattelun kehittymisen taustalla olivat erityisesti hänen lukemansa Leninin ja Karl Marxin tekstit.. Hän näki ympäri maailmaa pirstaloituneen afrikkalaisen kansan, jonka kuuluisi olla yksi yhdistynyt ja voimakas Afrikan kansa (*Africa nation*), jonka luomisessa hän voisi auttaa (Marah 2007, 21).

3 RETORIikka JA PROPAGANDA

3.1 Uusi retoriikka

1950-luvulta alkaen retoriikan tutkimus on kokenut kunnianpalautuksen ja on alettu puhua niin sanotusta uudesta retoriikasta. Uuden retorisen tutkimuksen klassikoiksi ovat nousseet muun muassa belgialainen Chaïm Perelman (1912–1984), amerikkalainen Kenneth Burke (1897–1994) ja englantilainen Stephen Toulmin (1922-). He kaikki kyseenalaistivat hallinneen vähättelevän suhtautumisen retoriikkaan, mutta muuten heidän lähtökohtansa ja tavoitteensa retoriikan tutkimuksessa olivat hyvin erilaisia. Perelmanin suurin ansio oli siinä, että hän kumosi retoriikan pelkkään kaunopuheisuuteen rajoittuvan merkityksen ja toi sen takaisin klassiseen yhteyteensä päättelyn ja vakuuttamisen tutkimukseksi. (Summa 1996, 51–81.)

Yleisön huomioon ottamisen korostaminen oli antiikin retoriikan opetuksen keskeisintä sisältöä (Summa 1996, 66). Omassa retoriikkateoriassaan Perelman nostaa antiikin retoriikan yhteistoiminnallisuutta painottavan puolen esiin. Perelman (1982) jakaa retoriikan tutkimuksen kolmeen osaan: yleisön ja puhujan välisen suhteen tarkasteluun, argumentaatiotilanteessa läsnä olevien esisopimusten merkityksen pohdintaan sekä argumentaatiotekniikoiden analysointiin. Retoriikka-analyysissä huomion kiinnittäminen argumentaation lisäksi tekstin yleisökonstruktioon on esimerkiksi Palosen (1987, 50) mukaan tärkeää. Perelmanin ja Olbrechts-Tytecan (1971, 11–44) mukaan yleisölähtöisyys on jopa retoriikan keskeisin piirre. Puhuja tekee yleisönsä mukaan päätöksiä keinoista, joilla haluaa esityksellään vaikuttaa. Puheen ja kirjoituksen sisältö, tyyli ja tavoitteet valitaan, silloin kun mahdollista, yleisö huomioon ottaen.

Retoriikan ja argumentaation alue kattaa kaikki ihmisen käyttämät todistamisen menetelmät, paitsi mahdollisesti ne, joita hyödynnetään matematiikan ja formaalin logiikan havaintoesityksissä (Perelman 1982, 153–162). Logiikkaan perustuva argumentaation tutkimus luokittelee argumentista premissit, johtopäätöksen ja näiden välisen päättelysuhteen. Luonnollisen kielen ehdoilla tapahtuvaa argumentaatiota ei voida rajoittaa vain logiikkaan perustuvaksi argumentaation tutkimukseksi, sillä luonnollisessa kielessä uskottavuutta voidaan rakentaa usein eri tavoin. Vakuuttavuus ei muodostu argumentin

loogisesta rakenteesta, vaan siitä kuinka uskottavia yleisön mielestä ovat puhujan esitykseensä valitsemat syy-seuraussuhteet, tavoite-keino -kytkennät, esimerkit, rinnastukset, metaforat tai vastakkainasettelut (Summa 1996, 71).

Tämän työn empiirisen tutkimuksen kohteena on Muammar Gaddafin poliittinen kieli sellaisena kuin se ilmenee hänen virallisten internet-sivustonsa kirjoituksissa ja puheissa. Puheiden ja kirjoitusten konteksti on tehty tutkimuksessa tunnetuksi niiltä osin, kun se on niiden alkuperän ja käyttötarkoituksen ymmärtämisen kannalta oleellista. Palonen (1987, 82) toteaa, että konteksti merkitsee tekstin viitteenomaista osaa, joka koostuu sekä tekstin kirjoittamiseen että sen lukemiseen liittyvistä tuotannon ehdoista; teksteillä on omat alkuperänsä ja käyttökontekstinsa. Edellisissä luvuissa kuvailtu Gaddafin Afrikan yhdentymistä koskevien puheiden ja kirjoitusten konteksti viittaa argumentaatiotilanteessa läsnä olevaan viitekehykseen juuri tässä mielessä.

Perelmanin (1982, 21–32) mukaan esisopimus määrittää puhujan ja yleisön välisen yhteisyyden alueen, josta argumentoinnin vaikuttavuus saa voimakkuutensa. Jokainen yleisö hyväksyy ennakolta tietyt asiat: puhujan tehtävä on arvioida, millaiset tavat, arvot ja uskomukset kunkin yleisön asenteita ja valintoja ohjaavat (Kuusisto 1998, 26). Esisopimus on yleensä julkilausumaton. Yleisöjä ja puhujaa yhdistäviä tekijöiden joukosta on syytä erottaa *todellisuutta* ja *suotavuutta* koskevat tekijät. Esisopimus todellisuudesta sisältää käsitykset tosiseikoista, totuuksista ja otaksumista. Esisopimus suotavuudesta määrittää arvot, arvohierarkiat sekä päättelysäännöt. Perelmanin (1982) mukaan esisopimukset todellisuudesta suhteutetaan yleensä universaaliyleisöön ja esisopimukset suotavuudesta erityisyleisöön.

Gaddafin olisi näin ollen otettava huomioon häntä ja yleisöä yhdistävät tekijät sekä arvioitava niiden vaikutus teksteissä ja puheissa käytetyssä argumentaatioissa. Todellisuutta koskevien esisopimusten kannalta puhujan on huomioitava, mitä asioita yleisö pitää ilman muuta normaalina ja totena. Todellisuutta koskevana esisopimuksena Gaddafin ja yleisön välillä voitaisiin pitää esimerkiksi jaettua näkemystä Afrikassa elävien ihmisten olosuhteiden parantamisen toivottavuudesta. Vetoamalla hyväksytyyn lähtökohtaan voitaisiin hakea kannatusta myös sellaisille asioille, joita kaikki eivät välttämättä hyväksy, esimerkiksi Afrikan Yhdysvaltojen perustamiselle.

Suotavuutta koskevat esisopimukset perustuvat yleisön tärkeinä pitämiin arvoihin ja arvohierarkioihin. Perelmanin (1982, 27–28) mukaan arvoilla on todellisuudessa universaali hyväksyntä vain niin kauan kun niitä ei määritellä. Useimmiten arvot ja arvohierarkiat saavuttavat kannatusta vain erityisyleisöjen keskuudessa. Arvoja koskevan argumentaation analyysissä on painotettava erottelua abstraktien arvojen (esim. kauneus tai oikeus) ja konkreettisten arvojen (esim. isänmaa tai kirkko) välillä. Argumentaatiota ei voida muodostaa ilman molempien arvojen läsnäoloa. Argumentaatiossa tarvitaan siis välttämättä molempia arvoja, mutta puhuja voi tilanteesta riippuen alistaa yhdet toisille. Konkreettisiin arvoihin perustuva päättely on yleensä tunnuksenomaista konservatiivisille yhteisöille, kun taas abstraktit arvot sopivat yhteiskunnallisen kritiikin lähtökohdaksi. Abstraktien arvojen voidaan katsoa liittyvän sellaiseen argumentaatioon, jossa haetaan kannatusta muutokselle tai kumoukselliselle hengelle. Jos esimerkiksi oletetaan Muammar Gaddafin hakevan kannatusta Afrikan Yhdysvaltojen perustamiselle, voidaan hänen argumentaatiossaan odottaa painotettavan abstrakteja arvoja.

Arvojen lisäksi argumentaatiossa turvaudutaan hierarkioihin, jotka voidaan jakaa konkreettisiin tai abstrakteihin sekä homogeenisiin tai heterogeenisiin (Perelman 1982, 29). Konkreettisista arvohierarkioista Perelman (ibid.) käyttää esimerkkinä usein lausuttua aksiomaa siitä, että ihmiset ovat eläimiä ylempiä ja jumalat taas ihmisiä ylempiä. Abstrakteissa arvohierarkioissa taas vertaillaan kahta arvoa keskenään, esimerkiksi oikeuden ylemmyyttä hyötyyn nähden. Heterogeenisissa hierarkioissa rinnastetaan toisiinsa eriluonteisia arvoja. Niissä verrataan laadullisesti erilaisia arvoja, jolloin esimerkiksi syytä pidetään seurausta parempana (totuuden kunnioitus on tärkeämpää kuin Platonin ystävyys). Homogeeniset hierarkiat perustuvat määrään: parempana on pidettävä positiivisen arvon suurinta mahdollista määrää ja vastaavasti negatiivisen arvon pienintä mahdollista määrää (suuri määrä positiivisia arvoja on toivottavampaa kuin suuri määrä negatiivisia arvoja).

Varsinaiset argumentaatiotekniikat Perelman (1982, 53–137) jakaa kahteen ryhmään: assosiatiiivisiin ja dissosiatiiivisiin. Assosiatiiivisella argumentoinnilla tarkoitetaan puhujan pyrkimystä yhdistää erilaisia asioita samaan ryhmään kuuluviksi ja yhteisen nimekkeen alle. Assosiatiiiviset argumentaatiotekniikat voidaan edelleen jakaa kolmeen ryhmään: kvasiloogiset, todellisuuden rakenteeseen perustuvat ja todellisuutta rakentavat argumentit. Kvasiloogiset argumentit rinnastetaan muodollisen päättelyn eri lajeihin. Kvasiloogista

argumentointia on esimerkiksi kahden erillisen luonnollisen maailman tapahtuman vertailu ja siihen perustuva vaatimus yhdenmukaisesta kohtelusta (Kuusisto 1998, 27). Useimmissa todellisuuteen perustuvissa argumenteissa vedotaan peräkkäisyysiteisiin, kuten syy ja seuraus, tai rinnakkaissuhteisiin, kuten henkilön ja hänen tekojensa suhde. Kun tietyt todellisuuden tekijät on liitetty toisiinsa tunnustetulla sidoksella, voidaan kehitellä argumentaatiota, joka mahdollistaa siirtymisen yleisesti hyväksytystä sellaiseen, mikä halutaan saada hyväksytyksi. Todellisuutta rakentavassa argumentoinnissa kyseenalaistamattomiin totuuksiin liitetty hyväksyntä pyritään siirtämään koskemaan laajempia kokonaisuuksia, jolloin usein käytetään esimerkkejä konkretisoimaan tiettyjä säännönmukaisuuksia. (Perelman 1982, 53–105). Dissosiatiiivinen argumentaatio puolestaan yrittää erottaa ennen yhteenkuuluviksi nähdyt tai vastustajan yhdistämät asiat (ibid. 126–137). Dissosiatiivisella argumetaatiolla pyritään siis todistamaan, että elementit, joiden tulisi pysyä erillisinä ja itsenäisinä on yhdistetty väärin perustein (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1971, 411–412).

Ihmisen kieli perinteineen ja muuttuvine sääntöineen määrittelee Kuusiston (1998, 14) mukaan tapahtumat tapahtumiksi, toimijat toimijoiksi ja ongelmat ongelmiksi, antaa niille merkitystä sekä hahmottelee niiden tulevaisuuden. Poliittisilla puheilla ja kirjoituksilla luodaan maailmaan järjestystä sekä määrittellään eri toimijoiden asemaa ja roolia. Tässä tutkimuksessa lähdän liikkeelle siitä oletuksesta, että maailman tapahtumia, toimijoita ja ongelmia sekä merkityksiä niille luodaan puheilla ja teksteillä. Lähestyn Gaddafin kirjoituksia ja puheita sosiaalisen konstruktionismin näkökohdasta, eli asetan kielen todellisuutta tuottavan luonteen sen todellisuutta heijastavuuden edelle. Olen tutkimuksessa kiinnostunut siitä todellisuuden rakentamistavasta ja niistä todistamisen menetelmistä, joita Muammar Gaddafi käyttää puheissaan ja kirjoituksissaan.

Gaddafin esittämän argumentaation totuudenmukaisuuden arviointi ei siis ole tutkimuksen tavoite. Internet-viestinnän kielteisen kääntöpuolen, väitteiden todenperäisyyden tai objektiivisuuden analysointi, ei retoriikka-analyysin tästä näkökulmasta ole olennaista. Perelmanin (1982, 23–24) mukaan on mielekästä erottaa toisistaan jonkin väitteen totuus ja sille osoitettu hyväksyntä. Argumentaatiossa ei pyritä todistamaan johtopäätöksiä, vaan siirtämään premisseille osoitettu hyväksyntä koskemaan myös johtopäätöksiä. Argumentoinnissa premissien kautta saatetaan edetä esimerkiksi epävarmasta varmaan ja uskomuksesta totuuteen – tai päinvastoin. Puhuja, joka ei argumentaatiossa huolehdi

yleisön hyväksynnästä premisseilleen, syyllistyy vakavaan virheeseen joka tunnetaan nimellä *petito principii*, eli luvaton ennakkopäätelmä. Todenkin väitteen olettaminen hyväksytyksi silloin, kun siitä todellisuudessa kiistellään, merkitsee luvatonta ennakkopäätelmää. Heti, kun yleisön joku jäsenistä kiistää jonkin totuuden, puhuja ei voi enää käyttää sitä, ellei osoita, että arvostelija on erehtynyt. Asiasta tulee tosi vain silloin, kun jokin yleisö hyväksyy sen tosiasiaksi ja sitoutuu sen paikkansapitävyyteen. Näin ollen totuuden asema ei ole argumentaatioissa annettu. Totuus tulee ymmärtää argumentaation yhteydessä relatiiviseksi käsitteeksi. Retoriikan tutkimus käsittelee sitä mikä on uskottavaa, vakuuttavaa tai todennäköistä erotuksena asioista, jotka ovat väistämättömiä tai itsestään selviä.

3.2 Propaganda ja retoriikka

Propaganda on oleellinen osa tämän työn tutkimuskysymystä Gaddafin Libyassa harjoittaman sananvapauden rajoittamisen vuoksi. Esimerkiksi Reportterit ilman rajoja – raportin mukaan Libyan diplomaattisen eristämisen päättymisellä YK:n talouspakotteiden purkamisen jälkeen on ollut monia vaikutuksia Libyan talouteen, mutta se ei juuri ole muuttanut maan sisäisiä poliittisia olosuhteita (RWB 2008). Gaddafin suhtautuminen avoimeen mediaan on ollut hänen valtaansa nousun jälkeen hyvin kielteinen. Gaddafin Vihreässä kirjassa mediasta sanotaan seuraavaa:

The press is society's medium of expression, not the means of expression of an individual's or corporate body's medium of expression. Therefore it cannot be logically or democratically the private property of such persons. -- The democratic press is the mass media published and broadcast by a People's Committee. (Gaddafi 2005, 25)

Libyassa ei ennen vuotta 2007 Vihreän kirjan ohjeen mukaisesti ollut yksityisesti omistettua mediaa. Tiettyjä avoimuuden lisääntymisen merkkejä Libyassa on nähtävissä, sillä valtiosta riippumaton media sallittiin vuonna 2007. Sanomalehdet pysyivät kuitenkin muutoksen jälkeenkin Gaddafin sisäpiirin hallinnassa (RWB 2008). Gaddafin sekä hänen 30 vuotta sitten toteuttamansa vallankumouksen kritiikki on edelleen Libyassa kielletty. Vuonna 2006 Reportterit ilman rajoja Libyaan kohdistuneessa maaraportissa Libya luonnehdittiin propaganda-koneeksi (RWB 4.10.2006).

Mutta mitä tarkalleen ottaen on propaganda? Propagandaa tutkivassa kirjallisuudessa on esitetty ilmiölle useita erilaisia määritelmiä. Hemánuksen (1975, 12) mukaan määritelmää tehtäessä on mahdollista kiinnittää huomiota propagandaa koskien kolmeen eri osatekijään: 1) propagandan lähettäjään 2) propaganda-aineiston sisältöön ja 3) tapaan jolla propaganda vaikuttaa vastaanottajiin. Tässä jaottelussa on nähtävissä yhteneväisyyttä Aristoteleen luokitteluun hyvän puhujan vakuuttamisen tekijöistä. Aristoteles (1997) jakoi retoriikan kolmeen seikkaan, jotka saavat aikaan puheen vakuuttavuuden: 1) *ethos*, puhujan henkilökohtaiseen kykyyn suostutella tai vakuuttaa yleisö 2) *logos*, puhujan käyttämän argumentaation vakuuttavuuteen 3) *pathos*, yleisössä syntyvään vaikutukseen.

Näennäinen yhteneväisyys jää pinnalliseksi, koska propagandan kukin osatekijä voidaan jakaa useisiin alatekijöihin. Lähettäjän kautta propagandaa määriteltäessä voidaan huomio kiinnittää, joko siihen mitä ideologis-poliittisia voimia lähettäjä edustaa tai hänen tarkoitusperiinsä. Aineiston sisällön kautta mahdollisia huomion kohteita ovat aineiston fakta- ja arvostussisällön ominaispiirteet tai esitystapa. Vaikutuksen kautta propagandaa määriteltäessä voidaan perusteeksi ajatella se, missä määrin vastaanottaja tiedostaa olevansa vaikutuksen kohteena tai miten aineisto vaikuttaa hänen tajuntaansa. (Hemánus 1975, 12.)

Propagandan tutkimuksen historiassa on kiinnitetty erityistä huomiota käsitettä määritelleessä levitettävän aineiston totuus- ja arvostelutietoisuuden ominaispiirteisiin. Esimerkiksi vuonna 1939 Laswell määritteli propagandaa olevan vain *kiistanalaisia ja lievästi epäilyttäviä asioita koskevaa asenteiden sääntelemistä* (Choukas 1965, 15 ja 293). Määritelmän mukaan moitteettomiin tai ei lainkaan epäilyttäviä asioita koskeviin asenteisiin vaikuttaminen ei siis ole propagandaa. Choukasin (1965, 37) esittämän määritelmän mukaan propaganda on *tahallisesti vääristelyjen käsitysten kontrolloitua levittämistä, jonka tarkoituksena on saada aikaan erityisten intressiryhmien ennalta asetettujen päämäärien kannalta myönteistä toimintaa*. Doob (1966, 240) puolestaan on määritellyt propagandan yritykseksi *vaikuttaa yksilöiden persoonallisuuteen ja kontrolloida heidän käyttäytymistään tietyssä yhteiskunnassa tietyssä aikana epätieteellisiksi tai arvoltaan epäilyttäviksi katsottujen päämäärien hyväksi*.

Hemánuksen (1973, 18) mukaan sanaan propaganda liittyy usein kielteinen tunnesisältö: ”vastapuoli” propagoi ja ”oma puoli” vain levittää totuudenmukaista tietoa. Propagandan

kielteinen tunnesisältö merkitsee tarkoitushakuista viestintää, suostuttelevaa mielipiteen muokkausta, joka ei kaihda yksipuolisuutta, osatotouksia eikä suoranaisten valheidenkaan esittämistä. Propagandalle vastakkaisina käsitteinä pidetään positiivisiksi koettuja käsitteitä kuten tiedostustoimintaa, informaatiota tai valistusta (Sivistyssanakirja 2002). Kielteinen tunnesisältö sanaan on tullut vasta ensimmäisen maailmansodan jälkeen. Luostarisen (2006) mukaan propaganda oli tahraantunut maailmansotien, natsismin ja neuvostokommunismien myötä, jonka vuoksi käsitteestä haluttiin eroon. Vielä vuonna 1951 Suomessakin julkaistiin järjestötoiminnan käyttöön tarkoitettu tiedotusopas, jonka nimenä oli ”Propagandan käsikirja”. Jo vuotta myöhemmin, vuonna 1952, Suomessa alettiin neuvoa luopumaan käsitteen käytöstä (Ibid.).

Propagandaa koskevassa kirjallisuudessa on sittemmin luovuttu sanomien sisällöstä käsin tehdyistä määritelmistä ja päädytty määrittelemään propaganda a) erityistä oppia tai periaatteita levittäväksi järjestelmäksi b) levitetyiksi opiksi tai periaatteiksi c) opin tai periaatteiden levittämiseen laadituksi suunnitelmaksi (Hemánus 1975, 11).

Propaganda voidaan toisaalta ajatella erityisenä opin levittämisen tapana viestimien avulla. Qualtier (1962, Hemánuksen 1975, 15 mukaan) kiinnittää omassa propagandan määritelmässään huomion sanomien lähettäjän pyrkimykseen, mutta kuitenkin niin, että kriteerinä on lähettäjän pyrkimys vaikuttaa: se panee prosessin alulle. Kaikki viestinnän välinein tapahtuva vaikuttamisen pyrkimys kuuluu Qualterilla propagandan alaan, ei vain tietyyppinen, esimerkiksi asioiden salaamisella operoiva vaikuttaminen.

Perelmanin ja Olbrechts-Tytecan (1971, 45) mukaan kaiken argumentaation on tarkoitus muokata yleisön asenteita ja saada aikaan tai lisätä yleisön uskollisuutta niille teeseille, joita heille on esitetty. Vaikuttava argumentti on sellainen, joka onnistuu lisäämään teesin kannatusta jonkin ryhmän keskuudessa siinä määrin, että se synnyttää halutun teon tai vähintään luo toimintavalmiuden, joka ilmenee toimintana oikeana hetkenä. Martinin (1980, 258) mukaan propagandan tavoite on vaikuttaa jossakin tietyssä asiassa ihmisten asenteisiin ja käyttäytymiseen, kuten jo johdanto-luvussa todettiin. Verrattaessa argumentaation ja propagandan tarkoituksia havaitaan yhteneväisyys, jonka perusteella voitaisiin ajatella uuden retoriikkateorian argumentaatiolähtöisenä olevan eräänlaista propagandateoriaa.

Yhteneväisyyden havaitseminen on kuitenkin mahdollista vain, jos propaganda määritellään hyvin väljästi sen sisällöstä käsin (esim. edellä mainittu Qualterin määritelmä). Suppea määritelmä propagandalle puolestaan annetaan niissä tapauksissa, kun propagandan määritelmä on edes osittain rakennettu lähettäjän tarkoituksien varaan. Niihin sisältyy ajatus siitä, että propaganda on välttämättä intentionaalista eli tarkoituksellista, harkittua yritystä vaikuttaa. Määritelmän ehtoa tarkoituksellisuudesta ei empiirisesti täydellisesti pitävällä tavalla voida kuitenkaan edes tutkia. (Hemánus 1975, 17.)

Propagandan käsite joka tapauksessa suuntaa kiinnostusta median luonteeseen. Journalismin etiikkaa ja työprosessia kuvaavissa journalismin tutkimus- ja oppikirjoissa painotetaan toimittajan velvollisuutta tunnistaa vaikuttamisyritykset ja torjua ne (Luostarinen 1994, 90). Usein tilanne esitetään pr-ammattilaisen, joka on vastuussa työntantajalleen sekä toimittajan, joka on vastuussa lukijakunnalleen, välisenä yhteistoimintana, jossa väärinkäytökset johtavat konflikteihin. Toimittajan tavallinen keino torjua manipulaatio on Ginmanin (1983, Luostarisen 1994, 90 mukaan) tutkimuksen mukaan monipuolinen lähde- ja kontaktiverkosto, koska yhden lähteen vinoudet tai mahdolliset selvät väärät tiedot saavat aina vastatiedon. Yksisuuntaisessa verkkoviestinnässä tällaista konfliktitilannetta ei synny, sillä lähettäjällä on niin sanottu mediamonopoli, jolloin vaikutusyritykset jäävät ilman vastatietoja välittäviä tahoja suoraan vastaanottajan arvioitavaksi. Internetin avoimen vaikuttamisen erityispiirre verrattuna perinteiseen mediaan on siis se, että verkkoviestinnässä sivuutetaan tiedotusvälineiden tarjoama performatioiden areena ja puhutellaan massayleisöä suoraan ilman välittäviä tulkintoja. Verkkoviestintä tarjoaa siis hyvin otollisen tilaisuuden propagandan harjoittamiseen tietoisesti vaikuttamiseen pyrkimisen muodossa lausuntojen totuussisällöistä riippumatta.

Toisaalta on pidettävä mielessä, että toimittajat saattavat pidättäytyä erilaisten vaikutusyritysten ja julkisuuspuheiden käsittelystä (Luostarinen 1994, 95). Osa toimittajista katsoo, että kyseessä on toimittajan rooliin sopimaton teko, sillä se tuo uutiseen mielipiteen ja tulkinnan ja siirtää toimittajan politiikan kuvaajasta politiikan tekijäksi. Osa toimittajista taas katsoo yleisön olevan niin hyvin selvillä julkisuuden manipulaatioyrityksistä, että sille ei ole tarpeen sormella osoitella jonkin tilanteen manipulatiivisia merkityksiä. Oli

käsittelyssä mikä tahansa median muoto, ei sen luonne itsessään vielä takaa eri toimijoiden antamien lausuntojen kritiikkiä.

Propaganda on avointa, tiedostettavissa olevaa vaikuttamista tai sen yrittämistä. Vaikuttamisen kohteena olemisen tiedostaminen ei kuitenkaan aina ole selvärajainen ilmiö. On helppoa kuvitella tilanteita, jossa viestin lähettäjä uskoo tekevänsä selväksi mitä hän vastaanottajilta odottaa – hän uskoo tekevänsä propagandaa, mutta tosiasiasa harjoittaakin indoktrinaatiota. Indoktrinaatio eli piilovaikuttaminen on piilevää vaikuttamista tai sen yrittämistä (Hemánus 1973, 16). Tiedostamisen aste vaihtelee eri yksilöillä. Sama viesti voi olla yhdelle propagandaa ja toiselle indoktrinaatiota.

Hemámuksen (1973, 20) mukaan indoktrinaation mahdollisuudet ovat tietyssä tärkeässä suhteessa rajoittuneemmat kuin propagandan. Ihmisiin ei voida vaikuttaa mihin suuntaan tahansa, ilman että heille tehdään selväksi miten heidän halutaan käyttäytyvän. Eri ihmisten valintataipumukset eivät ole riippumattomia toisistaan tai siitä yhteiskunnasta, jossa he elävät. Kussakin yhteiskunnassa on havaittavissa sen rakennetta ja kehitysastetta vastaava henkinen ilmasto, jota voidaan kutsua *hegemoniaksi*. Kun yksilöön pyritään vaikuttamaan yhteiskunnan vallitsevan hegemonian vastaiseen suuntaan, johon hän ei ole adaptoitunut, hän on taipuvainen tiedostamaan vaikuttamisyrityksen, jolloin se lakkaa olemasta indoktrinaatiota ja muuttuu propagandaksi. Propagandaa voidaan taas tehdä sekä valitsevan hegemonian suuntaan että sitä vastaan. Hegemonialla on eri vahvuusasteita. Jonkin yhteiskunnan hegemonia on vahvempi kuin toisen, mikä merkitsee että ensin mainitussa levitetään erityisen määrätietoisesti vallitsevan järjestelmän säilymistä edistäviä mielipiteitä, asenteita ja arvoja ja päinvastaisen aineiston levittämistä rajoitetaan tai se jopa estetään (ibid. 155). Libyan tapauksessa muun muassa voimakkaan mediakontrollin vuoksi voidaan nähdä vallitsevan vahvan hegemonian, jonka vuoksi Gaddafin internet-sivuston yleisöt saattavat käsittää sivustojen vaikuttamisen eri tavoin. Kyseessä olevan hegemonian ulkopuolella elävät ihmiset vastaanottavat viestin eri tavalla kuin hegemonian piirissä elävät ihmiset.

Yhteenvetona voidaan todeta, että yksisuuntaiseksi kommunikaatiokanavaksi suunniteltu internet-sivusto on propagandaa laajimmassa mielessä silloin, kun se sisällön koetaan olevan yritys vaikuttaa lukijan ajatteluun. Tässä mielessä tämä tutkimus ei pyri selvittämään onko Gaddafin internet-sivusto propagandaa vai ei – tutkimuskohteena ei

nimittäin ole sivuston lukijakunta, vaan sivuston tekstit. Kapeampien propagandan määritelmien mukaan taas tulisi kiinnittää huomiota muun muassa lausuntojen totuusarvoihin, mikä ei sekään ole osa tutkimuskysymystä. Propaganda, eli avoin pyrkimys vaikuttaa lukijan ajatteluun, tapahtuu aina tietyillä retorisisilla välineillä tietyissä puhetilanteissa. Tässä työssä esitettävät tutkimustulokset osoittavat siis niitä retorisia mekanismeja, joilla on mahdollista harjoittaa propagandaa sille otollisessa kommunikaatiotilanteessa. Se, vaikuttavatko sivustoilla esiintyvät lausunnot propagandan tavoin lukijoihin vai eivät, jää muiden tutkijoiden tarkasteltavaksi kysymykseksi.

3.3 Aristoteles

Uuden retoriikan kehittyminen ei ole johtanut siihen, että klassinen retoriikka kuten esimerkiksi Aristoteleen retoriikka olisi tullut käyttökeltottomaksi. Antiikista keskiaikaan kestänyt klassisen retoriikan traditio painotti puhetta retoriikan keskeisimpänä välineenä. Kyky puhua ja pukea ajatukset sanoiksi oli kaiken retorisen toiminnan lähtökohta. Retoriikka oli oppi siitä, miten asia esitetään vakuuttavasti ja suostuttelevasti puhutun sanan keinoin (Summa 1996, 23). Uudessa retoriikassa retorinen tilanne nähdään laajemmin itse puheen lisäksi puhujan, yleisön ja puhenäyttämön sisältävänä. Klassisen retoriikan avulla voidaan täydentää uuden retoriikan analyysiä. (Puro 1998, 89.)

Aristoteles käsitti retoriikan taidoksi (*tekhnē*) löytää käytettävissä olevat vakuuttelun ja suostuttelun keinot yksityistapauksissa (Haapanen 1996, 26). Aristoteleen (*Ret.*2.1.1378a) mukaan retoriikka on olemassa päätöksen tekemisen vuoksi, minkä vuoksi on välttämätöntä, ettei kiinnitetä huomiota vain puheen todistavuuteen ja vakuuttavuuteen, vaan myös siihen, että itsestä annetaan tietty kuva ja saatetaan kuulijat tiettyyn tilaan. Aristoteleen mukaan erityisesti poliittisissa kokouksissa ja oikeusistunnoissa on erityisen tärkeää, että puhuja näyttää tietynlaiselta, että kuulijat ajattelevat hänen suhtautuvan heihin tietyllä tavalla, ja että yleisö on tiettyssä tilassa. Kuulijat tekevät erilaisissa tunnetiloissa erilaisia päätöksiä, joten puhujan kannalta suotuisan tunnetilan luominen puheella on merkittävää.

Aristoteleen retoriikka perustuu siis ajatukseen antiikin Ateenassa esiintyneistä yleisöstä, mutta sitä voidaan soveltaa edelleen nykypäivän puhetilanteiden analyysiin. Aristoteles

erotti yleisöjen roolien mukaan kolme eri retoriikan lajia: poliittisen, oikeudellisen ja epideiktisen eli esittävän. Puheiden päämääriä on kuten lajejakin kolme. Poliittisessa puheessa yritetään saada toiset vakuutettua jonkin toimintavaihtoehdon paremmuudesta tai huonoudesta. Oikeuspuheessa puolestaan syytetään tai puolustetaan, juhlapuheessa moititaan tai kehutaan kohdetta. (*Ret.*1.3.1358a)

Aristoteleen retoriikan lajeilla on myös tietty suhtautuminen aikaan. Poliittiset puheet käsittelevät sitä, mitkä toimenpiteet tulisi tehdä tai jättää tekemättä tulevaisuudessa. Neuvoja siis suuntautuu tulevaisuuteen, sillä hän joko neuvoo ryhtymään tuleviin asioihin tai estää ryhtymästä niihin. Oikeudelliset puheet pyrkivät selvittämään totuuden toimenpiteistä, jotka on tehty menneisyydessä. Oikeutta käyttävä puhuja puhuu tapahtuneesta, sillä sekä syyttäjä että vastaaja puhuvat tehdyistä asioista. Epideiktiset eli esittävät puheet keskittyvät jonkun henkilön tai asian ylistämiseen tai syyttämiseen nykyisyydessä. Epideiktiselle puhujalle tärkeintä onkin nykyhetki, sillä kaikki ylistävät tai moittivat vallitsevan tilanteen perusteella, siitä huolimatta, että usein on tarpeen lisäksi muistuttaa historiallisista tapahtumista ja kuvitella tulevaa. Kuhunkin lajiin kuuluvan puheen tulee olla luonteeltaan erilainen ja huomioida erilaisia seikkoja. Kuulija on suhteessa retoriikan lajeihin välttämättä joko päättäjä tai seuraaja, ja päättäjänä hän päättää joko tapahtuneista tai tulevista asioista. Tulevista asioista päättävä on kansankokouksen osanottaja (poliittisen puheen yleisö), menneistä päättävä on tuomari (oikeudellisen puheen yleisö) ja seuraaja päättää puhujan voimasta (esittävän puheen yleisö). (*Ret.*1.3.1358b.)

Yhteenveto Aristoteleen puhelajeista ja niiden eroista on näkyvissä taulukossa 1. Gaddafin puheita ja kirjoituksia analysoitaessa voidaan siis esimerkiksi kiinnittää huomiota siihen, suuntautuuko hänen argumentaationsa tulevaisuuteen vai menneisyyteen, mistä edelleen voidaan tehdä johtopäätöksiä Gaddafin valitseman puhelajin kautta puheen tai kirjoituksen päämääristä. Kiinnostavaa tutkimuskysymyksen kannalta onkin, mitkä ovat Gaddafin puheiden ja kirjoitusten pyrkimykset. Aristoteleen retoriikan lajien jaottelu tarjoaa välineen pyrkimysten tutkimiseen.

Taulukko 1. Puhelajit Aristoteleen retoriikassa

puhe	poliittinen	oikeudellinen	epideiktinen
kuulija	kansankokouksen jäsen	tuomari	seuraaaja
laji	kehotus/varoitus	syytös/puolustus	ylistys/moite
aika	tulevaisuus	menneisyys	nykyisyys
päämäärä	edullinen/vahingollinen	oikea/väärä	kunniallinen/ häpeällinen

Lähde: Sihvola (1997, 201)

Kuten jo aiemmin mainittiin propagandaan liittyvän vertailun yhteydessä, puheella voidaan Aristoteleen (*Ret.*1.2.1356a) mukaan saada, aikaan kolmenlaisia vakuuttamisen tekijöjä: ensinnä puhujan luonteeseen perustuvia (ethos), toiseksi kuulijan mielentilaan perustuvia (pathos) ja kolmanneksi itse puheeseen perustuvia (logos). Vakuuttaminen puhujan luonteen perusteella tapahtuu puhuttaessa siten, että puhe tekee puhujasta luotettavan. Luottamuksen täytyy syntyä puheen takia, ei puhujaan kohdistuvasta ennako-odotuksesta. Luonne on Aristoteleen (ibid.) mukaan lähes tärkein vakuuttumisen syy, sillä uskomme mieluummin kunnollisia ihmisiä yleensä kaikissa asioissa, mutta erityisesti silloin, kun voidaan olla asiasta eri mieltä.

Tässä tutkimuksessa korostuu retoriikka puhujan (ethos), eli Gaddafin kannalta. Tutkimuksen kohteena on kommunikaation kannalta yksisuuntainen internet-sivusto, jolloin huomio kiinnittyy erityisesti viestin lähettäjään eli Gaddafiin reettorina. Ethos viittaa puhujan luonteeseen, taustaan, ominaisuuksiin – puhujan persoonan vakuuttavuuteen. Eri ihmisiltä kuultuna samalla viestillä on erilainen kyky vakuuttaa. Kiihkoilijaksi tiedettyä henkilöä ei ole niin helppo uskoa kuin harkitsevana tunnettua henkilöä. Yleensä oman viiteryhmän edustajaa uskotaan paremmin kuin kilpakumppanin tai vastustajan asiamiestä. Ethos onkin puheen se puoli, jonka tarkoituksena on puhujan asiantuntemuksen, luotettavuuden, uskottavuuden tai hyvyyden osoittaminen. Ethoksen osoittamisen strategioiksi voidaan ajatella esimerkiksi kuulijoiden joukkoon kuulumisen korostamista. Reettorin uskottavuutta ethoksen aspektista lisää myös hänen asiantuntemus, hyvä moraalinen, hyvä arvostelukyky sekä hyvä tahto yleisöä kohtaan. Vakuuttaminen puhujan luonteen perusteella tapahtuu puhuttaessa niin, että puhe tekee puhujasta luotettavan (*Ret.*1.2.1356a).

Muut kaksi osa-aluetta ovat analyysissa mukana uuden retoriikan teorian tarjoamien työkalujen välityksellä. Aristoteleen tekemässä erottelussa sanalla *logos* tarkoitetaan järkeä ja puheen sekä argumenttien sisältöä. Logoksen alaan voidaan laskea kaikki puhujan käyttämä argumentaatio. Logosta tarkastellaan tutkimuksessa ennen kaikkea Perelmanin teorian tarjoamien välineiden avulla. Kuten edellisessä alaluvussa propagandan viitekehyksessä todettiin, *pathos* ei kuulu sellaisenaan työn empiirisen tarkastelun piiriin. Sen sijaan kiinnostus kohdistuu uuden retoriikan teorian mukaisesti siihen, millaiseksi puheen tai kirjoituksen yleisö konstruoidaan.

4 UUSI AIKAKAUSI: PAN-ARABISMISTA PAN-AFRIKANISMIIN

Libyan ulkopoliitiikan saamassa kansainvälisessä vastaanotossa tapahtui Solomonin ja Swartin (2005, 485) mukaan laaja muutos vuonna 2003. Libya otettiin uudella tavalla vastaan erityisesti Yhdysvaltojen ja muiden länsimaiden suunnalta. Muutoksen taustalla oleva prosessi sai alkunsa edellisen vuosikymmenen lopussa. Gaddafi oli julistanut uuden ulkopoliittisen orientaationsa maaliskuussa 1999, jolloin Gaddafi ilmoitti, ettei hänellä ole aikaa tuhlattavana arabien⁵ kanssa puhumiseen, vaan tulevaisuudessa hän puhuisi ulkopoliittisina päämäärinään pan-afrikanismista ja Afrikan yhtenäisyydestä (Geldenhuis 2003, 64). Syyskuussa 1999 hän esitteli ideansa Afrikan Yhdysvalloista huippukokouksessa Sirtressä.

Libyan luovutti 5.4.1999 kaksi niin sanotun Lockerbien pommi-iskuun syyllisiksi epäiltyä Libyan kansalaista oikeudenkäyntiä varten skotlantilaiseen tuomioistuimeen Hollannissa. Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) turvallisuusneuvosto päätti samana päivänä keskeyttää Libyaa vastaan asetettujen pakotteiden täytäntöönpanon toistaiseksi. Turvallisuusneuvoston päätös perustui Libyan muuttuneeseen ulkopoliittiseen käyttäytymiseen. Vuotta 1999 voidaankin pitää Gaddafin ulkopoliittisen orientaation käännekohtana. Elokuussa 2003 Libya muodollisesti otti vastuun vuonna 1988 Skotlannissa tapahtuneesta Lockerbien pommi-iskusta maksamalla uhrien omaisille korvauksia yhteensä 2,7 miljardia dollaria. Kuukautta myöhemmin syyskuussa 2003 YK:n turvallisuusneuvosto purki pysyvästi Libyan talouspakotteet. Joulukuussa 2003 Gaddafi puolestaan ilmoitti Libyan luopuvan joukkotuhoaseista sekä pitkänmatkanohjuksista. (St John 2008, 99.)

Afrikan valtioiden keskuudessa suhtautuminen Gaddafiin ja Libyaan ei ollut samalla aikajaksolla yhtä varauksetonta. Gaddafin toiveet Afrikan Yhdysvaltojen perustamisesta eivät olleet saaneet välittömän myönteistä vastaanottoa tultuaan esitellyiksi vuonna 1999. Kun Afrikan unionin (AU) perustamissopimus allekirjoitettiin Togon Loméssa kesäkuussa 2000, oli se sisällöltään kaukana Gaddafin toiveista. Edelleen tyytymättömänä suuntaan, johon Etelä-Afrikka (2002), Mosambik (2003) ja Nigeria (2004) unionin puheenjohtajakausillaan ohjasivat, Libya jatkoi Afrikan Yhdysvaltojen lobbaamista eri tilaisuuksissa. Gaddafi käytti muun muassa vuonna 2005 Sirtressä järjestetyn AU:n

huippukokouksen tilanteena hyväkseen suostutellakseen muut jäsenmaat Afrikan Yhdysvaltojen tarpeellisuuden kannalle. Samassa yhteydessä hän ivasi Lähi-idän käsitettä:

Colonialism divided Asia into Middle East, Far East and Near East, which have nothing to do with Africa. From now on, I hope no one will try to link North Africa to the Middle East, because this (is) a racist tag. Please excuse my language, but we normally refer to the Middle East as the 'Dirty East'. (Gaddafi 4.7.2005)

Uusi pan-afrikanismin ulkopoliittinen linja on merkittävä katkos aiempaan pan-arabistiseen ajatteluun. Kirjoituksessa "*The Arab League: Ignoring reality, or Ignorance of it?*" (22.6.2004a) Muammar Gaddafi perustelee Libyan vaikuttimia Arabiliitosta ja pan-arabismien aatteesta irtaantumiseen. Kirjoituksessaan Gaddafi todistaa Arabiliiton menneisyyden toiminnan legitimiyyttä ja hyväksyttävyyttä useilla toistoilla tehostetulla argumentaatiolla. Toisto on merkittävää siksi, että retorinen teho ei aina perustu taidokkaaseen argumentaatioon, vaan esimerkiksi toisto ja jatkuva tietyn viestin vahvistaminen retorisisina keinoina saattavat merkitä puheen vakuuttavuuden kannalta hyvin paljon (Summa 1996, 59).

Gaddafin mukaan Arabiliiton toimet olivat 1900-luvun ensimmäisellä puoliskolla hyväksyttäviä siksi, että Arabiliiton johtajien hankkeisiin ei puututtu Arabiliiton ulkopuolisten valtioiden toimesta silloinkaan, kun nämä valtasivat alueita tai julistautuivat valloitetujen alueiden kuninkaiksi. Kirjoituksessa viitataan 1900-luvun alkupuolen kansallisvaltiojärjestelmään eräänlaisena kansallisvaltioiden globaalina yhteiselona, jolloin Arabiliiton kuuluneiden maiden kansaeläjäät eivät puuttuneet Arabiliiton suvereenien johtajien valloitusretkiin. Gaddafi (22.6.2004a) esittää kirjoituksessa useita esimerkkejä menneisyyden aluevaltauksista ja valloitusretkistä, jotka eivät herättäneet muissa maissa vastustusta.

Esimerkkien käyttämisen tavoitteena on Perelmanin (1982, 106) mukaan paljastaa se rakenne tai säännönmukaisuus, jota esimerkki edustaa. Gaddafin käyttämät esimerkit paljastavat hänen näkemyksensä menneisyyden maailmanpolitiikan toimintamalleista. Gaddafin käyttämä retoriikka on oikeudellista puhetta, jossa hän historiallisesti puolustaa Arabiliiton toimia. Arabiliiton toimintamahdollisuudet ovat myöhemmin Gaddafin mukaan kuitenkin muuttuneet:

Today, if the Saudi monarch thought of annexing a tiny emirate like Ajman or Ras Al-Khaima, the world would go up in arms and send mighty armies to abort his plans. The world reaction to Iraq's annexation of Kuwait is a case in point. (22.6.2004a)

Irakin suorittama Kuwaitin ryöstö (*annexation*) sai maailman tarttumaan aseisiin. Mahtavat armeijat lähetettiin pysäyttämään Irakin aikeet. Arabiyhtenäisyyttä edustaneiden maiden alueille oli syntynyt rajoja, joita aiemmin alueellaan suvereenit johtajat eivät enää saaneet muun maailman välittämättä ylittää. Käyttämällä sanaa ”ryöstö” Irak-Kuwait-konfliktin yhteydessä Gaddafi antaa ymmärtää pitävän tilanteessa suoritettua interventiota hyväksyttävänä, sillä ryöstöä ei voida pitää universaalin moraalikäsityksen puitteissa hyväksyttävänä tekona. Gaddafi asettuu kirjoituksen argumentaatioissa universaalin moraalikäsityksen puolelle, jolloin puhuja pyrkii osoittamaan luotettavuuttaan ja hyvyytään. Kuten aiemmin todettiin, luottamuksen täytyy syntyä puheen takia, ei puhujan kohdistuvasta ennako-odotuksesta (*Ret.1.2.1356a*).

Mikäli Libyan toiminta Persianlahden sodan aikana on tekstin lukijalle tuntematon, saattaa Gaddafin argumentaatio kuitenkin johtaa harhaan. Se nimittäin antaa vaikutelman, että Gaddafi olisi jo Persianlahden sodan aikana hyväksynyt Yhdysvaltojen johtamaan liittoutumaan suorittaman intervention. On kiinnostavaa, että Persianlahden sodan aikana PLO, Irak ja Libya olivat ainoat arabiliigan jäsenet, jotka vastustivat liigan päätöslauselmaa, jossa vaadittiin Irakin joukkojen vetämistä pois Kuwaitista (PF 2008). Gaddafi henkilökohtaisesti ei hyväksynyt Irakin suorittamaa Kuwaitin invaasiota, mutta ei myöskään ollut valmis liittymään Yhdysvaltojen johtamaan Bagdadin vastaiseen koalitioon (Arnold 1996, 56). Arabiliiton jäsenistä kolmisenkymmentä maata käsittäneeseen liittoumaan kuuluivat Kuwait, Saudi-Arabia, Egypti, Syyria ja Qatar. Libyan voidaan sanoa sodan aikana sijoittuneen toisenlaiseen liittoumaan. Vastaanottajan arvioitavaksi jää, onko Gaddafin retoriikassa kysymys tässä tapauksessa propagandasta.

Kirjoituksen edetessä Gaddafi pysyy oikeudellisessa puheessa, mutta siirtyy puolustavasta asemasta syyttäjäksi. Pyrkimyksenä on osoittaa Arabiliiton ajan olevan ohitse. Arabikansakunnan unelma on Gaddafin (22.6.2004a) mukaan tullut tiensä päähän. Tämä ei johdu yksin ulkovaltojen valmiudesta puuttua Arabiliiton välisten maiden asioihin, vaan siitä, että Arabiliiton maiden välinen solidaarisuus on purkautunut. Syitä solidaarisuuden purkautumisen taustalla Gaddafi ei määrittele yksiselitteisesti, vaan jättää huomattavasti tulkinnanvaraa.

Poliittinen kieli sisältää erilaisia tulkintamahdollisuuksia, kompromisseja ja hävinneitä suuntauksia. Näkemyksiä yhteen sovitettaessa, kieleen kerrostuu erilaisia merkityksiä. Koska poliittinen kieli on jatkuvassa liikkeessä, eivät tehdyt sitoumukset ole tyhjentäviä. (Aarnio 1997, 116.) Jättämällä Arabiliiton maiden välisen solidaarisuuden purkautumisen syyn tulkinnanvaraiseksi, Gaddafi välttää mahdolliset implikaatiot Libyan kenties samaan aikaan muuttuneisiin suhteisiin Arabiliiton kanssa. Näin annetaan ymmärtää, että Libyasta riippumattomat syyt ovat vaikuttimena Libyan luopuessa arabiyhtenäisyyden tavoittelusta. Tämä on merkittävää siksi, että hyökkäämättä suoraan Arabiliittoa vastaan Gaddafi jättää avoimeksi myös mahdolliset tulevaisuuden sitoumukset.

In the past, that (not to heed the pleas of their Arab brethren) was not the case; Arabs were given asylum and protection in other Arab countries. Now, thanks to the order established by the Arab League, this is politically unacceptable. (Gaddafi, 22.6.2004a)

Gaddafi sanoo, ettei arabimaiden välinen solidaarisuus ole enää poliittisesti hyväksyttävää, mutta ei täsmennä kenen mielestä on näin. Yhteistyön ovat estäneet vallassa olevat, mutta edelleen tulkinnanvaraiseksi jää se, keihin Gaddafi viittaa vallassa olevilla: Arabiliiton johtajiin vai joidenkin muiden yhteenliittymien johtoon? Solidaarisuuden puute ilmenee Gaddafin mukaan muun muassa siten, että Arabiliiton jäsenmaiden keskuudesta ei löydy enää avunantajia vaikeuksia kohdattaessa, esimerkiksi vieraan vallan miehittäessä maan tai vihollisilta turvapaikkaa etsiessä. Keitä arabiveljien viholliset ovat, sitä ei myöskään kirjoituksessa kerrota.

Vaikka Arabiliiton sisäisessä dynamiikassa tapahtuneista muutoksista sanotaan paljon, luodaan kirjoituksessa kuitenkin mielikuva toisenlaisesta syy-seuraussuhteesta arabiliiton toiminnanympäristön muutoksen sekä Libyan arabiyhtenäisyydestä luopumisen taustalla.

It (Libya) made bold initiatives and courageous attempts to translate those nationalist dreams into reality until the new era of globalization and giant entities dawned. The map of the world stared taking a new shape on the basis of pragmatic new giant demographic entities ... (Gaddafi, 22.6.2004a)

Gaddafi käyttää metaforaa taloudellisen integraation järjestöjen ja unionien muuttamasta maailmankartasta. Metaforassa tapahtuu merkityksen siirtymä, jonka johdosta se erkaantuu kirjaimellisesta kielestä. Taloudellisten yhteenliittymien syntyminen ei kirjaimellisesti

vaikuta maailmankarttaan millään tavalla, mutta metaforalla talouden muuttamasta kartasta Gaddafi pyrkii antamaan välineen, jolla ymmärtää nykyisyyttä. Metaforilla saatetaan hakea hyväksyntää tietyn maailmankuvan keskeisenä tekijänä (Perelman 1982, 125).

Gaddafin kirjoituksessa ei ole viitteitä Libyan epäonnistumisesta arabi-yhtenäisyyden tavoittelussa, joka olisi kannustanut Gaddafin etsimään uusia kumppaneita Afrikan mantereelta. Sen sijaan Gaddafi perustelee syitä, joiden vuoksi Libyan on käännettävä kohti Afrikkaa taloudellisella maailmankuvalla. Tulkinnanvaraisuudella Libyan suhteista Arabiliittoon saattaa olla se merkitys, että Gaddafin on mobilisoitava Afrikan arabit mukaan omaksumaansa Afrikan yhtenäisyys ajatteluun. Uusien suurien alueellisten kokonaisuuksien aikakaudella on Afrikan kokonaisuutena vastattava globalisaation haasteeseen. Jotta haasteeseen kyettäisiin vastaamaan parhaalla mahdollisella tavalla, on myös Pohjois-Afrikan arabimaiden oltava mukana Afrikan yhtenäisessä rintamassa.

Globalisaatio tarkoittaa Gaddafin mukaan uutta aikakautta, jossa avautuu tila suurikokoisille demografisille kokonaisuuksille kansallisvaltioiden sijaan. Alueellisilla yhteenliittymillä tavoitellaan lisäpainoarvoa maailmassa. Maailmankartan uudet muodot ovat pragmaattisia, eivätkä ne tunnusta mitään kulttuuri- tai tunnesiteitä. Gaddafi rajaa mainittuja kokonaisuuksia yhdistävien ominaisuuksien ulkopuolelle kulttuuriin kuuluvia tekijöitä, kuten rodun, uskonnon ja kielen. Näin määritellään Gaddafin käsitys alueellisesta integraatiosta. Integraation liikepanevana voimana on globalisaatio ja alueellisen integraation tapahtuminen muualla. Uuden ajan integraatiolla ei ole mitään tekemistä esimerkiksi Arabiliiton aiemman kulttuuriyhtenäisyyden kanssa.

This new world does not recognize any emotional or cultural ties because those are not practical, pragmatic or of economic value. The new entities cannot be based on religion, nationalism, color or even language. The sole basis is regional, an area whose infrastructures can be linked to each other. They thus create a single market, a single customs union, a single visa and a single transport and road network. This integration serves the interest of the region concerned and strengthens its negotiating position vis-à-vis similar entities. It also increases the region's competitiveness.

(Gaddafi, 22.6.2004a)

Integraatiolla vahvistetaan neuvotteluasemia sellaisten alueellisten taloudellisten yhteisöjen kuin Euroopan unioni⁶, ASEAN⁷, Commonwealth of Independent States⁸, The New Commonwealth⁹, Shanghai Group¹⁰, The Organization of South Asia¹¹ ja NAFTA¹²

suhteen sekä lisää alueen kilpailukykyä suhteessa muihin alueellisiin taloudellisiin toimijoihin. Gaddafin mainitsemat neuvottelukumppanit maailmantaloudessa eivät sisällä yhtään olemassa olevista Lähi-idän yhteenliittymistä. Täsmälleen samalla tavalla Gaddafi (16.8.2002) perustelee integraation tarvetta myös Kashmirin ongelmaa käsittelevässä kirjoituksessaan.

The nation-state, that has become incapable of survival in the age of major challenges and fierce competition, will inevitably disappear. The new map of the world will be formed on a geographical and regional basis not on emotional, sectarian or ethnic one. (Gaddafi, 16.8.2002)

Kansallisvaltiot vanhoina kokonaisuuksina tulevat katoamaan ja tilalle syntyvät uudet kokonaisuudet voivat perustua yksin alueellisuuteen. Gaddafi sanoo tämän kiistattomana totuutena, selviönä. Selviön lausuja uskoo, että se vakuuttaa jokaisen kuulijan. Sitä vastoin argumentaatio tulee kuvaan vasta, kun selviöt on kyseenalaistettu. Mikäli Gaddafi uskoo voivansa johtaa totuuden argumentaatiosta riippumatta, hän Perelmanin (1982, 7) mukaan halveksuu retoriikkaa. Gaddafin puheille ja kirjoituksille yleisesti ottaen on tyypillistä, että hän esittää asioita selviöinä eli välttämättöminä tai vaihtoehdottomina: asioina tai niiden tiloina, jotka eivät vaadi keskustelua.

Kolme vuotta myöhemmin, syksyllä 2007, Gaddafin perustelut uuden aikakauden järjestäytymisen logiikasta ennen muuta taloudellisen hyödyn maksimointina ovat pysyneet samoina, mutta hänen ajatuksensa tulevaisuudesta ovat saaneet aiempaa konkreettisemmän muodon. Gaddafi (22.10.2007) sanoo maailman tulevaisuudessa jakautuvan seitsemästä kymmeneen unioniin tai ryhmään. Valuuttojen sekä keskuspankkien määrä maailmassa tulee olemaan sama seitsemästä kymmeneen kuin yhteenliittymienkin määrä. Kyseiset yhteenliittymät tulevat Gaddafin mukaan korvaamaan nykyajan valtiot. Näin ollen Gaddafi argumentoi nationalismin aikakauden olevan ohitse.

Miksi Gaddafi korostaa uuden integraation riippumattomuutta kulttuurisiteistä ja painottaa sen sijaan alueellisen taloudellisen integraation merkitystä neuvotteluaseman parantamisena globaalissa taloudessa ja näin ollen integraation päämääränä? Argumentoimalla kulttuuriyhtenäisyyden olevan uusien integraatiohankkeiden kannalta merkityksetöntä Gaddafi vaikuttaa suostuttelevan Afrikan muita arabeja (erityisyleisö) mukaan Afrikan yhtenäisyshankkeeseen. Jokaisen on ryhdyttävä hankkeeseen

selviytyäkseen uudessa maailmassa. Taloudellisissa selviytymisen mittareissa ei uskonnolla, rodulla tai kielellä ole merkitystä. Juuri uskonto, rotu ja kieli ovat Pohjois-Afrikan maat Saharan eteläpuolisesta Afrikasta selkeimmin erottavia tekijöitä.

Arabs are of the same race. They speak the same language and share the same culture. Most of them are adherents of the same faith. This is an indisputable fact. However, geographically they are divided between Africa, Asia and the Arabian Peninsula. Those in Africa are an integral part of that continent. They are members of the African Union which came into being as a result of globalization. Thus, Asian Arabs and African Arabs have been separated from each other due to the nature of the new age of globalization and giant entities. African Arabs will in the future be component states of the United States of Africa just like the Europeans who established the United States of America and became Americans despite their European origins" (Gaddafi, 22.6.2004a)

Afrikan unioni on Gaddafin mukaan siis syntynyt globalisaation vaikutuksesta. Uuden aikakauden toisena seurauksena Afrikan arabit ovat tulleet erotetuiksi muista arabeista. Gaddafin käyttämällä analogialla eurooppalaisten perustaman Amerikan Yhdysvaltojen ja Gaddafin itsensä ajaman Afrikan Yhdysvaltojen välillä on mielenkiintoisia konnotaatioita. Eurooppalaiset ottivat maaperän alkuperäisasukkailta ja perustivat Amerikan Yhdysvallat. Pohjois-Afrikan arabit tulevat sulautumaan eurooppalaisten tapaan yhden maan kansalaisiksi. Rinnastus saattaa herättää ristiriitaisia ajatuksia afrikkalaisissa – ehdottaako Gaddafi arabeille Afrikan koloniasointia, vain onko analogia vain koominen?

Euroopan yhtenäisyys esiintyy esimerkkinä Afrikan integraatiolle useissa Gaddafin puheissa. Esimerkiksi Oxfordin yliopiston opiskelijoille pitämässään puheessa (16.5.2007) Gaddafi sanoo uskovansa Afrikan pystyvän yhdentymään Euroopan tavoin, mikä tulee hyödyttämään afrikkalaisten lisäksi koko maailmaa. Eurooppa on Gaddafin mukaan nykyään poliittinen ja taloudellinen voimavara niin itselleen kuin koko maailmalle, koska yhdentynyt Eurooppa on yhteisen valuutan ja politiikkojen myötä maailmassa vakautta lisäävä tekijä. Gaddafi haluaa nähdä saman tapahtuvan Afrikassa:

We would like to see a common currency, a single central bank and a common security policy. The single African market with unified policies of imports and exports will boost the world economy. (Gaddafi, 16.5.2007)

Maailmantaloudessa pienet afrikkalaiset maat jäävät isompien jalkoihin. Esimerkkinä Gaddafi on käyttänyt muun muassa pienen Gambian valtion olematonta painoarvoa maailmankaupassa. Gambia ei pienten markkinoidensa takia saa neuvoteltua itselleen

edullisia sopimuksia kauppakumppanien kanssa. Yksi yhteinen talouspolitiikka ja yhdet markkinat parantaisivat kaikkien Afrikan maiden asemaa. (Gaddafi, 16.5.2007.)

Eurooppa esiintyy esimerkkinä Afrikan integraatiolle myös Cambridgen yliopiston opiskelijoille pidetyssä puheessa (Gaddafi, 22.10.2007). Gaddafin mukaan Eurooppa koostuu maista, jotka ovat viimeaikoihin asti läpikäyneet tuhoisia sotia, kuten ensimmäisen ja toisen maailmansodan, kolmikymmenvuotisen sodan, ruusujen sodan sekä seitsenvuotisen sodan. Menneisyyden sotien jälkeen Eurooppa on päätenyt yhtenäisyyden kannalle. Gaddafi haluaa kuitenkin myös tehdä eroja Afrikan ja Euroopan välillä. Toisin kuin eurooppalaiset aikaisemmin, afrikkalaiset eivät ole kansoja sodassa keskenään:

Europe has experienced all those wars. Nevertheless, it now believes that it is in its interests to unite. We are following that example. In addition, Africans are not nations at war with each other. Africa is one black nation made up of a thousand tribes. (Gaddafi, 22.10.2007)

Gaddafin argumentaation tarkoituksena on yhteneväisistä yhtenäisyshankkeista huolimatta huomauttaa eroista eurooppalaisten ja afrikkalaisten välillä. Väite, että afrikkalaiset eivät ole keskenään sodassa olevia kansoja vaikuttaa valheellisen tiedon välittämiseltä, kun tiedetään että edelleen vuonna 2007 Afrikassa oli useita konflikteja. Väite selittyy Gaddafin käyttämällä retoriikalla, jossa Afrikan konfliktit nähdään yhtä kansakuntaa edustavien heimojen väliseksi riidoiksi. Gaddafin retoriikassa Afrikassa ei Euroopan tapaan voi olla kansojen välisiä konflikteja, sillä Afrikka on yksi kansakunta, joka koostuu tuhansista heimoista.

Globalisaation myötä syntyneet suuret painoarvoaan kasvattaneet alueellisen integraation kokonaisuudet ovat siis pakottaneet Libyan kääntymään enemmän alueellisen integraation kuin aiemman kulttuurisen yhtenäisyyden kannalle, sillä kulttuurisia yhdistäviä tekijöitä merkittävämpää on se, missä jonkin rodun edustajat maantieteellisesti elävät. Integraatiossa on Gaddafin mukaan kysymys selviytymisestä. Afrikan arabien jäsenyys Afrikan unionissa ei ole valinta, vaan välttämättömyys: demografinen imperatiivi.

The Arabs of Africa are part of the African Union. This is not a matter of choice. It is the reality and the basis of their survival. It is a demographical imperative. (Gaddafi, 22.6.2004a)

Arabimaailman yhtenäisyys onkin demografisen imperatiivin vuoksi murentumisen vaarassa suurten kokonaisuuksien vetäessä sen eri osia puoleensa. Gaddafista on selvää, että arabit tulevat eriytymään toisistaan tavalla, josta Libyan suuntautuminen kohti Afrikkaa toimii esimerkkinä. Se, minkä kokonaisuuden osaksi Aasian arabit päätyvät, ei ole vielä selvää. Gaddafin puhe on suunnattu toisaalta universaaliyleisölle vakuuttamaan maailman radikaalisti muuttuneen, mutta samalla arabimaiden erityisyleisölle perusteluksi, miksi Libya on siirtynyt pan-afrikanismin mobilisoijaksi sekä suostutteluksi muille arabimaille tahoillaan seuraamaan Libyan esimerkkiä.

What is clear is that they (Asian Arabs) will be divided. They will be drawn in by the gravity of the larger entities. They will be fragmented. -- National and religious affiliations are of no use if they are not coupled with geographical location that enables the establishment of a single entity with a single unified market, economy, defense, currency, identity and environment and satellite communications. (Gaddafi, 22.6.2004a)

Kansallisuuksiin tai uskontoon perustuvilla kumppanuuksilla ilman maantieteellisesti läheistä sijaintia ei ole uudella aikakaudella arvoa. Gaddafin näkemys uusien kokonaisuuksien muodostumisen logiikasta on, että niiden täytyy perustua ennen kulttuurista identiteettiä kuten rotua tai uskontoa talouteen (yhtenäinen markkina-alue, yhteinen valuutta ja talous) sekä maantieteeseen ja infrastruktuuriin (yhteinen puolustus, elinympäristö ja kommunikaatiojärjestelmä). Taloudellinen yhteistyö on uuden aikakauden järjestäytymisen perimmäinen eteenpäin ajava voima.

Aasian arabit ovat Gaddafin (22.6.2004a) mukaan liian heikkoja luomaan oman yhteisönsä, sillä elinvoimainen kokonaisuus vaatii tietyn tuotanto- ja kulutusmallin, jotka mahdollistavat maailmalla kilpailun. Gaddafin mukaan sekä Aasian että Afrikan arabeilta puuttuvat nämä ominaisuudet. Nämä ominaisuudet puuttuisivat edelleen vaikka ne keskenään yhdistyisivät, jonka vuoksi Aasian ja Afrikan arabien integraatiolla ei saavutettaisi enää mitään hyötyjä. Korostaakseen yhteisten markkinoiden merkitystä Gaddafi (22.6.2004a) vetoaa puheessaan tutkimukseen, jonka mukaan ilman Euroopan unionin jäsenyyttä Italia häviäisi kolmessakymmenessä vuodessa siitä tosiasiaista huolimatta, että Italian bruttokansantuote on kaksi kertaa suurempi kuin kaikkien Arabiliiton maiden yhteenlaskettu bruttokansantuote. Sitä, millä tavalla Italia lakkaisi olemasta ilman Euroopan unionia, Gaddafi ei kerro. Kaikista Euroopan unionin jäsenmaista Gaddafi käyttää esimerkkinä valtiota, joka hallitsi Libyaa vuodesta 1911

vuoteen 1943. Valtio, joka aiemmin oli riittävän vahva vallatakseen Libyan, lakkaisi uudella aikakaudella olemasta ilman jäsenyyttä suuremmassa taloudellisessa kokonaisuudessa.

Puheessaan Cambridgen opiskelijoille (22.10.2007) Gaddafi sanoo, että uutta aikakautta, jota nyt elämme, ovat edeltäneet uskonnon sekä nationalismin aikakaudet. Uskonnon aikakaudella yhteenliittymät perustuivat uskontoon, kansallisuuksien ja kielten esittäessä sivuroolia. Rooman, Ottomaanien ja islamilaisten valtakunnat toimivat Gaddafin esimerkkeinä uskonnon aikakauden yhteenliittymistä. Nationalismin aikakaudella puolestaan muodostuivat valtiot kuten Italia, Saksa, Turkki ja Iran. Gaddafin mukaan molemmissa aikakausissa arabit ohittivat mahdollisuutensa yhtenäisyyteen. Yhtenäisyyttä ei onnistuttu rakentamaan kummankaan, kansallisen alkuperän tai uskonnon perustalle. Käsillä olevalla uudella aikakaudella arabiyhtenäisyyden saavuttaminen on yhä epätodennäköisempää:

Now, we are at a new era; the era of demography, globalization, and common material interest. It has become difficult now to talk of a unity between Libya and Iraq or between Syria and Morocco. As African countries, Libya and Morocco will be a part of united Africa. No one can talk now about unity outside the larger African entity. Who could talk about a unity between the European Union, New Zealand, and Australia? This is not possible. Geography dictates that every region should move towards unity. (Gaddafi, 22.10.2007)

Arabimaailma oli taloudellisen yhtenäisyyden perspektiivistä pyrkinyt yhteisten markkinoiden luomiseen jo 1950-luvulla. Yhteismarkkinoiden luomisessa ei Hawasin (2003, 297) mukaan epäonnistuttu vain ulkopuolelta tulleiden sekaantumisien vuoksi, vaan ryhmän sisäisten konfliktien sekä poliittisten, sosiaalisten ja taloudellisten yhdessä pitävien siteiden haurauden vuoksi. Puheessaan Gaddafi (22.6.2004a) ohittaa tällaiset arabiyhtenäisyyden tiellä olleet tekijät ja sanoo yritysten yhteiseen arabitöimintaan häviävän todellisuudelle, jonka nimenomaan globalisaatio on tuonut mukanaan. Gaddafin puhe on poliittista puhetta, jossa kehoitetaan siirtymään integraatioon, joka perustuu taloudellisiin intresseihin.

Kirjoituksen lopussa Gaddafi (22.6.2004a) puhuu arabien yhtenäisyyden saavuttamisesta menneessä aikamuodossa ja lukee itsensä näin pois yhtenäisyyttä arabien keskuudessa tavoittelevien joukosta. Hän perustelee, miksi Afrikan integraatiosta on tullut Libyalle

merkittävä tavoite ilman nykyhetkeen tai lähimenneisyyteen ankkuroituvia mainintoja arabimaista ja Libyan suhteista niihin. Hän todistaa, että on olemassa luonteeltaan uusi aikakausi, joka yksinkertaisesti on kuljettanut Libyan pois arabimaiden ja pan-arabismin parista.

Any attempt at joint Arab action or attempts to hold on to the League's structures will be defeated by the reality -- Had Arabs been able to create their own viable entity, they would have achieved their national unity during the age of nation-states. Indeed the so-called Arab World or the Arab Homeland is in grave danger of ethnic and sectarian fragmentation due to the paradoxical nature of this era of giant entities and feverish minorities. (Gaddafi, 22.6.2004a)

Gaddafin puheessa kielletään politiikan mahdollisuus. Globalisaation aikakaudella maantiede sanelee alueiden yhdentymisen ja siis sen, minkälaiset yhteenliittymät ylipäätään ovat mahdollisia. Gaddafi kieltää argumentaatiolla politiikan mahdollisuuden alueellisten yhdentymisten synnyssä. Gaddafin päämääränä on taata Afrikan (ja Libyan osana Afrikkaa) selviytyminen globalisaation aikakaudella sekä vakuuttaa yleisö siitä, että elleivät arabit tahoillaan ryhdy alueelliseen integraatioon, tulevaisuus ei tuo mukanaan hyvää:

We do not know what fate awaits Asian Arabs. It is likely that they will become part of a yet-to-be born Asian entity. They might become members of various entities, some Asian and some Mediterranean. -- A similar fate awaits Iran and Afghanistan if they fail to join the Organization of South Asia or the entity of the Indian Ocean. If they do not do so, they will disappear or at best be assigned the role of a buffer or lubricant that minimizes friction among the larger entities. (Gaddafi, 22.6.2004a)

Syksyllä 2007 Cambridgen opiskelijoille pitämässään puheessa (22.10.2007) Gaddafilla on jo Aasian arabien tulevaisuudesta selkeä käsitys (vrt. Gaddafi, 22.6.2004a). Opiskelijoille pidetyssä puheessa Gaddafi sanoo toivovansa arabien vastaanottavan hänen esittämänsä kutsun liittyä Afrikan unioniin ja muodostaa arabi-afrikkalainen unioni. Arabien ainoa mahdollisuus on liittyä Afrikkaan, sillä kaksi kolmasosaa arabeista ovat afrikkalaisia. Uskonnolliselle tai nationalistiselle yhtenäisyydelle ei edelleenkään ole tilaa, sillä valuuttaa yhdentymiskeskusteluissa ovat vain yhteneväiset demograafiset ja materiaaliset intressit. (Gaddafi 22.10.2007.)

Afrikan yhtenäisyyden tarve uudella aikakaudella vaikuttaa olevan laadultaan vain taloudellista selviytymistä, joka edellyttää poliittisen unionin luomista. Gaddafin perustelujen pohjalta voitaisiin uskoa, että hänen suunnatessa katseensa Afrikkaan, siihen maantieteelliseen alueeseen, jonka osa Libya on, ettei hän ole etsimässä veljeyttä tai yhteistä identiteettiä. Tästä huolimatta Gaddafin ajattelussa Afrikan yhtenäisyydellä on hyvin monia ulottuvuuksia, joita käsitellään seuraavassa luvussa.

5 YHTENÄINEN AFRIKKA

5.1 Gaddafi afrikkalaisena reettorina

Gaddafi on esittänyt, että Afrikan integraatiota tarvitaan jotta uuden aikakauden haasteisiin pystyttäisiin vastaamaan. Siinä onnistuminen vaatii maantieteellisesti mielekkään kokonaisuuden luomista, ei kulttuurisiin tekijöihin perustuvaa yhteisöä (Gaddafi, 22.6.2004a). Puhuessaan afrikkalaisista koostuvalle yleisölle (1.2.2005) Gaddafi ei kuitenkaan puhu integraatiosta taloudelliseen maailmankuvaan nojaten, vaan perustelee nimenomaan kulttuurisen yhteisöllisyyden ja yhtenäisyyden merkitystä Afrikalle. Gaddafin puheessa on ristiriita aiempaan väitteeseen, jossa hän on sanonut uuden aikakauden integraation merkitsevän nimenomaan nationalistisen aikakauden päättymistä. Afrikkalaiselle yleisölle Gaddafin retoriikka yhdentyvistä Afrikasta perustuu heimoista koostuvan *kansakunnan* ajatukselle.

Benedict Andersonin (1991, 3-6) mukaan kansakunta, kansallisuus ja nationalismi ovat osoittautuneet huomattavan vaikeiksi määritellä. Andersonin lähtökohta on, että kansallisuus, samoin kuin nationalismikin, ovat laadultaan kulttuurisia artefakteja. Andersonin kansakunnan määritelmä on *kuviteltu poliittinen yhteisö*, joka kuvitellaan rajalliseksi ja suvereeniksi. Kansakunnan kuvittelemisen kävi historiallisesti mahdolliseksi kolmen perustavanlaatuisen kulttuurisen ajatusmallin menetettyä asemansa ihmisten ajattelussa. Ensimmäinen koski historiassa vallinnutta ajatusta kirjoitetusta pyhästä kielestä tienä olemassaoloa koskevaan totuuteen. Tämä ajatus aikoinaan kokosi yhteen kristikunnan, islamin ja suuret mannertenväliset uskonnolliset veljeskunnat. Toinen käsitys oli, että yhteiskunta järjestäytyy luonnollisesti jumaluutta edustavien hallitsijoiden muodostamien keskusten ympärille. Kolmas ajatusmalli koski ajallisuutta, jossa kosmologia ja historia ovat erottamattomat, ja jossa mennyt, nykyisyys ja tuleva ovat yhtäaikaista läsnä.

Nämä toisiinsa liittyneet ajatusmallit menettivät merkitystään nopeamman kommunikaation kehittyessä sekä taloudellisen, sosiaalisen ja tieteellisen kehittymisen myötä. Kehittymisen myötä syntyi tarve etsiä uutta tapaa yhdistää veljeys, valta ja aika. Kansakunta on moderni keksintö, sillä se syntyi modernin aikakäsityksen, laajenevan

joukkotiedotuksen sekä kansallisen koulutusjärjestelmän myötä. Painokapitalismin ja painotuotteiden avulla kasvavalle ihmismäärälle tuli mahdolliseksi ajatella itseään sekä suhdettaan toisiin perustavanlaatuisesti uudella tavalla. Painotuotteiden välityksellä heitä alkoi sitoa syvästi koettu veljeyden tunne, joka on kuviteltu yhteisö. (Ibid. 36.)

Veljeyden, vallankäytön ja ajanhallinnan yhdistävään kansakuntaan vetoaminen tapahtuu Gaddafin kannalta haastavassa kontekstissa. Kuten aiemmin todettiin, Gaddafi ei ole Afrikassa aina nauttinut suurta kannatusta (ks. esim. Haley 1984, Deeb 1991). Libya oli ennen ulkopoliittikan uutta aikakautta identifioitunut Afrikan yhtenäisyysjärjestön jäsenyydestä huolimatta enemmän arabimaiden kuin Afrikan suuntaan. Globalisaation aikakausi on synnyttänyt tarpeen uuden afrikkalaisen yhteenliittymän luomiselle sillä perusteella, että muiden alueellisten liittoumien synty muualla vaatii myös integraation kautta vahvistuvaa yhtenäistä Afrikkaa (Gaddafi, 22.6.2004a). Gaddafi ei voi tietenkään yksin päättää Afrikan tulevaisuuden yhtenäisyyden syvyydestä tai laajuudesta. Jotta hän voisi legitimiin tavoitella haluamansa kaltaista afrikkalaista yhdentymistä, on hänen oltava muiden afrikkalaisten silmissä hyväksyttävä puhuja. Ilman jaettua veljeyden tunnetta yleisön kanssa suostuttelun lähtökohdat ovat Gaddafin kannalta niin heikot, että afrikkalaisten saaminen hänen kannalleen olisi epätodennäköistä.

Gaddafin uskottavuutta on kyseenalaistettu useaan kertaan. Gaddafin näkemykset Afrikan integraation tulevaisuudesta kärsivät tappion vuonna 2002 Afrikan unionin perustamisprosessissa. Joidenkin mielestä yhtenä synä Gaddafin ajatusten vähäiseksi jääneeseen kannatukseen olivat epäilyt hänen intresseistään Afrikan yhtenäisyysjärjestön uudistamisen taustalla. Jotkut pelkäsivät niissä olevan kysymys vain henkilökohtaisen vaikutusvallan kasvattamisesta koko Afrikan mantereeseen edun ajamisen sijaan (ks. esim. Makinda & Okumu 2008, 31). Menestyäkseen suostuttelussa Gaddafin olisi onnistuttava identifioitumaan tarkemmin afrikkalaisten edunajajana, sillä uuden orientaation julistaminen ei ole tähän asti riittänyt menestyksekkääseen päämäärien tavoitteluun. Identifikaatiolla tarkoitetaan puhujan pyrkimystä samaistaa omat ja yleisön intressit siten, että suostuttelevuus kävisi mahdolliseksi. Puhujan ja yleisön väliseen suhteeseen liittyvillä identifikaatioilla luodaan perusta yleisön halukkuudelle yhteistyöhön (Summa 1996, 58).

Afrikkalaiselle yleisölle pidetyssä afrikkalaista kulttuurivallankumousta käsittelevässä puheessaan (1.2.2005) Gaddafi identifioituu usein eri tavoin afrikkalaiseksi afrikkalaisten

rinnalla. Puhetilaisuuden paikkaa, yleisöä ja luonnetta ei ole pystytty selvittämään varmuudella. Puheen sisällöstä voidaan kuitenkin päätellä, että puheenpitopaikkana on ollut Senegal. Puheen alussa Gaddafi tervehtii ja kiittää paitsi Senegalin presidentti Abdoulaye Wadea ja tilaisuudessa läsnä olevia Senegalin hallituksen edustajia ja Alpha Konarea, Afrikan unionin komission puheenjohtajaa, ja myös ”Senegal-sisaren” välityksellä koko ”Afrikka-kansaa”. Lisäksi Gaddafi osoittaa kunnioituksensa paikalle maailman eri puolilta saapuneille afrikkalaisille intellektuelleille. Tervehdyksen jatkeena Gaddafi toivottaa tilaisuuden läsnäolijat koska tahansa tervetulleiksi ”heidän maahansa Libyaan”.

Tervehdyksillä sekä kutsulla vahvistetaan yleisön tunnetta yhteenkuuluvuudesta ja korostetaan puhujan legitimitettiin tarttua käsitteillä olevaan aiheeseen. Libya on yhtä lailla afrikkalaisen kuulijajoukon kuin maata johtavan Gaddafin kotimaa. Puhuessaan Senegalin valtiosta sisarena Gaddafi käyttää perhe-metaforaa. Senegal on osa afrikkalaista perhettä, Afrikka-kansaa. Gaddafi liittyy metaforalla perheen jäsenten läheisyyden Afrikan maiden väliseksi tunteeksi.

Gaddafi on sanonut, että arabit edustavat samaa rotua, puhuvat samaa kieltä, jakavat yhteisen kulttuurin ja että suurin osa arabeista on saman uskonnon edustajia (22.6.2004a). Yhdessä näiden tekijöiden voi tulkita muodostavan asiointilan, jossa Afrikan arabit eroavat kulttuuritaustaltaan muusta Afrikasta. Gaddafin päämäärien kannalta tämän ongelmalliselta näyttävän tilanteen, jossa Pohjois-Afrikka olisi maantieteellisen sijainnin perusteella niin sanotusti Afrikka-perheen sisarpuoli, hän väistää sanomalla, että on olemassa vain yksi afrikkalainen rotu (Gaddafi, 1.2.2005). Jos rotuja ei ole, ei ole myöskään inklusion ja eksluusion ongelmaa Pohjois-Afrikan arabien afrikkalaisuuden suhteen, eikä siten mahdollisuutta väittää, etteivät Pohjois-Afrikan arabit olisi rodun perusteella afrikkalaisia ja täysvaltaisia Afrikka-perheen jäseniä.

We have one religion and one identity, and do not accept something called racial ethnicity. There are no races in Africa, but a single African race. Even those who came from somewhere else and settled in Africa have become Africans at the end of the day. Even the Arabs who came to North Africa are now Africans in spite of themselves. Some Arabs, who came 5000 years ago, who are the Arab Berbers, and the Arabs ,who came after Islam, 1000 years ago, turned black later and they are Africans , like the peoples who came before them. (Gaddafi, 1.2.2005)

Ihmisrotu on käsite, jota käytetään jaottelemaan ihmisiä ryhmiin esimerkiksi yhteisen geneettisen perimän, maantieteellisen alkuperän tai jaettujen ulkoisten tunnusmerkkien perusteella. Gaddafi käyttää käsitettä osoittamaan afrikkalaisten ykseyttä ja edelleen sitä, miten hän näkee itsensä afrikkalaisena ja miten muiden tulisi nähdä hänet samoin. Gaddafi vetoaa argumentaatioissa Afrikassa yleisesti hyväksytyyn rotusyrjinnän kieltävään lähtökohtaan ja hakee sen kautta kannatusta näkemykselleen, jonka mukaan afrikkalaiset ovat yksi kansa.

Gaddafin argumentaatio on osaltaan myös todellisuuden rakenteeseen perustuvaa argumentaatiota. Todellisuuden rakenteeseen perustuvilla argumenteilla pyritään luomaan luonnollisen kaltaisia siteitä todellisuuden elementtien välille (Perelman 1982, 81-83; Perelman & Olbrechts-Tyteca 1971, 271). Tässä tapauksessa argumentti perustuu kausaalisuhteeseen, jossa Afrikkaan asettumisen seurauksena henkilön alkuperästä riippumatta hänestä tulee afrikkalainen ja yhden afrikkalaisen rodun edustaja.

Gaddafin puheissa ja kirjoituksissa usein korostuvat luonteeseen perustuvat vakuuttamisen tekijät. Puheiden ja kirjoitusten minä-lähtöisyys on yleistä, jolloin Gaddafin oma persoona ja asiantuntemus ovat voimakkaasti läsnä vakuuttamisessa. Esimerkiksi puhuessaan Afrikasta Cambridgen opiskelijoille pidetyssä puheessa Gaddafi (22.10.2007) alleviivaa itseään ja asiantuntemustaan Afrikasta. Gaddafi luettelee pitkästi luonteeseensa perustuvia vakuuttamisen tekijöitä:

I know Africa. I have traveled all over it. I am familiar with Africa's states, boundaries and tribes. I am the only person in the world who traveled more than 20,000 kilometers over land in Africa. I met peasants tilling their fields, saw shepherds in their pasture and visited people in their huts. I know their way of life. I have followed the African problems and developments since the time of Kenyata, Nasser and Haile Silasse. None of the current leaders has seen those men. I have been following Africa's problems since their time. (Gaddafi, 22.10.2007).

Gaddafi on seurannut afrikkalaista elämää kauemmin kuin yksikään toinen afrikkalainen johtaja. Lisäksi matkustettuaan Afrikassa Gaddafi tuntee maanosan paremmin kuin kukaan. Näin Gaddafi korostaa henkilökohtaista sanomaansa. Vastaavalla tavalla Gaddafi argumentoi omakohtaisen kokemuksen ja sen kautta karttuneen tietämyksen pohjalta myös afrikkalaiselle yleisölle pidetyssä puheessaan (1.2.2005). Kokemuksensa pohjalta

nimenomaan Gaddafi tietää mikä on hyväksi ”meille afrikkalaisille”. “Me-puheen” tarkoitus on lähentää puhujaa ja yleisöä.

Me/muut -vastakkainasettelu on tavallisimpia vastinpareja, jonka avulla identifioidutaan itse positiivisemmaksi kuvatulle me-puolelle. Me-identifikaation rakentaminen voi tapahtua eri toimijoiden intressien rinnastamisella. Identifikaatioon liittyy aina eron tekeminen johonkin toiseen, itselle vastakkaiseen (Summa 1996, 58). Gaddafin retoriikassa afrikkalainen ”me” on yhdentynyt homogeeninen afrikkalaisten ihmisten joukko, jonka joukkona erottaa muista kansoista ja maanosista muun muassa ihonväri.

Africa is one black nation made up of a thousand tribes. We are already united. We are a single continent and one homogenous human group. Even our color distinguishes us from the rest of the nations and continents. (Gaddafi, 22.10.2007)

Yhteisön tuottaminen on retorista toimintaa. Se on relaationaalista toimintaa, jossa identiteettiä tuotetaan suhteessa toiseen (Keränen 1998, 10). Gaddafin retoriikassa me/muut -vastakkainasettelussa eron tekeminen tapahtuu lähes aina suhteessa eurooppalaisiin ja amerikkalaisiin. ”Heihin” viitattaessa Gaddafi miltei poikkeuksetta tarkoittaa länsimaalaisia. Esimerkiksi eurooppalaisten tapa asua ei ole afrikkalaisille sopivaa. Sementistä ja betonista tehdyt asumukset sopivat Skandinaviaan, eskimoille, Islantiin, Grönlantiin ja Alaskaan (heille), mutta ei Afrikkaan (meille). Eurooppalainen sää eroaa afrikkalaisesta, jonka vuoksi myös afrikkalaisten asujen tulee erota eurooppalaisista. Eurooppalaiset ja amerikkalaiset syövät torakoita, sammakoita ja valmistavat kaikenlaisia ruokalajeja, jotka eivät sovi afrikkalaisille. Toisin kuin eurooppalaiset ja amerikkalaiset, afrikkalaiset saattaisivat kuolla syödessään näitä ruokalajeja. Erot afrikkalaisten ja länsimaisten ihmisten välillä ovat jopa kuolettavaa laatua. Gaddafi identifioituu afrikkalaiseksi erityisesti afrikkalaisten kulttuurielementtien kautta, ja luo samalla käsitystä pan-afrikkalaisesta kulttuuri-identiteetistä. (Gaddafi, 1.2.2005.)

Gaddafin argumentaatiossa kaikkien afrikkalaisten yhteisenä intressinä täytyy olla afrikkalaisen kulttuurin suojeleminen länsimaisilta vaikutteilta, niin sanotulta länsimaiselta kulttuuri-imperialismilta. Kulttuuriyhtenäisyydestä puhuminen ja erojen tekemisestä ”heihin” on tärkeää, sillä Gaddafin mukaan kulttuuri on tähän asti ollut kolmannen maailman ongelma. Kehityksessä jälkeen jäämisen perimmäisin syy on Gaddafin

(1.2.2005) mukaan sivistymättömät johtajat. Puheen edetessä ymmärretään, että Gaddafi tarkoittaa oman, autenttisen ja yhtenäisen afrikkalaisen kulttuurin olevan kilpailussa muiden globalisaation aikakauden yhteenliittymien kanssa ja siten Afrikan tulevaisuuden kannalta keskeisin tekijä.

I hope that you will launch a strong call for the accelerated establishment of the United States of Africa. Therefore, we should not say that African states are too numerous and difficult to unite. On the contrary, our size is equivalent to the size of one state. Beyond that, we are one nation, one color, one race and form one language. (Gaddafi 1.2.2005)

5.2 Afrikkalaisuus, uskonto ja elämäntapa

Pan-afrikkalainen kulttuuri-identiteetti on tarkoitettu edistämään ennen kaikkea Gaddafin Afrikan Yhdysvaltojen tavoitetta. Gaddafi luo pan-afrikkalaista identiteettiä puheella afrikkalaisista uskonnoista, asumuksista, vaatetuksesta, ruuasta ja kielistä.

Gaddafi (1.2.2005) sanoo opiskelleensa afrikkalaista teologiaa ja afrikkalaisia uskontoja ja havainneensa, että afrikkalaiset uskonnot eivät ole pakanauskontoja vastoin esitettyjä väitteitä. Häpeällistä on, että afrikkalaisille kerrotaan, että he oppivat tuntemaan jumalan vasta länsimaiden kolonisaation jälkeen ja mukauduttuaan kristityiksi. Afrikka on tuntenut Gaddafin mukaan jumalan ennen kuin Eurooppa oli edes asutettu. Tutkimuksissaan Gaddafi on huomannut, että afrikkalaiset uskonnot eivät ole pakanauskontoja siitä syystä, että ne ovat monoteistisiä. (Gaddafi, 1.2.2005.)

Teologiassa monoteismi on usko jumalan ykseydestä. Puheessaan Gaddafi luettelee pitkän listan afrikkalaisten uskontojen jumalan nimien attribuutteja, jotka kaikki ovat löydettävissä myös koraanista. Suorittamansa vertailun perusteella afrikkalaiset uskonnot ovat siis yhdenmukaisia islamin kanssa. Afrikassa pitäisi Gaddafin mukaan toteuttaa kulttuurivallankumous ja palata takaisin afrikkalaisiin uskontoihin. Kulttuurivallankumouksessa palautetaan myös muinaiset afrikkalaiset kielet, joissa esiintyvät koraanin kanssa yhtenäiset jumalan nimien attribuutit. Koko Afrikan nykytila vaatii Gaddafin mukaan tällaista kulttuurivallankumousta:

I know whereof I speak; I am a believer and a Moslem, and I know that the return to the African religions is a return to the pure religion which is free of idolatry. It is a shame that they are telling us now, "You only got to know God after Western colonialism.. It was us who introduced you to God, Christianity and religion." (Gaddafi 1.2.2005)

Gaddafi puhuu paluusta uskontoon, joka on esineen tai kuvan palvonnasta vapaata. Sana "idolatry" tulee kreikan sanasta *eidololatria*, joka on sanojen *eidolon* (kuva tai hahmo) sekä *latreia* (palvonta) synteesi, ja on merkitykseltään jumalan palvonnan vastakohta. Afrikan on palattava uskontojen osalta aikaan, joka on edeltänyt länsimaista kolonialismia, sillä muinaisissa afrikkalaisissa uskonnoissa jumalien nimien attribuutit olivat yhtä koraanin kielen kanssa. Läpi kulttuurivallankumouspuheen Gaddafi tekee erottelua haitallisesta "heistä" suhteessa afrikkalaisiin. Uskontojen kohdalla erottelu tapahtuu länsimaiden Afrikkaan tuoman häpeällisen historiallisen harhakuvitelman ja afrikkalaisen alkuperäisen puhtaan uskonnon välillä.

Timbuktussa toisenlaiselle yleisölle pitämässään puheessa (10.4.2006) Gaddafin käyttämä retoriikka uskonnoista on kuitenkin hyvin erilaista. Jälleen tilaisuuden tarkkaa luonnetta ei ole ollut mahdollista selvittää. Varmana voidaan kuitenkin pitää puheen otsikon perusteella, että puheen yleisönä on ollut presidenttejä ja muslimeja ympäri maailmaa. Puheesta käy myös ilmi, että puhe on pidetty islaminuskon juhlapäivänä, tarkemmin sanottuna profeetta Muhammadin syntymän vuosipäivänä. Tästä voidaan päätellä, että puheen yleisönä todennäköisesti on ollut pääosin muslimeja. Tässä yhteydessä myös puheen pitämisen paikka on merkityksellinen. Timbuktu on kaupunki Malissa Niger-joen varrella Länsi-Afrikassa. Sillä on pitkä historia Saharan eteläpuolisen Afrikan kaupankäynnin merkittävänä kaupunkina. Nimekkään Sankoren koraanisen yliopiston kotipaikkana Timbuktu oli 1400- ja 1500-luvuilla islamilaisen hengen ja älyn pääkaupunki, sekä islaminuskon laajentamisen keskus Afrikassa. Timbuktun kolme moskeijaa, Djingareyber, Sankore ja Sidi Yahia, kertovat Timbuktun kulta-ajasta. Nykyään tehdystä entisöinnistä huolimatta, näitä islamiin liittyvän kulta-ajan symboleja uhkaa hiekkarapautuminen. (UNESCO 2008.)

Timbuktussa paikalla olleelle yleisölle Gaddafi ei sano mitään muinaisista afrikkalaisista uskonnoista vaan argumentoi sen sijaan voimallisesti islamin puolesta ainoana oikeana uskona. Timbuktun puheessaan Gaddafi sanoo suoraan, että historiankirjoitus, jota

nykyään luumme, on vääristeltyä ja epätotta. Valheellisella historiankirjoituksella Gaddafi viittaa kristittyjen raamattuun. Gaddafin puhe uskonnosta täyttää tässä yhteydessä monia propagandan määreitä, kuten esimerkiksi sen, että puheessa levitetään tiettyä periaatetta arvostusluonteisena kannanottona (ks. Hemánus 1972, 6,10; Hemánus 1975, 11).

Puheenpitohetkellä maailmalla puhutti puoli vuotta aiemmin Tanskan suurimman päivälehden Jyllands-Postenin 30. syyskuuta 2005 julkaisemat kaksitoista pilapiirrosta islamin perustajasta profeetta Muhammadista (MTV3, 1.2.2006). Gaddafi viittaa puheessaan pilapiirrokselliseen sanomalla, että muslimit uskoivat teon olevan herjaus muslimien profeettaa kohtaan, mutta todellisuudessa se oli herjaus itse herjaajien profeettaa kohtaan, sillä Muhammad on kaikkien Skandinaviassa, Euroopassa, Amerikassa, Aasiassa ja Afrikassa elävien ihmisten profeetta.

Mohammad is the Prophet of all people; his message superseded earlier faiths. Had Jesus been alive when the message was revealed to Mohammad he would have been one of his followers? Everyone must be Muslim. This is what God wants, and this is not easily achievable. (Gaddafi 10.4.2006)

Gaddafi argumentoi samaan tapaan kaikissa aineistoon kuuluvissa neljässä muslimiyleisölle pitämässään puheissa. Esimerkiksi Libyassa hengellisille, poliittisille ja kulttuurisille hahmoille pitämässään puheessa Gaddafi (ei päivämäärää tiedossa) sanoo, että kaikki ihmiset ovat muslimeja. Kaikki, jotka uskoivat mihinkään jumalaan ennen Muhammadia, ovat myös muslimeja, sillä Muhammadin jälkeen ei ole ollut muuta oikeaa uskoa.

Andersonin (1991, 7) mukaan enää ei ole mahdollista haaveilla päivästä, jolloin kaikki ihmiskunnan jäsenet liittyisivät yhden kansakunnan jäseneksi. Yksikään kansakunta – kuten kristityt, jotka aikoinaan unelmoivat mahdollisena täysin kristillisestä planeetasta – ei enää kuvittele rajojensa pitävän sisällään koko ihmiskuntaa. Gaddafin mukaan kuitenkin Muhammad on kaikkien profeetta, ja hänen viestinsä korvaa aiemmat uskot. Skandinaavien opit ovat virheellisiä, ja yllyttävät vihaan. Kaikkien on oltava muslimeja, sillä se on mitä jumala haluaa. (Gaddafi 10.4.2006.)

Kristittyjen raamatun virheellisyyden Gaddafi perustelee sillä, että vanhassa ja uudessa testamentissa, eli väärennetyssä raamatussa ei viitata Muhammadiin. Todellisessa

raamatussa, jonka jumala on tunnustanut, sen sijaan viitataan Muhammadiin. Gaddafi siis asettuu asemaan, jossa hän tietää mitkä opit ovat jumalalta ja mikä on totta.

Those two Testaments are a fraud. They were hand written hundreds of years after Jesus. The Bible includes words that do not befit Jesus and Moses. If we truly want to set humanity's record straight, and to live in the global village that was brought about by globalization, we have to search for the true Bible because the Bible that we currently have is a forged. (Gaddafi 10.4.2006)

Globalisaation aikakaudella on etsittävä oikea raamattu, sillä globaalissa kylässä eläminen edellyttää, että ihmisyyden asiakirjat korjataan. Globaalin kylän metafora viittaa maailmaan, jossa ihmiset ymmärtävät itseään ja toisiaan. Gaddafi tietää minkälainen ymmärrys yhdessä elämisen ehtona on oikea. Gaddafin (10.4.2007) mukaan on perustettava komiteoita uudelleen arvioimaan länsimaista lähestymistapaa uskoon ja raamattuun, sillä käytössä oleva raamattu on väärennös. Uudelleenarviointia tarvitaan, mikäli he (länsimaat) haluavat elää rauhassa.

Gaddafi sanoo myös, että Jeesus osoitti kristinuskon vain israelilaisille, ei millekään muulle kansalle tai alueelle. Näin rajataan kristinusko vain israelilaisia koskevaksi, eikä sillä pitäisi olla mitään tekemistä esimerkiksi Afrikan kanssa.

Jesus, the son of Mary, said: "O Children of Israel! I am the apostle of Allah (sent) to you". Jesus was actually addressing the Israelites, which means that Jesus brought his message to the Israelites only and not to any other nation. Europe has nothing to do with Jesus' religion, America has nothing to do with Jesus' religion and Africa has nothing to do with Jesus' religion. Jesus told them: "O Children of Israel! I am the apostle of Allah (sent) to you, confirming the Law (which came) before me," which means he was talking to the Israelites. (Gaddafi 10.4.2006)

Gaddafi on käyttänyt samanlaista argumentaatiota myös rukousmuotoisessa, Agadezin kaupungissa pitämässä puheessaan. Vain Israelin lapsista voi Gaddafin (30.3.2007) mukaan tulla kristittyjä. Jos henkilö ei ole israelilainen, hänellä ei yksinkertaisesti voi olla minkäänlaista suhdetta kristinuskoon. Kyseisessä puheessa Gaddafi myös sanoi, että Muhammadin jälkeen on voinut olla vain yksi uskonto (islam) ja että tämä on universaali fakta. Islaminuskon yksinoikeutus ilmaistaan kiistattomana selviönä, joka kuulijan ei auta kuin hyväksyä.

Kun verrataan uskontoon viittaavia kohtia Gaddafin afrikkalaiselle yleisölle pitämässä puheessa (1.2.2005) ja muslimeille suunnatuissa puheissa Timbuktussa (10.4.2006) ja

Agadezissa (30.3.2007), voidaan havaita ero sekä tavassa lähestyä aihetta että käytetyissä argumentaatiotekniikoissa. Eri yleisöille pidetyt puheet ovat suhtautumisessa uskontoon keskenään ristiriidassa.

Esisopimukset suotavuudesta määrittävät kummassakin puheessa Gaddafin tekemiä valintoja. Suotavien asioiden tilaa koskevat esisopimukset perustuvat yleisön tärkeinä tai tavoittelemisen arvoisina pitämiin arvoihin. Gaddafin valitseman argumentaation perusteella voidaan päätellä, että afrikkalainen yleisö pitää afrikkalaisen kulttuurihistorian suojelemista tärkeänä arvona ja Gaddafi suostuttelee yleisöä kannalleen tästä lähtökohdasta käsin. Timbuktussa pidetyssä puheessa Gaddafi puolestaan luettelee kristinuskoa koskevia negatiivisia arvopäätelmiä toisensa perään, jolloin tulkinnanvaraa puhujan arvostuksien latauksesta ei paljoa jää. Puhujan täytyy siis vahvasti olettaa yleisön hyväksyvän hänen tekemät arvopäätelmänsä.

Puheessaan afrikkalaiselle yleisölle Gaddafi suostuttelee islamin kannalle kätketyllä tavalla puhumalla yhteneväisistä jumalan nimistä muinaisissa afrikkalaisissa uskonnoissa. Näin hän luo rinnakkaisuuden siteen koraanin ja afrikkalaisten uskontojen välillä. Puhe suuntautuu menneisyyteen ja puolustaa muinaisia afrikkalaisia uskontoja oikeina niiden islam-henkisyyden perusteella. Kristinuskosta puheessa tehdään harhainen ja epäpuhdas uskonto, mutta tämä arvostelma implikoidaan hyvin hienovaraisesti. Timbuktun puheen (10.4.2006) osalta Gaddafin argumentaatiota kristinuskon ja islaminuskon välisestä asetelmasta ei voi luonnehtia hienovaraiseksi. Gaddafi asettuu oikeuspuheessaan itse tuomarin rooliin todistaessaan islamin oikeutta ja kristinuskon vääryyttä. Pakanoiden ei pidä puheesta Gaddafin mukaan kuitenkaan huolestua, sillä Muhammadin usko tulee kukistamaan kaikki muut uskonnot, pitivät he siitä tai eivät, sillä Jumala sanoi niin (Gaddafi, 10.4.2006). Gaddafin argumentoidessa tähän tapaan on kysyttävä, että tarkoittaako hänen aiempi vaatimus (Gaddafi 1.2.2005) afrikkalaisten uskontojen arvostamisesta itse asiassa islamin arvostusta? Näin saattaa olla, sillä Gaddafi sanoi samassa puheessa, kuten jo aiemmin on mainittu, että ”meillä (afrikkalaisilla) on yksi uskonto ja yksi identiteetti” (Gaddafi, 1.2.2005).

Afrikkalaiselle yleisölle Gaddafi esittää, että alkuperäisten afrikkalaisten uskontojen tapaan Afrikassa on arvostettava afrikkalaisia traditionaalisia majoja (*cottage*) asumuksina (Gaddafi 1.2.2005). Afrikkalaiset ovat asuneet majoissaan vuosisatoja kokematta haittaa

asumuksista. Päinvastoin, majoissa asumisen vuoksi afrikkalaiset ovat Gaddafin mukaan hyvin terveitä. Historiaan suuntautuvan puheen päämääränä on menneisyyden välityksellä osoittaa afrikkalaisille oikea tapa elää länsimaisesta elämäntavasta vapaina. Afrikkalaiset majat eivät vaadi sanitaatio- tai ilmastointitekniikkaa, joka olisi ostettava Euroopasta. Afrikkalaiset majat eivät myöskään vaadi eurooppalaista keinotekoisista ilmastointia, koska majat ovat luonnostaan ilmastoituja. Majojen tuottamasta onnellisuudesta Gaddafi kertoo esimerkkinä miehestä, jonka on tavannut matkustaessaan Afrikassa:

When I jokingly told an African, "We could give you a fancy car, like a Cadillac, a Mercedes or a Rolls Royce," he said, "I have no need for a car. I am settled here and I have everything." Then I said, "Fine, what if we build you a paved road?" He said, "What would I do with a road? Leave the land as it is. I have fruit trees, I grow grains and I have some animals that live under the trees. When I need water, the river is nearby." (Gaddafi 1.2.2005)

Mikäli miehelle rakennettaisiin asfaltoitu tie, annettaisiin auto ja lisäksi hänelle rakennettaisiin talo betonista, Gaddafin mukaan hän luultavasti tuhoutuisi. Länsimainen arkkitehtuuri, infrastruktuuri ja elämäntapa edustavat Gaddafille infernaalista elämää ja afrikkalaiset majat sen vastakohtaa: tervettä ja kaikki tarpeet täyttävää hyvää elämää.

Uskonnon ja asumusten tapaan afrikkalaisen ruuan länsimaalaistamista tulee välttää. Ruuan länsimaalaistumisella olisi afrikkalaisten terveydelle haitallisia vaikutuksia. Puheessaan Gaddafi (1.2.2005) argumentoi, että kuuman ilmaston vaikutuksesta sianlihan syöminen aiheuttaa afrikkalaisille suurta vahinkoa. Tämä voidaan Gaddafin mukaan osoittaa lääketieteellisesti. Islam kieltää sianlihan syömisen, sillä jumala on määrännyt pidättäytymään syömästä ruokaa, joka on valmistettu verestä tai sianlihasta. Gaddafi ei argumentaatioissaan sianlihan syömisen vahingollisuudesta kuitenkaan vetoa islamiin uskontona vaan afrikkalaiseen elinympäristöön.

Pan-afrikkalaisen kulttuuri-identiteetin elementtien korostaminen ja vahvistaminen vaikuttavat olevan Gaddafille ennen kaikkea keino länsimaalaistumista vastaan:

Our religion was deformed, our language was deformed, our habitat may be deformed, and then our dress will probably be deformed, after which they will change our food, beverage and cuisine. -- I hope that they will not strip us of our dress and our food and that they will not come into our kitchen, our homes, our religion and our language and strip us of all of these constituents of our identity. (Gaddafi 1.2.2005)

Länsimaat ovat menneisyydessä runnelleet afrikkalaiset kielet sekä uskonnon. Tulevaisuudessa on vaarana, että he runtelevat myös afrikkalaisten asumukset ja vaatetuksen sekä muuttavat afrikkalaisen keittiön länsimaiseksi. Gaddafi varoittaa afrikkalaisia sallimasta afrikkalaisen identiteetin osien muuttamisen perinteisistä muodoistaan muuksi.

5.3 Kolonialistien kieli vs. afrikkalainen kieli

Kun kuulijajoukolla on yhteinen vakaumus (poliittinen tai esim. uskonnollinen) on johonkin auktoriteettiin (laki, poliittiset realiteetit, raamattu, moraali) vetoaminen todennäköisesti tehokasta, sillä niihin perustuvat argumentit tulevat todennäköisimmin hyväksytyksi (Kuusisto 1996, 276). Afrikan maita selkeimmin yhdistävä poliittinen realiteetti on kolonialismin perintö sekä tahto hävittää kyseinen perintö. Liittämällä kolonialismin hävittämisen teeman perusteluun Afrikan unionin rakentamisesta, Gaddafi tekee argumentaatiostaan kuulijakunnalle helpommin hyväksyttävän:

It is a well known tragedy that it (Africa) was demeaned, enslaved, and treated brutally by the racist, white westerners. First, we face the problem while building the African Union. I would like the intellectuals to solve the problem of language in Africa now, which is a serious, difficult and basic problem. (Gaddafi, 1.2.2005)

Gaddafi haluaa afrikkalaisten intellektuellien ratkaisevan mantereen kieliongelman, joka on keskeinen este Afrikan unionin rakentamiselle. Vaikka kolonialismi on muodollisesti hävitetty mantereelta, niin kulttuurinen kolonialismi Afrikassa jatkuu uskolonialismina käytössä olevien virallisten kolonialistien kielten välityksellä.

Libya oli kolonialismin aikakaudella siirtomaa aivan kuten suurin osa koko Afrikan mantereesta. Eurooppalaiset eivät kuitenkaan olleet niin sanotusti ensimmäisiä Afrikkaan sen ulkopuolelta tulleita ihmisiä. Ennen eurooppalaisia Afrikkaan menivät arabit, jotka valloittivat Pohjois-Afrikan 700–1000-luvuilla eaa. ja perustivat sinne islamistisen hallinnon (Reader 1998, 282). Arabit saavuttivat 900-luvulla, siis kauan ennen eurooppalaista kolonialismia, Itä-Afrikan ja ryhtyivät käyttämään hyväksi alueen

luonnonvaroja ja harjoittamaan kulta- ja orjakauppaa. (Reader 1998, 308). Vuoteen 1450 asti islamilainen arabimaailma oli käytännössä katsoen ainoa Afrikan mantereen ulkopuolinen vaikute Saharan eteläpuolisessa Afrikassa. Lisäksi arabiankieli on vaikuttanut eurooppalaisten kielten tapaan afrikkalaisiin kieliin (esim. Nehusi 2003, 209–213). Arabian kielellä on myös nykyään virallisen kielen asema kymmenessä Afrikan maassa.

Oikeudellisessa puheessaan Gaddafi puhuu menneisyyden Afrikan väärinkäytöksistä mutta rajaa menneisyyden aikaan, jossa läsnä ovat eurooppalaisten teot Afrikassa, ei esimerkiksi arabien Pohjois-Afrikan valloitus tai arabien Afrikassa harjoittama orjakauppa. Racististen länsimaiden harjoittama raaka Afrikan hyväksikäyttö sen sijaan on hyvin tunnettu tosiasia Afrikassa (Gaddafi, 1.2.2005). Gaddafi ei mainitse mitään arabien historiallisesta vaikutuksesta afrikkalaisiin kieliin tai arabien osallisuudesta orjakauppaan puhuessaan Afrikan menneisyydessä kohtaamista väärinkäytöksistä. Näin Libya asetetaan homogeeniseen, väärinkäytöstä kärsineiden Afrikan maiden joukkoon.

The official language is that of colonialism; English, French and Portuguese, and the popular language is the unofficial language we speak, which comprises all the African dialects that amount to 800 to 1000 dialects. The official language we speak is written and has an alphabet, while the authentic, popular African language is not written. One of the dilemmas we are facing is that the popular African language, the language of the ancestors, is not written and lacks an alphabet. (Gaddafi, 1.2.2005)

Afrikan maissa on yleensä käytössä virallisen kielen lisäksi alkuperäinen ja yleisesti suosittu puhekieli. Kirjoitetut ja näin ollen myös painetut viralliset kielet ovat peräisin kolonialisteilta. Puhutut kielet, joilla ei ole kirjoitusasua, edustavat puolestaan aitoa ja alkuperäistä afrikkalaista kieltä. Afrikassa on aiemmin Gaddafin mukaan ollut yksi alkuperäinen esi-isien yhteinen puhekieli, josta esiintyy nyt useita murteita. Afrikan yhtenäisyys rakentuu argumentaatioissa historiallisen yhteisen kielen perustalle. Gaddafi kuitenkin hyväksyy, että nykypäivän afrikkalaisissa kielissä ei ole enää kysymys vain yhden yhteisen kielen murteista, vaan entisaikojen yhteisestä kielestä on kehittynyt paikalliset afrikkalaiset kielet. Historiallinen yhtenäisyys on löydettävissä uudelleen keksimällä afrikkalaisille puhekielille yhtenäinen kirjoitusasu ja aakkoset. (1.2.2005)

Afrikan tulee Gaddafin mukaan yhdentyä kielellisessä mielessä. Yhteinen painettu kieli on Andersonin (1991) mukaan yksi kuvitellun yhteisön ja yhteisön kuvittelemisen keskeinen perusta. Painettu kieli keksii kansakunnan, ei niinkään mikään yksi tietty kieli. Jotta afrikkalainen kieli voi tulla painetuksi, on sillä luonnollisesti oltava kirjoitusasu. Painotuotteiden avulla afrikkalainen lukijakunta näkisi itsensä ja suhteensa muihin afrikkalaisiin uudella tavalla. Kansakunta nähdään aina syvänä horisontaalisena veljeytenä. Kirjoitettu ja painettu kieli kykenisi ilmaisemaan kuvitteellista yhteisöllisyyttä afrikkalaisille.

If we lose these languages, we lose our link with our past, our history and our roots.-- It is imperative that this dilemma be solved, and I hope that you will accord it your full attention, because otherwise we will lose our past and be suspended in the air without roots. (Gaddafi, 1.2.2005)

Vain säilyttämällä alkuperäiset afrikkalaiset kielet voidaan samaistua afrikkalaiseen uskontoon, kulttuuriperintöön, taiteeseen, musiikkiin ja folkloristiikkaan. Ilman yhteisiä kieliä, joilla on yhteys afrikkalaisten kielten alkuperäisiin merkityksiin, menettää Afrikka menneisyytensä ja juurensa. Gaddafin käyttämässä puumetaforassa menneisyydestä löytyvät juuret, jotka syvällä afrikkalaisessa autenttisuudessa pitävät Afrikan yhdessä. Juurista kasvavaksi rungoksi on luotava afrikkalaisen kielen kieliasu. Tietoisuus menneisyyden yhteisestä alkuperästä ja yhteisistä kulttuurimuodoista on tulevaisuuden yhtenäisyyden kannalta merkittävä tekijä, minkä vuoksi juuria ei saa menettää.

Miten siis kasvattaa juurista yhtenäinen runko, yhdistää 800–1000 kieltä ja tehdä niistä Afrikalle yhteinen? Afrikkalaisen kirjoitetun kielen aakkoston ei Gaddafin mukaan tule olla latinalaiset aakkoset. Lopettamalla latinalaisten aakkosten käyttö poistetaan kolonialismi Afrikasta. Latinalaiset aakkoset turmelevat kielen. Turmeltumisella Gaddafi tarkoittaa sitä, että latinalaiset aakkoset syrjäyttävät alkuperäisen kirjoitusjärjestelmän kokonaan. Gaddafi argumentoi esimerkkien avulla, ja sanoo latinalaisten aakkosten syrjäyttäneen esimerkiksi turkin ja venäjän kielissä alkuperäisen kirjoitusjärjestelmän. Latinalaisilla aakkosilla on Gaddafin mukaan lisäksi mahdotonta ilmasta puhutun kielen merkityksiä. Esimerkiksi arabian kielen merkitykset menetettäisiin täysin, jos puhutun kielen merkkeinä käytettäisiin latinalaisia aakkosia. Sen sijaan kiinalaiset, japanilaiset ja arabimerkit ovat puhuttujen kielten kanssa täysin yhdenmukaisia. Afrikkalaisten intellektuellien on ratkaistava afrikkalaisten kielten kirjoitusasun ongelma. Yhteinen

kirjoitettu kieli on yksi kuvitellun yhteisön ja yhteisön kuvittelemisen perusta. (Gaddafi, 1.2.2005.)

Kolonialististen kielten syrjäyttämiseksi Gaddafi (1.2.2005) ehdottaa kolmen tai neljän afrikkalaisen kielen valitsemista, jotka olisivat pakollisia opiskeltavia kieliä kaikissa Afrikan maissa. Tämä on hänen mukaansa sitä, ”mitä afrikkalaiset haluavat”. Valittaviksi kieliksi hän ehdottaa arabian, amharan, hausan ja suahilin kieliä. Nämä kielet muodostaisivat Afrikan *lingua franca*. Amhara kuuluu seemiläiseen kieliperheeseen samoin kuin arabian kieli. Hausalla on ollut kirjoitettu muoto yli 200 vuoden ajan. Aluksi sitä kirjoitettiin eräällä arabialaisten aakkosten muunnoksella ja sittemmin latalaisilla aakkosilla. Suahilin kielen kehittymiseen vaikuttivat sekä arabialaiset että persialaiset kauppiat ja kielessä on runsaasti lainasanoja molemmista kielistä. Suahilia kirjoitettiin alun perin arabialaisin kirjaimin. Gaddafin ehdottamista kielistä voidaan päätellä, että hänestä parhaana aakkostona Afrikan *lingua franca*lle toimisi arabia. Gaddafi ei tosin sano tätä puheessaan suoraan, vaan jättää asian afrikkalaisten intellektuellien ratkaistavaksi.

Gaddafin afrikkalaisen kielen korostamisessa on kysymys ennen kaikkea kulttuuri-imperialismin estämisestä. Kulttuuri-imperialismin uhriksi joutunut Afrika on ”epäkulttuuristunut”, menettämässä aidon ja alkuperäisen kulttuurinsa ja identiteettinsä. Sen tilalle on muodostumassa epäaito, länsimainen kulttuuri.

Kielikysymys voi toimia vahvana identifikaation keinona, koska useimmissa Afrikan maissa eurooppalaisten kielten taito on edelleen statussymboli. Kolonialismin aikakaudella siirtomaiden väestö voitiin jakaa kouluttamattomaan eurooppalaisia kieliä osaamattomaan halpaan työvoimaan (massa) ja kolonialistien kulttuuriin assimiloituun koulutettuun väkeen (eliitti). Kielihierarkiassa on väistämättä kysymys valtasuhteista. Hallinnoiva eliitti arvostaa eurooppalaisten kielten taitoa, mutta myös tavalliset ihmiset pitävät esimerkiksi hyvää englanninkielen taitoa yhteiskunnallisesti keskimääräistä korkeamman aseman saavuttamisen merkinä. Yhteiskunnan kielellinen hierarkia on jäänyt Afrikkaan senkin jälkeen, kun kolonialismi virallisesti on häädetty mantereelta. Afrikkalaisten kielten opiskeluun peruskoulussa suhtaudutaan useissa maissa niin koululaisten kuin heidän vanhempiansa osalta ajanhukkana. Afrikkalaisilla kielillä ei ole markkina-arvoa työmarkkinoilla, sillä paikallisia kieliä on Afrikassa lukematon määrä. Niiden opiskelu ei takaa opiskelun jälkeen työpaikkaa. (Alkebulan 2007, 82–83, 94)

Afrikassa käytössä olevia virallisia eurooppalaisia kieliä voidaan luonnehtia eliitin institutionaaliseksi linkeiksi yhteiskunnan huipulle. Voidaan ajatella, että linkit hajottamalla Gaddafi haluaa avata hallinnoivan luokan tilan massoille ja hankkiutua eroon kieleen perustuvista valtasuhteista. Tätä tulkintaa vahvistaa se seikka, että niin Gaddafin valtio-opiksi käsitettävissä olevassa Vihreässä kirjassa kuin myös hänen puheissaan korostetaan massojen oikeuksia yli eliitin oikeuksien (ks. esim. Gaddafi 1.2.2005, 3.6.2006 ja Gaddafi 2005)

5.4 Afrikkalaiset Afrikassa ja Afrikan ulkopuolella

Afrikkalaisuus ja mustaksi tuleminen tapahtuu Gaddafin mukaan väistämättä kaikille Afrikkaan tuleville. Sen sijaan afrikkalaisuuden ei pidä hävitä, kun afrikkalainen muuttaa muulle mantereelle. Esimerkiksi arabit, jotka saapuivat Afrikkaan 5000 vuotta sitten, kuten myös arabit, jotka tulivat islaminuskon jälkeen tuhat vuotta sitten, ovat tulleet afrikkalaisiksi. He kaikki ovat muuttuneet mustiksi ja ovat afrikkalaisia. (Gaddafi, 1.2.2005.)

Puhuessaan afrikkalaiselle yleisölle tilaisuudessa, jossa Gaddafi esitteli afrikkalaisen kulttuurivallankumouksen ideansa (1.2.2005), hän kiittää paikalle ympäri maailmaa saapuneita afrikkalaisia. Gaddafin mukaan Afrikan mantereen ulkopuolella elävät intellektuellit ovat osoittaneet patriotismia saapumalla kyseessä olevaan tilaisuuteen. Patriotismin voi tulkita viittaavan Gaddafin ajattelussa myös nationalismiin, jossa Gaddafi ajattelee Afrikkaa kansakuntana. Patriotismissa oma kotimaaksi koettu valtio tai kansa asetetaan etusijalle muihin nähden: patriootti toimii oman kansan tai valtion etujen tai esimerkiksi sen periaatteiden mukaisesti toisten kansojen tai valtioiden etujen tai periaatteiden sijaan. Intellektuellien paikalle saapuminen ympäri maailman Afrikassa järjestettyyn tilaisuuteen osoittaa Gaddafin (1.2.2005) mukaan, että olkoon afrikkalainen miten kaukana tahansa kotimaastaan, on hän aika liittynään siihen.

Afrikkalaiset intellektuellit ovat käyttäneet afrikkalaisen diasporan käsitettä 1950-lvusta eteenpäin. Tuolloin suuri osa afrikkalaisista akateemikoista ja aktivisteista alkoivat käyttää

käsitettä solidaarisuuden osoituksena Afrikan mantereella käynnissä olevalle kamppailulle itsenäisyydestä. Vaikka esimerkiksi Edward Blydenin ja Marcus Garveyn teksteissä jo aiemmin 1900-luvun alkupuolella esiintyi vahva Afrikkaan kuulumisen tunne, liittyy diasporan käsite nimenomaan kolonialismista vapautumiseen, joka toi mukanaan Afrikkaan uuden ylpeyden ja arvokkuudentunnon aikakauden. (Asente 2007, 3-4.)

Diasporassa elävät afrikkalaiset pyrkivät Afrikkaa yhdentäviin päämääriin mantereen ulkopuolelta käsin, mikä Gaddafin mukaan tulee auttamaan Afrikkaa edistymään globalisaation aikakaudella. Gaddafin retoriikassa Afrikka on muuta maailmaa "jäljessä" Afrikan ulkopuolisten tekijöiden ja Afrikasta riippumattomien tekijöiden vuoksi. Diasporassa elävien afrikkalaisten tulee olla Gaddafin mukaan yhteydessä Afrikkaan sekä osoittaa uskollisuutensa ja tukensa Afrikalle:

We, blacks, should owe allegiance to the countries we are in, but we should use that allegiance in the interest of our continent and the motherland. (Gaddafi, 1.2.2005)

Afrikkalaisessa diasporassa on kolme elementtiä: käsite, prosessi ja tilanne. Käsitteellisellä tasolla pan-afrikkalainen potentiaali näyttäytyy diasporisena liittymänä (*diasporic interface*), koko afrikkalaisen väestön kaikkien segmenttien yhteytenä kaikkialla maailmassa. Viittaamalla diasporassa elämiseen Gaddafi toteuttaa näin ollen henkistä yhteneväisyyttä ja yhteistä muistia eri puolilla maailmaa elävien afrikkalaisten välillä. Käsite on siinä mielessä poliittinen, että se sisältää taloudellisiin ja sosiaalisiin kysymyksiin vaikuttamisen potentiaalin. Diaspora on prosessina sosiaalinen. Uusista diasporaan lähtijöistä tulee vanhan diasporan jäseniä heidän ottaessaan käyttöön vanhemman diasporan symboleja, kieliä ja tyynejä siirtäessään samanaikaisesti omia vaikutteitaan niihin. Afrikkalainen diaspora on myös tilanne. Afrikkalaiset ovat pitkään eläneet eri puolilla Aasiaa, Intiassa, Australiassa, Yhdysvalloissa, Brasiliassa, Meksikossa, Hondurasissa, Nicaraguassa, Venezuelassa, Kuubassa, Panamassa, Kolumbiassa, Perussa, jossa heidän on tultava afrikkalaisen diasporaliikkeen tiedostaviksi jäseniksi. (Asente 2007, 4.)

Gaddafin Afrikan yhtenäisyyden projektin kannalta keskeinen tekijä on yhteys Afrikan ja sen diasporan välillä. Afrikan yhtenäisyyden toteutumiseksi on keskeistä, että hajallaan olevat afrikkalaiset pysyvät yhteydessä Afrikkaan. Diasporalla on merkitystä muun

maailman kiinnisaamisessa kehityksessä, koska aivovuodon myötä koulutettua väestöä muuttaa jatkuvasti Afrikasta pois. Mantereelta pois valuvat afrikkalaiset on saatava kolonialististen maiden sijaan työskentelemään Afrikan menestyksen eteen:

We send our children to learn but they never come back. They find the factories and the technology they learned in those countries, but not in Africa. This is a major loss, which means that we teach our children from Kindergarten through College for the benefit of the colonial states. Once they graduate, they go abroad for higher studies, and stay there, and we lose. This is a dilemma that we should reflect upon, and you must connect with those we lose, so that they can join the African Diaspora. You should be his mentors, so that the learning he has acquired will put in the service of the African continent, and his homeland which provided for his education until his graduation.. (Gaddafi, 1.2.2005)

Uskollisuuden mahdollistamiseksi on Gaddafin (1.2.2005) mukaan luotava järjestö, jonka jäseniä diasporassa elävät afrikkalaiset olisivat, ja johon voitaisiin Afrikasta käsin ottaa yhteyttä. Näin estettäisiin afrikkalaisten joutuminen hajaantuneiksi. Lisäksi estettäisiin tilanne, jossa he olisivat Afrikan näkökulmasta lopullisesti menetettyjä. Afrikkalaisten tulisi Gaddafin mukaan olla kuten juutalaiset, jotka palvelevat äidinmaataan siitä huolimatta, että ovat lojaaleja myös sille maalle, jossa asuvat: asuinmaasta riippumatta juutalaiset pysyvät lojaaleina kotimaalleen Israelille ja palvelevat Israelin etua myös diasporassa. Gaddafi puhuu Afrikan ulkopuolelle lähteneistä afrikkalaisista useimmiten diasporassa elävinä afrikkalaisina.

Huolestuneisuudesta aivovuotoa kohtaan huolimatta Gaddafi ei kuitenkaan hyväksy erityisesti Yhdysvaltojen tai Euroopan pyrkimyksiä estää afrikkalaisia tai arabeja muuttamasta alueilleen. Diasporan välttämättömyyden ja lojaalisuuden korostamisen kannalta on merkillepantavaa, että Gaddafi (22.11.2006) puoltaa vapaata liikkuvuutta ja muuttoliikettä, vaikka haluaisikin nähdä muuttoliikkeiden loppuvan. Muuttoliikkeen ja vapaan liikkuvuuden puolustamisessa on Gaddafin argumentaatiossa kysymys afrikkalaisten yhtäläisestä oikeudesta liikkua samoin kuin esimerkiksi eurooppalaisilla ja amerikkalaisilla. Afrikkalaisten muuttoliikkeen estäminen Euroopassa edustaa Gaddafille kaksinaismoraalia.

Millions of blacks were transferred from Africa to Europe and America. Why are they being stopped now? These are double standards. When the blacks were needed to be used as beasts of burden, nobody said that they must be respected

and left to live in their own continent. On the contrary, it was claimed that their transfer was legitimate. They were shipped like cargo across the ocean. Those who were not physically fit were thrown overboard to feed the fish. North America and Europe were developed thanks to labor of the blacks. (Gaddafi, 22.11.2006)

Gaddafi syyttää menneestä ennen kaikkea eurooppalaisia ja pyrkii vääryyksien osoittamisen kautta saattamaan oikeuden voimaan. Gaddafin puhe on oikeudellista puhetta selkeimmillään. Identtistä argumentaatiota afrikkalaisten oikeudesta liikkua ja elää diasporassa on löydettävissä myös Gaddafin afrikkalaisesta kulttuurivallankumouspuheesta (1.2.2005), jossa hän sanoo, että afrikkalaiset eivät ole unohtaneet mitä orjakaupan aikana heidän esi-isilleen tehtiin. Samassa yhteydessä todetaan, että muuttoliike Afrikasta havaitaan nyt uhaksi, jonka muut pyrkivät lopettamaan.

Afrikan ja Euroopan unionin yhteisessä huippukokouksessa, jonka aiheina olivat muuttoliikkeet ja kehitys, Gaddafi puhui ihmisten vapaan liikkuvuuden puolesta moniin erilaisiin argumentaatiotekniikoihin nojaten. Puheen yleisönä oli niin afrikkalaisia kuin eurooppalaisia päättäjiä.

God created the Earth for all humans. He instructs us to move in it. We have a Heavenly-Revealed book called the Koran (whether or not you believe in it, is another matter), in it, God orders us to migrate to various parts of the Earth. He tells us to go wherever we want in it. This is a recognition that the Earth belongs to all people and that they have the right to move in it in order to make a living. For all those reasons, one is entitled to migrate to different parts of the Earth because God created it for all. (Gaddafi, 22.11.2006)

Gaddafi argumentoi vapaan liikkuvuuden puolesta vetoamalla jumalaan ja jumalan paljastamaan Koraaniin faktana, muttei suoranaisesti mihinkään erityiseen uskonnolliseen järjestelmään tämän faktan taustalla. Argumentaatio perustuu konkreettiseen arvohierarkiaan vetoamiseen, jossa jumala on ihmisen yläpuolella. Jumala on käskenyt meidän muuttaa maailman eri osiin. Gaddafi jättää kuulijan vapaasti päätettäväksi päättääkö tämä uskoa vai olla uskomatta jumalaan, josta hän puhuu.

Samassa puheessa Gaddafi argumentoi kuitenkin myös tavalla, joka ei jätä kuulijalle mahdollisuutta olla puhujan kanssa eri mieltä. Tässä argumentaatiossa perustana ei ole temaattisesti uskonnollisesti mahdollisesti kiistanalainen väite, vaan materiaalista todellisuutta koskeva väite: ihmisten liikkuvuus on yhtä kuin luonnonlaki, jonka

eurooppalaiset voisivat vain yksinkertaisesti hyväksyä. Gaddafi (22.11.2006) kehottaa eurooppalaisia hyväksymään muuton tavallisenä ilmiönä, jonka taustalla on historiallisia, psykologisia ja taloudellisia syitä. Gaddafi kuitenkin rinnastaa inhimillisistä ja sosiaalisista syistä johtuvan muuttoliikkeen luonnonlakiin vertaamalla sitä tsunamiin ja vastaaviin luonnonilmiöihin, joita ei pysty kyseenalaistamaan.

Tämän lisäksi Gaddafi rinnastaa kaikki historialliset muuttoliikkeet luonnollisina tapahtumina toisiinsa:

The natural thing is for people to move, live and seek their livelihood anywhere on Earth. Who are the current inhabitants of Europe? They are migrants from Asia. Europe used to be uninhabited. Had migration been forbidden, Europe would still be uninhabited today. -- If we are to ban migration, let us then ban the human presence in all continents. Let every one return to the land from which they came. Let the inhabitants of the Americas return to Europe... (Gaddafi, 22.11.2006)

Eurooppalaisten historiallisten muuttoliikkeiden saavuttama hyväksyntä pyritään puheessa siirtämään koskemaan myös afrikkalaisten nykyisiä muuttoliikkeitä. Gaddafin argumentti on todellisuuden rakennetta muokkaava, sillä siinä pyritään siirtämään eurooppalaisten liikkumisen saama erityinen hyväksyntä ja oikeutus koskemaan myös laajempia ja yleisiä kokonaisuuksia.

Gaddafi on puhunut aiemmin alkuperäiskansojen oikeuksista ja siitä, keillä milloinkin on alkuperäinen oikeus olla tietyssä paikassa. Amerikan intiaanit olivat alun perin Afrikasta ja Aasiasta emigroituneita ihmisiä, joita virheellisesti alettiin kutsua intiaaneiksi. Nämä alun perin mantereelle emigroituneet ihmiset ovat Gaddafin (1.2.2005) mukaan Amerikan alkuperäiskansa ja maan oikeutettuja omistajia. Heidän jälkeensä tulleilla ei ole oikeutta monopolisoida maata, valtaa ja vaurautta tai jättää toisia Amerikan ulkopuolelle. Amerikka kuuluu kaikille, koska mustat, valkoiset, keltaiset ja värilliset rakensivat Amerikan. Heillä kaikilla on oikeus Amerikkaan – myös Gaddafilla itsellään afrikkalaisena:

Hence, I am not ashamed to claim my right to America, and when I raise my voice in America I am no stranger. I mean you regardless, of the circumstances that brought you to America. You are an American citizen now, so why are you timid, and why do you flatter the whites to keep your post, and gain their approval? (Gaddafi 1.2.2005)

Pan-afrikanismin ideoihin on kuulunut afrikkalaisten arvokkuuden vaatimus. Orjuus ja kolonialismi vähensivät afrikkalaisten arvokkuudentuntoa ja pan-afrikanismin pyrkimyksenä on arvokkuudentunnon palauttaminen (Thompson 1969). Gaddafin puheessa on kysymys tuen osoittamisesta diasporassa eläville afrikkalaisille, jolla pyritään edistämään heidän vaatimuksiaan henkilökohtaisesta arvokkuudesta. Tämä tuki annetaan kuitenkin hyvin syyllistävään sävyyn, minkä voidaan tulkita viittaavan vaatimukseen diasporaan asettumisesta.

Gaddafi puhuttelee kulttuurivallankumouspuheessaan yleisön diasporassa eläviä afrikkalaisia, joihin hän aiemmin on viitannut afrikkalaisina intellektuelleina. Gaddafi huomauttaa, että useilla heistä saattaa olla diasporassa hyvät tulevaisuudennäkymät merkittävissä asemissaan Yhdysvalloissa, Etelä-Amerikassa tai Euroopassa. Hän kuitenkin sanoo huomanneensa, että silloin, kun musta henkilö saavuttaa merkittävän aseman, hän ei enää kykene vastaamaan Afrikan odotuksiin ja liioittelee eurooppalaisen tai amerikkalaisen kulttuurin ihailuaan. Liioittelu menee niin pitkälle, että mustasta henkilöstä tulee enemmän amerikkalainen kuin amerikkalaisesta itsestään. Hänestä tulee enemmän monarkki kuin kuninkaasta itsestään. (Gaddafi, 1.2.2005) Vaatimus diasporaan asettumisesta sisältää näin ollen hyvin vahvan ja sisällöllisesti määrittyneen vaatimuksen lojaalisuudesta Afrikkaa kohtaan.

5.5 Uuskolonialismi ja afrikkalainen itsemääräämisoikeus

Gaddafi viittaa puheissa ja kirjoituksissa usein historialliseen kolonialismiin sekä uuskolonialismiin, joka tarkoittaa edelleen tavalla tai toisella jatkuvaa länsimaiden harjoittamaa Afrikan hallintaa, afrikkalaisen itsemääräämisoikeuden toteutumisen vajavuutta. Uuskolonialismi eroaa imperialismin aikakauden kolonialismissa harjoitetusta suorasta vallankäytöstä. Vuodet 1871–1914 kattavaa aikakautta pidetään varsinaisen siirtomaaimperialismin aikakautena. Uuskolonialismi on epäsuoraa taloudellista, kulttuurista ja poliittista vallankäyttöä, joilla Afrikan maat pidetään edelleen riippuvaisina länsimaista.

Huomionarvoista on, että Gaddafi ei itse käytä käsitettä uuskolonialismi, vaan puhuu edelleen kolonialisteista, kolonialistisista maista ja kolonisaatiosta, vaikka käsitelisi

nykyajan tapahtumia. Tämä on siinä mielessä ristiriitaista, että kirjoituksessaan *Africa's Urgent Need of Stability* (24.6.2004) Gaddafi sanoo, että Afrikka on nähnyt suoran kolonialismin aikakauden päättymisen, kiitos modernin Afrikan perustaja-isien. Kolonialismi on siis tietynä aikana saatu hävitettyä, jonka jälkeen se on eri muodoissaan palannut Afrikkaan. Afrikan perustaja-isillä Gaddafi tarkoittaa merkkihenkilöitä kuten Nkrumahia ja Patrice Émery Lumumbaa. Nkrumahin tapaan Lumumba (1925–1961) oli afrikkalainen itsenäisyysjohtaja. Hän oli nykyisen Kongon demokraattisen tasavallan ensimmäinen laillisilla vaaleilla valittu pääministeri heti sen jälkeen, kun maa oli hänen johdolla saavuttanut itsenäisyyden Belgiasta kesäkuussa 1960. Kymmenen viikkoa myöhemmin Lumumban hallinto kaadettiin Kongon kriisissä. Hänet vangittiin ja murhattiin epäselvissä olosuhteissa tammikuussa 1961.

Koska kolonialismi on Gaddafin mukaan saatu poistettua jossakin ajassa Afrikan mantereelta, hänen olisi loogista käyttää käsitettä ”uuskolonialismi” puhuessaan poistamisen jälkeen tapahtuvasta kolonialismista. Valinnalla puhua uuskolonialismin sijaan edelleen kolonialismista Gaddafi alleviivaa uuskolonialismissa olevan kysymys täsmälleen samasta ilmiöstä kuin siirtomaaimperialistisen kolonialismin aikana. Kaksi ajallisesti poikkeavaa ilmiötä rinnastetaan tässä tapauksessa siis yhdeksi.

Timbuktussa muslimeille pitämässään puheessa Gaddafi pyrkii esittämään samankaltaisuuden eurooppalaisten historiassa aiheuttaman Timbuktun rappeutumisen ja käynnissä olevan "aavikon valloittamissalaliiton" välillä. Analogiassa perusta tunnetaan paremmin kuin teema, ja analogian tehtävänä on selventää teemaa perustan avulla (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1971, 371-374; Perelman 1982, 114–116). Timbuktun rappeutumisella Gaddafi tarkoittaa kolonialismia, jossa "he, jotka vihaavat jumalan kirjaa" kuuluivat suurta aavikkoa valaisevasta majakasta Timbuktussa ja päättivät sammuttaa sen valon. Majakka on metafora Timbuktusta islaminuskon leviämisen keskuksena. Eurooppalaiset valehtelivat afrikkalaisille tullessa Afrikkaan tekemään maantieteellisiä tutkimusmatkoja, vaikka tulivat sammuttamaan islamin majakan valot:

In Europe, they drew up the plan, and then they advanced on Timbuktu from every direction, from Tunisia, Senegal and Chad. They destroyed and occupied it and took their revenge. They took the books and threw them into the Niger River, and turned its mosques into stables for their horses. Finally, they filled up the canal that used to bring the water of the Niger River to Timbuktu. (Gaddafi 10.4.2006)

Analogian avulla pyritään esittämään ilmiöiden välinen samankaltaisuus. Vallatakseen aavikon uudelleen eurooppalaiset ovat lähettäneet uusia tutkimusmatkailijoita ja antaneet näille ryhmille uudet nimet. Näitä uusia kolonialistisia ryhmiä kutsutaan Gaddafin (10.4.2006) mukaan muun muassa rauhanturvajoukoiksi, Journalisteiksi ilman rajoja, Lääkäreiksi ilman rajoja tai ympäristön asianajajiksi. Maantieteellisten tutkimusretkien paikan ovat ottaneet nämä uudet peitenimet. Kaikki tämä edustaa uutta kolonialismia, jonka tarkoituksena on kolonisoida, riistää ja hyväksikäyttää aavikkoa, mikä lopulta johtaa rauhan ja vakauden tärvelymiseen alueella. Käynnissä on analogian perusteella samankaltainen ilmiö kuin kolonialismin aikakaudella.

Mikäli kyseessä olevat järjestöt rakentavat tukikohtiaan aavikolle eli täysin toimenkuvistaan riippumatta rikkovat aavikon rauhaa, Gaddafi varoittaa heitä seurauksista:

The Koran says "And if they incline to peace, inclines thou also to it". If they love peace, we are peace-loving people. If they aggress and wage attacks against us, undermine our independence and compromise our desert we will become a colossal force that will enflame the deserts from Mauritania and Senegal to Iraq and the Syrian Desert. We the people of the Great Desert have one identity only, that of the Great Desert dwellers. We lived for tens of thousands of years in this Desert. We lived here free. We want to be free in this desert from Senegal and Mauritania to the Fertile Crescent. (Gaddafi 10.4.2006)

Gaddafi identifioituu puheessaan aavikon kansaan, joka ulottuu Senegalista hedelmällisen puolikuun alueelle eli Afrikan maantieteellisten rajojen ulkopuolelle. Vedoten koraaniin hän varoittaa, että eurooppalaisten harjoittamalla uskolonialismin toteutuksella tulee olemaan tuhoisat seuraukset. Mikäli kyseiset järjestöt murentavat "aavikon perheen" itsenäisyyttä tai vaarantavat aavikon, on siihen vastattava valtavalla voimalla. Gaddafin nimeämiä järjestöjä ei yleispätevästi tai maailmanlaajuisesti pidetä kolonialismia toteuttavina tahoina vaan ennemmin sananvapautta, demokratiaa ja rauhaa edistävinä järjestöinä.

Gaddafin kirjoitukseen jalkapallon maailmanmestaruuskilpailuista (3.6.2006) liittyy länsimaiden toisenlaisella tavalla toteuttama kolonialismi. Gaddafin mukaan Fifa säännöstöineen sekä itse maailmanmestaruuskilpailut ovat kolonialismissa harjoitetun alistamisen jatketta. Kirjoituksessa vaaditaan joko Kansainvälisen jalkapalloliitto Fifan uudistamista tai sen hävittämistä. Fifan järjestämä jalkapalloturnaus kerää

jalkapallomaajoukkueet taistelemaan maailmanmestaruudesta joka neljäs vuosi. Maailmanmestaruuskilpailuissa massat on Gaddafin (3.6.2006) mukaan supistettu idioottimaisiksi sivustaseuraajiksi, kun rikas hallitseva eliitti monopolisoi kilpailuja. Väitteen voidaan katsoa liittyvän maanosien väliseen paikkakiintiöön, josta on käyty Fifassa kiistoja. Seuraavassa järjestettävässä turnauksessa vuonna 2010 Euroopalla on 13 paikkaa, Afrikalla 5, Etelä-Amerikalla 4½, Aasiassa 4½, Pohjois- ja Keski-Amerikalla sekä Karibialla 3½ ja Oseaniassa ½ paikkaa (Fifa 2008).

Maailmanmestaruuskisat edustavat Gaddafin näkökulmasta nykyajan orjakauppaa:

World Cup became a slave market. Trafficking in human beings became a widespread public practice. Players are bought and sold from one country to another and from one club to the other. The youth of the poor countries became the slaves of the rich ones. The slavery and the trade in human beings from Africa to Europe and America and from Latin America to Europe have been brought back to life by the World Cup. (Gaddafi 3.6.2006)

Nuorten miesten nöyryyttämistä tapahtuu heidän köyhyytensä ja alkuperänsä vuoksi. Afrikasta, Latinalaisesta Amerikasta sekä joistakin Aasian maista kuljetaan nuoria miehiä rikkaiden jalkapalloseurojen orjaleireille. Jalkapalloseurat, joista Fifa koostuu, ovat rikkaita. Fifaa kontrolloivat maat ovat rikkaita ja maailmanmestaruuskisoja isännöivät maat ovat rikkaita. Köyhillä mailla ei koskaan ole kunniaa isännöidä jalkapallon maailmanmestaruuskisoja. Gaddafi mainitsee kirjoituksessa useita hyvin karkeitakin esimerkkejä jalkapallon haitallisuudesta. Näin ollen voisi ajatella, ettei hän pitäisi tavoiteltavana kyseisten kisojen isännöintiä. Kuitenkin samaan tapaan kuin puhuessaan muuttoliikkeistä, joiden hän halusi nähdä loppuvan, on myös argumentaatioissa jalkapallon maailmanmestaruuskilpailujen järjestämisestä kysymys pohjimmiltaan afrikkalaisten yhtäläisestä oikeudesta ja mahdollisuudesta niihin kuin länsimailla on. Nykyisellään jalkapallon maailmanmestaruuskilpailut eivät ole Gaddafin mukaan luonteeltaan kansainväliset, koska ne eivät kuulu kaikille kansoille. (Gaddafi 3.6.2006)

Vastaavanlainen asetelma kuin Fifan toimintaa kritisoivassa puheessa esiintyy myös Gaddafin Yhdistyneitä kansakuntia (YK) arvostelevassa kirjoituksessa *UN Reform: A Message to All Countries of the World* (8.5.2006). YK:n yleiskokoukset ovat Gaddafin mukaan yhtä kuin Yhdistyneet kansakunnat, sillä yleiskokouksessa kaikki maat ovat edustettuina. Yleiskokous on kuitenkin luonteeltaan Gaddafin mukaan kuin Hyde Parkin

Speaker's Corner: turhanpäiväinen koriste, farssi ja valheellinen fantasia. YK:n yleiskokouksissa Fifan tapaan suurin osa maailmasta on vain idioottimainen sivustaseuraaja, kun taas eliitillä on kaikki valta.

Todellinen valta YK:ssa on Gaddafin mukaan YK:n turvallisuusneuvostolla. Turvallisuusneuvosto päättää muun muassa rauhanturvaoperaatioista, kauppasaarroista ja talouspakotteista. Turvallisuusneuvostossa on viisi pysyvää jäsenmaata: Kiina, Ranska, Venäjä, Yhdistynyt kuningaskunta sekä Yhdysvallat. Ainoastaan pysyvillä jäsenillä on veto-oikeus YK:n päätöslauseelmiin. Pysyvien jäsenmaiden lisäksi neuvostossa on 10 kahden vuoden välein vaihtuvaa jäsentä, joiden tulee edustaa jokaista maailman mannerta. Vaihtuvilla jäsenmailla ei ole veto-oikeutta. Gaddafin mukaan YK on reformoitava. Uudistuksessa valta on siirrettävä turvallisuusneuvostolta yleiskokouksille, joissa kaikki maat ovat edustettuina. Saksan toisessa maailmansodassa voittaneilla mailla oli aikanaan mahdollisuus olla ylimielisiä ja muodostaa sellaisen järjestön kuin halusivat. Nykyään YK:n jäseniä on 190 ja näillä jäsenillä *luonnollinen oikeus* luoda oma turvallisuusneuvostonsa. (Gaddafi, 8.5.2006) Tässä yhteydessä lienee syytä huomata, että kaksivuotiskaudelle 2008–2010 Libya nimitettiin YK:n turvallisuusneuvoston vaihtuvaksi jäseneksi ja Gaddafi vastaanotti Libyan jäsenyyden turvallisuusneuvostossa. Libya oli pyrkinyt turvallisuusneuvostoon turhaan kahdesti aiemmin.

Fifaa käsittelevässä puheessa, Timbuktun puheessa ja YK:n reformia ruotivassa kirjoituksessa on havaittavissa useita samankaltaisuuksia. Kaikissa näissä kyseenalaistetaan kyseessä olevien länsimaissa perustettujen järjestöjen olemassaolon oikeutus. Niiden toiminta suhteessa Afrikkaan nähdään kolonialistiseksi toiminnaksi. Gaddafin kannan voidaan katsoa muodostavan systemaattisen opin, jota hän levittää. Tämä toiminta voidaan tulkita useilla eri määritelmillä luonteeltaan propagandaksi. Retorisesti tämä tapahtuu enemmän assosiativisesti tuomalla eri teemoja kolonialismin ilmiön alle kuin dissosiativisesti rajaamalla asioita ei-kolonialistisen afrikkalaisuuden ulkopuolelle.

Kolonialismi esitetään useille yleisöille ja se sulautuu muihin teemoihin. Gaddafin edellä käsitelty suhtautuminen YK:n toimintaan on nähtävissä myös Gaddafin puheessa EU:n ja AU:n huippukokouksessa. Tripolissa 22.–23.11.2006 järjestetyssä muuttoliikkeitä ja kehitystä käsitelleessä huippukokouksessa Gaddafi sanoi karttaan katsomisen paljastavan muuttoliikkeiden syitä. Selkkaukset Irakissa, Persianlahdella, Lähi-idässä, Turkin

kurdialueilla, Afrikan sarvessa sekä sisällissodat Etelä-Filippiineillä, Thaimaan eteläosissa, Tsetseniassa, Tshadissa ja Sudanissa synnyttävät kaikki muuttoliikkeitä. Näiden sotien ja selkkausten takana ovat Gaddafin mukaan samat kädet, jotka loivat kolonialismin. Eurooppalaiset tiedusteluyksiköt kouluttavat henkilöitä, joiden tehtäväksi annetaan rajakiistan, etnisen konfliktin tai sodan aloittaminen, sillä konfliktien varjolla saadaan avattua sopiva tila kansainväliselle interventiolle. Kansainvälisten interventioiden kautta päästään käsiksi intervention kohteena olevien maiden resursseihin. Lisäksi yksityinen sektori, asekauppiat ja asevalmistajat hyötyvät konflikteista taloudellisesti. Kaiken lisäksi YK:sta on Gaddafin (22.11.2006) mukaan tullut sodan kauppiaat ja provisioilla toimiva agentti, sillä YK tekee kansainvälisillä kriiseillä taloudellisia voittoja. Kolonialismi ilmenee kaikissa maailmalla käynnissä olevissa interventioissa sekä sisällissodissa.

Käytännön esimerkki Gaddafin näkemyksestä, jossa kansainvälisten interventioiden kautta päästään käsiksi intervention kohteena olevan maan resursseihin, esiintyy Gaddafin Cambridgen opiskelijoille pitämässään puheessa (22.10.2007). Darfurin tilanteesta on Gaddafin (22.10.2007, 16.5.2007) mukaan tarkoituksellisesti tehty kansainvälinen ja se on politisoitu. Darfurin tilanne sai Gaddafin mukaan alkunsa joidenkin ihmisten välisestä kamalista käydystä kiistasta. Afrikassa on ollut useita vastaavanlaisia tilanteita, jotka ovat saaneet alkunsa ja loppuneet ilman kansainvälistä huomiota tai tilanteen politisoimista. Darfurissa on käynyt toisin, koska suurvalloilla on ollut alueelle tiettyjä intressejä:

Here comes the role of the ambitions of great powers in which oil plays a prominent role. They are the cause of the escalation of the issue. This way, there will be a need for international forces and forces of the great powers. Thus, they will be able to share the oil in that area. It is not far-fetched to say that the powers that have economic interests in the region and the continent at large are the ones moving the events in Darfur. You may not have heard this before. It is important that you hear it from me now. (Gaddafi, 22.10.2007.)

Gaddafi paljastaa Cambridgen opiskelijoille todelliset syyt Darfurin kriisin taustalla. Minkään afrikkalaisia heimoja koskevan kiistan kanssa ei pitäisi toimia kuten Darfurin kriisissä on toimittu. Heimojen välisten ongelmien politisoimisella ja kansainvälisen huomion kohteeksi siirtämisellä on vakavia seurauksia. Jos Darfurin kriisi olisi jätetty paikallisten kuninkaiden ja sulttaanien selvitettäväksi, olisi tilanne jo selvitetty. Nyt, kun tilanteesta on tehty kansainvälisen huomion kohde, on alueelle alkanut virrata kansainvälistä apua. Gaddafin mukaan Darfurin köyhät kiittävät nyt jumalaa siitä, että heillä on kansainvälisluonteinen kriisi alueellaan, sillä tämän johdosta he saavat

kansainvälistä apua. Kansainvälinen apu on kuitenkin myös pahentanut tilannetta Darfurissa:

People leave their villages to live in camps. They pretend that they were forced to become refugees because of the war and violence. The truth is not so. They only come to take the relief assistance that comes from the UN, the donors and the world charitable organizations. During the day they come to take the food and the clothes provided. At night, they go back to their homes with the bounty of the camps that were created with only one purpose; to receive international assistance. Those people hope that the problem of Darfur will never be resolved. If an end is put to it, the assistance will also come to an end. They want that assistance to continue. (Gaddafi, 22.10.2007.)

Gaddafi näkee länsimaisen kriisiavun kolonialismin välineenä. Kriisiapu ylläpitää alueen ihmisten riippuvaisuutta länsimaisesta avusta. Gaddafi puhuu Darfurin kriisistä vähättelevään sävyyn heimojen välisenä kahnauksena. Kahnaus on politisoitu vain siksi, että länsimaiset vallat saisivat ulotettua valtansa Darfurin öljyvarantoihin. Tilanne edustaa Gaddafille esimerkkiä afrikkalaisen itsemääräämisoikeuden, suvereniteetin murentamisesta. Afrikkalaiset ovat Gaddafin mukaan kuitenkin tässä tapauksessa osin itse antaneet luvan suvereniteetin murentamiselle ottamalla vastaan kriisiapua:

Who has opened that door? We have. If there had been no relief assistance and if we had left Darfur to its own people, no camps would have been established with the sole purpose of getting the relief assistance. Some wish to see the problem persist so as to continue to benefit from the assistance. (Gaddafi, 22.10.2007.)

Darfur tulisi siis jättää oman kansansa ongelmaksi, jolloin ongelma lakkaisi olemassa olemasta. Jos afrikkalaiset lunastaisivat itsemääräämisoikeutensa ja päättäisivät yksin ratkoa maanosan konfliktit, rauha Gaddafin mukaan palautuisi. Pelkkien riittävän suurien afrikkalaisten joukkojen lähettäminen ei yksin kuitenkaan riittäisi, sillä rauhaa saavutetaan vain aidolla poliittisella afrikkalaisella integraatiolla.

We are part of the AU. When the AU decides to send its own forces, or the forces of certain states to a given place, we are ready to participate. But the problem is much larger. It is not enough to send troops for peace to be restored. The solution requires a genuine African integration. It requires the elimination of the legacy of colonialism. It needs the establishment of the united states of Africa. It does not matter whether those states number fifty or even a thousand. What is necessary is a unified political framework. This is where the solution lies. We are therefore doing our level best to establish a genuinely strong African Union. (Gaddafi, 22.10.2007.)

Kolonialismi-retoriikka on Gaddafin käyttämässä Afrikan yhdentymisargumentaatiossa erittäin keskeinen elementti. Valtaosa kaikesta Gaddafin retoriikasta edustaa Aristoteleen jaottelun mukaan retoriikan oikeudellista lajia, jossa puhe suuntautuu menneisyyteen. Gaddafi syyttää kolonialismia Afrikan pirstomisesta, mutta samaan aikaan pirstominen antaa hänen argumentaatiolleen voiman. Ilman kolonialismin pirstomaa Afrikkaa ei voitaisi vedota kolonialismia edeltäneeseen yhtenäisyyteen, jolle Gaddafi perustaa afrikkalaisia yhdistävät siteet. Gaddafin retoriikan sisältö ja vakuuttamisen kannalta tärkeä tekijä on se, että ennen kolonialismia Afrika oli yksi ja yhtenäinen ja näin tulee jälleen olemaan.

There are thousands of tribes in Africa. Those tribes fight over water and pastureland. The continent was divided into 50 states. Each tribe was fragmented among a number of countries. They want to re-unite. Tribal problems are endless. They will come to an end with progress. When the peoples of Africa leave the primitive stage behind them, tribalism will end and so will tribal conflicts. (Gaddafi 22.10.2007)

Kolonialismi hajotti Afrikan alkuperäiset heimot sattumanvaraisesti vetämillään rajoilla, jotka nyt haluavat yhdistyä uudelleen. Edistykseksi Gaddafin retoriikassa voidaan ajatella valtiollisesta suvereniteetista luopumista Afrikan Yhdysvaltojen hyväksi. Edistyksen kautta afrikkalaiset jättävät taakseen heimojen väliset konfliktit. Gaddafin retoriikassa Afrikassa oli ensin alkuperäisyyden aika, jonka kolonialismin aika hajotti (toinen aikakausi). Gaddafi tavoittelee argumentaatiollaan Afrikalle kolmatta uutta aikakautta, jossa kolonialismi tuhoataan, Afrika emansipoituu ja lunastetaan afrikkalaisten itsemääräämisoikeus. Tässä onnistuakseen on afrikkalaisten valtioiden luovutettava valtiollista itsemääräämisoikeuttaan Afrikan hyväksi, sen sijaan, että sallisivat edelleen ulkovaltojen harjoittaman afrikkalaisen itsemääräämisoikeuden murentamisen.

6 VALLANKUMOUSJOHTAJA GADDAFI KWAME NKRUMAHIN JALANJÄLJISSÄ?

*Give me back my black dolls to play
the simple game of my instincts.
to recover my courage
my boldness
to feel myself myself
a new self from the one I was yesterday
yesterday
Without complications
yesterday
when the hour of uprooting came.*

Leon Dalmás - Black Orpheus 1958¹³

Afrikkalainen persoona viittaa laajimmassa mielessä afrikkalaisten kulttuurillisiin ominaispiirteisiin erotuksena ei-afrikkalaisista. Edward Blyden (1832–1912) käytti termiä jo vuonna 1883 puheessaan Sierra Leonen nuorten miesten kirjallisuusseuralle. Puheen otsikko oli: *The Origin and Purpose of African Colonization*. Marcus Garvey puolestaan popularisoi käsitteen käytön afrikkalaisen massan keskuudessa niin Amerikassa, Euroopassa kuin Afrikassakin järjestönsä *The Universal Negro Improvement Associationin* sekä järjestön julkaisemien lehtien *Negro World* (1918–1933), *Daily Negro Times* (1922–1924), *Blackman* (1929–1931) ja *The Black man magazine* (1933–1939) välityksellä. Molempien Länsi-Intian saarilla syntyneiden afrikkalaisten, Blydenin ja Garveyn kielenkäyttö suhtautui Afrikan mantereella asuviin afrikkalaisiin aluksi alentuvasti. Ajan kuluessa kummankin suhtautuminen muuttui heidän alkaessaan havaita afrikkalaisten aikaansaamien saavutuksien hienouksia. Kummankin esittämät ideologiat olivat kauttaaltaan rotuanalyysin läpäisemiä, mikä on ymmärrettävää heidän maantieteellinen syntyperänsä ja kasvatuksensa huomioon ottaen. (Poe 2003, 10.)

Kwame Nkrumahin afrikkalaisen persoonan käsitteen käyttö erosi aiemmasta Blydenin ja Garveyn tavasta käyttää käsitettä. Nkrumahille afrikkalainen persoona viittasi edelleen käsitykseen erillisestä afrikkalaisesta ihmisten joukosta. Joukon ero muihin joukkoihin nähden perustui kuitenkin pluralistiseen synteisiin monenkirjavista traditioista sekä niiden ulkopuolelta tulleista vaikutuksista henkisesti yhteiselle afrikkalaiselle kulttuurille.

Nkrumahin afrikkalaisen persoonan käsitteessä ei esiintynyt aiempia viittauksia biologiseen rotuun. (Ibid.)

Afrikkalaisen persoonan käsite viittaa tässä mielessä myös tietynlaiseen suhteeseen kolonialismiin. Leon Dalmasin runo tiivistää käsitteen ytimen tässä viitekehyksessä: *to feel myself myself -- a new self from what I was yesterday -- when the hour of uprooting came.* Kolonialismin aikana afrikkalaisen identiteetin juuret revittiin sen alkuperäisestä maaperästä ja identiteetti peittyi siirtomaavallan alle. Afrikkalaisessa persoonassa kysymys on Afrikan oman kulttuurin ja äänen palauttamisesta afrikkalaisten haltuun. Kolonialismin aikakaudella afrikkalaisten oman itsensä kokeminen kävi mahdottomaksi. Pan-afrikkalaisen persoonan käsitteen käyttäminen merkitsee muun muassa itsetuntemuksen, itseluottamuksen ja itsemääräämisoikeuteen liittyvän rohkeuden palautumista. (Legum 1962.)

Maaliskuun viidentenä päivänä vuonna 1957 Ghanasta tuli Afrikan mantereen ensimmäinen itsenäistynyt valtio. Kwame Nkrumah julisti kuuluisassa puheessaan afrikkalaisen persoonan puolesta seuraavasti:

We are going to see that we create our own African personality and identity. We again rededicate ourselves in the struggle to emancipate other countries in Africa; for our independence is meaningless unless it is linked up with the total liberation of the African continent. (BBC, 11.4.1997)

Nkrumahille Ghanan itsenäisyys ilman koko Afrikan vapautumista kolonialismista oli merkityksetöntä. Nkrumahin afrikkalaisen persoonan käsitteessä on kyse koko Afrikan mantereen emansipaatiosta: mantereella sijaa saaneiden kolonialististen vaikutteiden korvaamisesta omalla afrikkalaisella identiteetillä. Afrikkalainen persoona sisältää manipuloiduttoman ja suvereenin afrikkalaisen identiteetin.

Nkrumah jatkoi afrikkalaisen persoonan ajatuksen esiintuomista vuosi Ghanan itsenäistymisen jälkeen järjestetyssä ensimmäisessä itsenäistyneiden afrikkalaisten maiden konferenssissa huhtikuussa 1958:

For too long in our history, Africa has spoken through the voice of others. Now, what I have called the African Personality in international affairs will have a

chance of making its proper impact and will let the world know it through the voice's of Africa's own sons. (TIME 28.4.1958)

Afrikkalainen persoona on Nkrumahin ajattelussa paitsi afrikkalaisten kokemaa henkistä voimantunnetta ja afrikkalaisten perinteisten arvojen resilienssiä myös uusi rooli, jonka Afrikan tuli lunastaa kansainvälisessä yhteisössä. Tässä ajatuksessa korostuu ennen kaikkea Afrikan mantereen muodostama maailmanpoliittinen ryhmittymä. Afrikkalainen persoona ei liity vain yksittäisiin afrikkalaisiin ihmisiin ja heidän identiteettiinsä, vaan se on myös koko mantereen laajuinen maantieteellinen kokemus. Nkrumah käytti afrikkalaisen persoonan käsitettä esimerkiksi osoittamaan, että Afrikka mantereena oli sitoutunut maailmanlaajuiseen vapauteen ja rauhaan (Makinda & Okumu 2008, 19).

Afrikkalaisen persoonan maailmanpoliittinen luonne käy selvästi ilmi Nkrumahin Kirjassa, *I Speak of Freedom (1961)*, jossa hän toteaa, että jakautuneena Afrikka on heikko, mutta yhdistyneenä Afrikasta voisi tulla yksi maailman suurimmista hyvää ajavista voimista. Yhdistyneenä Afrikka olisi toki yksi ryhmittymä muiden vastaavien joukossa, mutta näistä ainoa vahvalla humanisella luonteella sonnustettu:

I believe strongly and sincerely that with the deep-rooted wisdom and dignity, the innate respect for human lives, the intense humanity that is our heritage, the African race, united under one federal government, will emerge not as just another world bloc to flaunt its wealth and strength, but as a Great Power whose greatness is indestructible because it is built not on fear, envy and suspicion, nor won at the expense of others, but founded on hope, trust, friendship and directed to the good of all mankind. (BBC, 14.9.2000)

Nkrumah uskoi, että ellei Afrikka yhdenny poliittisesti ja muodosta Afrikan hallitusta (all-African government), ei ratkaisuja taloudellisiin ja poliittisiin ongelmiin löydetä (Nkrumah 1963). Hän varoitti maanmiehiään useaan otteeseen siitä, että ilman yhdistynyttä Afrikkaa useat afrikkalaiset jäisivät uuskolonialismin armoille. Muuten nämä maat olivat joko liian syrjässä, liian köyhiä tai liian pieniä saattaakseen voimaan massiivisia kehittymisen vaatimia ohjelmia. Uuskolonialismilla Nkrumah tarkoitti kolonialismin erityistä muotoa, jossa siirtomaalle myönnettiin poliittinen itsenäisyys, mutta jossa itsenäisyyden myöntämisen jälkeen kulttuurista ja taloudellista valtaa pidettiin edelleen yllä. (Marah 2007, 22.)

Tämän lisäksi Nkrumah uskoi, että ellei Afrikassa onnistuttaisi luomaan omaa valuuttaa ja omia taloudellisia instituutioita, Afrikka jäisi ulkomaisten hallitusten Afrikalle asettamien taloudellisten järjestelyiden armoille, joiden toteuttamisen taustalla olisi heidän intressinsä afrikkalaisten intressien sijaan. (Ibid., 24)

As long as the States of Africa remain divided, as long as we are forced to compete for foreign capital and to accept economic ties to foreign powers because in our separate entities we are too small, weak and unviable to 'go it alone', we will be unable to break the economic pattern of exploitation established in the days of outright colonialism. (Nkrumah 1973, 295)

Myös Gaddafi on puheissaan ja kirjoituksissaan perustellut afrikkalaista integraatiota ja Afrikan Yhdysvaltoja tarvittavan juuri tästä syystä. Gaddafi on käyttänyt esimerkiksi pienen Gambian valtion asemaa maailmankauppaneuvotteluissa havainnollistuksena siitä, miten fragmentoitunut Afrikka ei voi saada huomiota osakseen. Suurille taloudellisille kokonaisuuksille on ajanhukkaa neuvotella tai ylipäättään harjoittaa kauppaa pienen pienten maiden kuten Gambian kanssa. (Gaddafi, 16.5.2007.)

Erityisen mielenkiintoista ajattelun yhteneväisyydestä tekee se seikka, että Gaddafin ja Nkrumahin ajatusten esiintuonnin välinen aika on pitkä. Tässä valossa Gaddafin puheen aikakauden Afrikalle asettamista haasteista vaikuttaa lähes ironiselta. Afrikan näkökulmasta tarkasteltuna vaikuttaa siltä, että mikään ei käytännössä ole muuttunut sitten Nkrumahin ja muiden Afrikan ensimmäisten itsenäisten valtioiden presidenttien aikakauden. Afrikassa edelleen jatkuvien taloudellisten ja poliittisten ongelmien valossa voidaan todeta Nkrumahin olleen ainakin siinä mielessä oikeassa, että valtioiden suvereniteettia korostanut ja poliittisesta yhdentymisestä OAU:n olemassaolon aikana kieltäytynyt Afrikka on pysynyt heikkona. Afrikka ei ole kolonialismin päättymisen jälkeen ole kyennyt mantereena saavuttamaan taloudellista menestystä tai poliittista vakautta.

Nkrumahin tapaan Gaddafi on asettanut Afrikan yhtenäisyyden tavoitteeksi Afrikan mantereen hallituksen muodostaminen, yhteisten sisämarkkinoiden toteuttamisen sekä yhden afrikkalaisen valuutan käyttöönoton. Gaddafin ehdottamat poliittiset instrumentit Afrikan yhtenäisyyden toteutuksessa ovat identtiset Nkrumahin ehdotuksien kanssa. Taloudellinen menestyminen maailmanmarkkinoilla saavutetaan Gaddafin mukaan uudella

aikakaudella integraatiolla vahvistetulla neuvotteluasemalla. Samaan tapaan kuin Nkrumah omana aikanaan näki maailman muodostuvan blokeista, myös Gaddafi argumentoi afrikkalaisten asemasta suhteessa toisiin ryhmittymiin.

Gaddafi on kuitenkin esittänyt Afrikan yhtenäisyyden perustaksi pan-afrikkalaista kulttuuri-identiteettiä. Tässä mielessä Nkrumahin ja Gaddafin maailmankuvat eroavat toisistaan. Nkrumahin afrikkalaisessa persoonassa oli kysymys nimenomaan monenkirjavien afrikkalaisten traditioiden arvostamisesta ja synteestä. Nkrumahin afrikkalaisen persoonan perustana ei tarvinnut missään mielessä olla yhtenäinen afrikkalainen rotu, kieli tai kulttuuri. Päinvastoin, Nkrumah korosti pan-afrikkalaista henkeä, joka ylittää nämä näennäiset afrikkalaisia erottavat tekijät:

There are those who maintain that Africa cannot unite because we lack the three necessary ingredients for unity, a common race, culture and language. It is true that we have for centuries been divided. The territorial boundaries dividing us were fixed a long ago, often quite arbitrarily, by the colonial powers. Some of us are Moslems, some Christians; many believe in traditional tribal gods. Some of us speak French, some English, some Portuguese, not to mention millions who speak only one of the hundreds different African language. -- Yet in spite of this I am convinced that the forces making for unity far outweigh those which divide us. -- In practical terms, this deep-rooted unity has shown itself in the development of Pan-Africanism, and, more recently, in the projection what has been called the African personality in world affairs. (Nkrumah 1963, 132)

Ero toisiin ihmisjoukkoihin perustuu tässä ajattelusta synteisiin monenkirjavista traditioista ja erityisestä tarpeesta assimiloida afrikkalaiseen persoonaan sen ulkopuolelta tulleet vaikutteet. Nkrumahin afrikkalaisen persoonan käsitteessä ei esiintynyt viittauksia afrikkalaisia yhdistäviin yhtenäisiin piirteisiin kuten esimerkiksi afrikkalaiseen biologiseen rotuun.

Nkrumahin mukaan poliittisen yhtenäisyyden henki näyttäytyi ennen kaikkea pan-afrikanismiksi kehittyneessä filosofiassa. Gaddafin retoriikassa puolestaan rakennetaan perustaa poliittiselle yhtenäisyydelle pan-afrikkalaisesta kulttuuri-identiteetistä. Nkrumahin poliittiselle yhtenäisyydelle ei tarvinnut kuvitella yhteisöä, kun taas Gaddafi esittää kuvitellun yhteisön perustaksi pan-afrikanisminsa poliittisille tavoitteille.

Gaddafin afrikkalaisessa persoonassa afrikkalaiset ovat yksi kansa, yksi rotu ja yhden värisiä sekä muodostavat yhden kielen (Gaddafi 1.2.2005). Gaddafin afrikkalaisessa persoonassa suorastaan hankkiudutaan eroon kulttuurisesta pluralismista siinä missä Nkrumah katsoi afrikkalaisen persoonan kykenevän sulattamaan mantereella esiintyvien eri kulttuuripiirien vaikutukset. Afrikkalainen persoona on niin suvereeni, että se ottaa kykenee ottamaan vaikutteita muista kulttuuripiireistä ja pysymään silti autenttisenä:

Philosophical consciencism is the map in intellectual terms of the disposition of forces which will enable African society to digest the Western, the Islamic and the Euro-Christian elements in Africa, and develop them in such a way that they fit into the African personality. The African personality itself is defined by the cluster of humanist principles which underlie the traditional African society. (Nkrumah 1970, 68,79)

Gaddafin suhtautumistapa erityisesti länsimaisiin ja kristillisiin vaikutteisiin Afrikassa on Nkrumahin ajatteluun verrattuna suvaitsematonta. Toisin kuin Nkrumah, Gaddafi näkee Afrikan ulkopuolisten vaikutteiden vaarantavan afrikkalaisen persoonan. Afrikkalaiselle yleisölle suunnatussa kulttuurivallankumouspuheessa Gaddafi kuvaili länsimaisia vaikutteita, jotka ovat riisumassa koko afrikkalaisen persoonan. Riisuminen kytetään Gaddafin mukaan estämään vain palaamalla historialliseen aikaan ennen kolonialismia. Menneisyydestä löytyy puhdas afrikkalainen kulttuuri niin uskonnon kuin esimerkiksi kieltenkin osalta. Menneisyyden kulttuuri on Gaddafin retoriikassa palautettava suoraan käyttöön. Siinä missä Gaddafin ajattelu vahvasti pohjaa ajallisesti menneisyyteen, määritty Nkrumahin afrikkalainen persoona ajattomasti humanismin periaatteisiin nojaten. Sillä, miltä ajalta periaatteet ovat peräisin, ei ole merkitystä.

Nkrumahin ja Gaddafin ajattelua yhdistää koulutukselle annettu merkittävä asema suhteessa afrikkalaiseen persoonaan. Nkrumah perusti Afrikan yliopistoihin useita tieteenaloja, kuten esimerkiksi afrikkalaisen historian ja kirjallisuuden tutkimuksen. Afrikkalaisten itse suunnitteleman ja omistaman koulutuksen järjestäminen oli Nkrumahin mukaan tärkeää, koska kolonialistinen koulutusjärjestelmä oli opettanut afrikkalaisia halveksumaan Afrikan kulttuuria ja traditioita.

[O]ur culture and traditions (were) barbarous and primitive. Our textbooks were English, telling us about English history, English geography, English ways of living, English customs, English ideas, English weather. -- [W]e should nurture our own culture and history, if we are to develop that African personality which

must provide the educational and intellectual foundations of our pan-African future. (Nkrumah 1963, 49)

Afrikkalainen persoona kehittyy koulutuksen välityksellä, jossa kunnioitetaan afrikkalaisten omaa kulttuuria ja historiaa. Vastaavanlaisesti kolonialististen opetusohjelmien syrjäyttämiseksi myös Gaddafi (1.2.2005) on ehdottanut afrikkalaisen kielen opiskelua pakolliseksi kaikissa Afrikan kouluissa. Gaddafin afrikkalaisen kuvitellun yhteisön perusteluna kieli on mitä keskeisimmässä asemassa.

Yhteenvetona voidaan sanoa, että Gaddafin ja Nkrumahin ajattelu vaikuttaa ensisilmäykseltä samanlaiselta. Molempien päämääränä on perustella Afrikan mantereen integraation toivottavuutta mantereen kansainvälis-poliittisen aseman parantamisella oman aikansa vallitsevassa poliittisessä tilanteessa. Aseman parantaminen tarkoittaa molemmilla ennen muuta taloudellis-poliittisten neuvotteluasemien parantamiseen mantereen ulkoisen riiston estämiseksi. Molemmat viittaavat integraatiolla mantereen yhteiseen hallitukseen, sisämarkkinoihin ja yhteisvaluuttaan. Kummatkin ajattelevat, että koulutuksen avulla voidaan edistää afrikkalaisten yhtenäisyyttä pitkällä aikavälillä. Mutta yhteneväisyydet jäävät tähän. Retoriikan tasolla näiden vaikuttajien argumentaatio poikkeaa huomattavasti toisistaan. Vaikka molemmat perustelevat mantereen yhtenäisyyden tarvetta ja yhdentymisen luontevuutta assosiatiivisesti esisopimuksella afrikkalaisuuden luonteesta, tarkoittaa tämä Gaddafille ja Nkrumahille hyvin eri asioita.

Nkrumahin ajattelussa assosiaation taustana on afrikkalainen persoona, joka perustuu pluralistiseen kulttuuriseen synteisiin ja sen erityiseen, integroivaan suhteeseen muihin vaikutteisiin. Nkrumah ei näe muita vaikutteita uhkana, koska abstraktiin humanismin arvoon nojaava afrikkalainen persoona on kykeneväinen suhtautumaan niihin omasta, hierarkioiden huipulla olevasta näkökulmastaan. Gaddafi puolestaan näkee ulkoapäin tulevat kulttuuriset vaikutteet uhkana pan-afrikkalaiselle kulttuuri-identiteetille. Tämä identiteetti perustuu väitteeseen kolonialismia edeltävän ajan Afrikan mantereen luonteesta. Mantere oli Gaddafin mukaan tuolloin identiteetiltään ”afrikkalainen” niin kielen, rodun, uskonnon kuin kansallistunnonkin osalta. Gaddafin pan-afrikkalaiseen kulttuuri-identiteettiin perustuva retoriikka nojaa siis konkreettiseen, totuudellisuudeltaan mahdollisesti kyseenalaiseen arvon assosiointiin.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Propagandan aikakaudesta tai propagandan vuosisadasta puhuttiin 1920- ja 30-luvuilla hieman samaan tapaan kuin viime aikoina on ollut ajanmukaista puhua informaatio- tai tietoyhteiskunnasta. Kummankin käsitteen suosio on liittynyt uskomuksiin tärkeimmistä kansakuntien kehitystä ja menestystä ohjaavista voimista. Propagandan aikakauden keskeinen oletus oli, että historian suuntaa määrää se, joka osaa tehokkaimmin ohjata massoja. Informaatioyhteiskunnan taustalla on ajatus informaatioteknologian yhtä suuresta merkityksestä. (Luostarinen 2006.)

Libyan johtajan Muammar Gaddafin internet-sivuston puheista ja kirjoituksista tehdyn analyysin osalta voidaan päätellä Gaddafin pyrkimyksenä olevan pyrkiä vaikuttamaan Afrikan historian suuntaan informaatioteknologiaa hyväksikäyttäen. Sivustoilla Gaddafi puhuttelee internet-median luonteen mahdollistamana suoraan massoja ja pyrkii vakuuttamaan massat omalle kannalleen. Gaddafin yksisuuntaiseksi kommunikaatiokanavaksi suunniteltu internet-sivusto on propagandaa käsitteen laajimmassa mielessä silloin, kun sen sisältöjen subjektiivinen vastaanottaja kokee olevansa vaikutusyrityksen kohteena. Tässä tutkimuksessa ei näin ollen ole tehty johtopäätöksiä siitä, edustaako Gaddafin internet-sivusto tarkalleen ottaen propagandaa vai ei. Propaganda, eli avoin pyrkimys vaikuttaa lukijan ajatteluun, tapahtuu kuitenkin aina retorisia välineitä hyväksi käyttäen tietyissä kommunikaatiotilanteissa. Tutkimustulokset koskevat siis niitä retorisia mekanismeja, joilla on mahdollista harjoittaa propagandaa sille erittäin otollisessa kommunikaatiotilanteessa.

Gaddafin retoriikka on tyypillisesti oikeuspuhetta, jossa osoitetaan menneisyyden kolonialismin vääryyksiä sekä kolonialismia edeltänyt puhdas afrikkalainen aikakausi, johon Afrikan nyt tulisi palata. Gaddafin Afrikan yhdentymispuhe perustuu useimmiten käsitykselle kolmesta afrikkalaisesta aikakaudesta. Gaddafin Afrikan tulevaisuusretoriikassa ja kuvitellun yhteisön perusteluissa on itse asiassa tyypillisesti kyse menneisyyteen palaamisesta. Gaddafi artikuloi puheissaan ja kirjoituksissaan sellaisten kannatettavien arvojen järjestelmän, joka on löydettävissä vain menneisyydestä ja johon on tulevaisuudessa palattava. Käytännössä tämä merkitsee siirtomaavaltujen ja kolonialismin arvojen korvaamista afrikkalaisilla arvoilla. Arvot, joiden varaan Gaddafi kirjoituksissaan

ja puheissaan luo afrikkalaisia yhdistäviä siteitä ja päämääriä ovat perin länsimaalaisvastaisia.

Arvot ovat yhtäältä Gaddafin subjektiivisia käsityksiä tavoiteltavista ja haluttavista asioista. Toisaalta arvot liittyvät myös laajemmin kulttuurin käsitteeseen, sillä eri kulttuureilla on erilaiset arvojärjestelmät. Koska arvojen avulla voidaan tunnistaa ne asiat, asioiden tilat sekä ominaispiirteet, jotka tietyn yhteisön jäsenet pitävät tärkeinä ja arvostettavina, voidaan Gaddafin esittämien arvojen perusteella tehdä johtopäätöksiä siitä, miten hän suhtautuu esimerkiksi puheidensa vastaanottajina oleviin yleisöihin, sillä todellisuutta koskevien esisopimuksien kannalta Gaddafin on huomioitava, mitä asioita yleisö pitää ilman muuta totena ja normaalina.

Gaddafin pitämässä puheissa on selkeästi nähtävissä etenkin se, miten perelmanilaisittain esisopimukset vaikuttavat puhujan valitsemaan esittämistapaan ja argumentaatiotekniikoihin. Afrikkalaiselle erityisyleisölle Gaddafi korostaa solidaarista yhteisöllisyyttä afrikkalaisten keskuudessa. Solidaarisuus liittyy pan-afrikanismin filosofian kannalta keskeiseen ajatukseen diasporassa elävistä afrikkalaisista. Gaddafin retoriikassa esiintyy usein myös argumentaatiota, jossa todistetaan afrikkalaisiin globaalissa ja historiallisessa mittakaavassa kohdistuva epätasa-arvoinen kohtelu. Gaddafin mukaan afrikkalaisilla on esimerkiksi yhtäläinen ja tasa-arvoinen oikeus liikkua kuin muilla ”maailman kansalaisilla”. Oikeutta korostetaan historiallisella argumentaatiolla, jossa orjakaupassa afrikkalaiset pakotettiin liikkumaan mantereelta toiselle ja kaksinaismoralistisesti nykyään heitä estetään liikkumasta pois Afrikasta. Abstrakteihin arvoihin kuten oikeuksiin vetoamalla Gaddafi hakee kannatusta muutokselle, jonka päämääränä on Afrikan yhdysvaltojen perustaminen.

Kun Gaddafin internet-sivuston aineistoa tarkastellaan kokonaisuutena, puheiden ja kirjoitusten välillä havaitaan usein sisäisiä ristiriitoja. Tämä tuli tutkimuksessa näkyväksi erityisesti silloin, kun vertailtiin Gaddafin argumentaatiota afrikkalaiselle ja muslimiyleisölle. Gaddafin uskottavuuteen puhujana saattaa vaikuttaa se, että hän puhuu eri yleisöille täysin eri lähtökohdista. Vastaavasti kun afrikkalaisille perustellaan abstrakteilla arvoilla afrikkalaisten oikeudesta, muslimiyleisölle puhuttaessa Gaddafi vetoaa Koraaniin, joka sisältää muslimien kunnioittamia arvoja. Islamiin ja koraaniin perustuva argumentaatio on voimakasta niissä tapauksissa, kun yleisö on homogeeninen

muslimien joukko. Muiden yleisöjen kohdalla uskontoon liittyvä argumentaatio on lievempää. Esimerkiksi EU:n ja AU:n huippukokouksessa Gaddafi jätti kuulijan vapaasti päätettäväksi päättääkö tämä uskoa vai olla uskomatta nimenomaisesti siihen jumalaan, josta hän puhuu. Afrikkalaiselle yleisölle pidetyissä puheissa ei argumentaatiossa taas esiinny islamiin perustuvaa argumentaatiota juuri lainkaan. Gaddafin moraalinen arvottaminen on riippuvaista yleisön historiallisesta ja arvojärjestelmään liittyvästä viitekehyksestä.

Perelmanin esittämää käsitystä soveltamalla voidaan sanoa, että Gaddafi halveksuu retoriikkaa usein esittämällä asioita selviöinä. Gaddafin retoriikalle on tyypillistä esittää asiat yleisölle välttämättöminä. Tällöin yleisöä ei pyritä suostuttelemaan tai vakuuttamaan, vaan Gaddafi määrää sen, mitä yleisön tulee aiheesta ajatella. Tämän voidaan tulkita olevan tyypillistä retoriikkaa propagandalle opin levittämisen mielessä. Ilmiö on samankaltainen kuin aikoinaan uskontojen levittämisessä. Uskon levittäminen saattoi olla yksisuuntaista kommunikaatiota, sillä sen vastaanottajat olivat yksinkertaisesti viestin, eivät suostuttelun, kohteita. Merkittävän Gaddafin tästä retoriikan piirteestä tekee se, että eri yleisöille kohdistettavat viestit voivat olla sisällöltään ristiriitaisia.

Gaddafi korostaa lähes kaikissa puheissaan uskottavuuttaan puhujana. Hän useimmiten esittelee itsensä aihealueen parhaana mahdollisena asiantuntijana tai korostaa itseään muilla keinoin. Gaddafin retoriikassa ethos on jopa muita vakuuttamisen keinoja määräävämmässä asemassa. Puheiden ja kirjoitusten minä-lähtöisyys on Gaddafin retoriikalle hyvin tyypillistä. Ajoittain hän asettaa itsensä konkreettisen arvohierarkian huipulle, jossa hänellä on korkein ja totuudenmukaisin tieto keskustelun aiheena olevasta asiasta. Esimerkiksi Darfurin kriisin ratkaisun Gaddafi on esittänyt tapaan, jossa yksin hän tuntee kriisin luonteen ja keinon sen ratkaisemiseksi.

Tekstuaalisella tasolla Gaddafi luo todellisuutta maailmanpolitiikan tapahtumista ensisijaisesti kolonialismin jatkeena. Gaddafi assosioi erilaisia teemoja kolonialismin ilmiön alle. Useissa yhteyksissä Gaddafin retoriikassa esiintyy esimerkkejä länsimaissa perustettujen järjestöjen olemassaolon oikeutuksesta. Niiden toiminta suhteessa Afrikkaan nähdään kolonialistiseksi toiminnaksi. Erilaisten asioiden assosioinnin kolonialismin käsitteen alle voidaan katsoa olevan osa systemaattista oppia, jota Gaddafi levittää, ja joka toimintana voidaan edelleen tulkita useiden eri määritelmien mukaisesti luonteeltaan

propagandaksi. Gaddafin ajattelussa Afrikan tulisi integroitua kolonialismin ongelman ratkaisemiseksi. Vain vahva ja yhtenäinen Afrikka voi poistaa kolonialismin Afrikan mantereelta. Toisaalta argumentaatiossa tuodaan esiin paradoksaalisesti myös integraation välttämättömyyttä. Integraatio on välttämätöntä siksi, että muut alueet integroituvat. Ilman Afrikan integraatiota se ei kykene parantamaan neuvotteluasemiaan kansainvälisessä taloudessa ja politiikassa. Afrikan yhdennyttävä poliittisesti muodostamalla Afrikan Yhdysvallat, jonka osia ovat muun muassa yhteiset markkinat, tullijärjestelmä, kuljetus- ja tieverkosto, valuutta, hallitus sekä yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka.

Tämän tutkimuksen perusteella Gaddafin ajattelusta on esitetty useita kyseenalaisia väitteitä. Tiekun (2004, 251) esittämää näkemystä, jonka mukaan Gaddafi arabinationalismin asianajajana teki 180 asteen käännöksen esittäessään idean Afrikan Yhdysvalloista, ei voida täysin yksiselitteisesti hyväksyä. Afrikan integraatio on tehdyn analyysin tulosten valossa nykyään Gaddafin agendan merkittävin tavoite pan-arabismiin sijaan, mutta pan-arabismi on edelleen Gaddafin puheessa vahvasti läsnä, kun yleisönä on muslimieja. Kun hänen retoriikkansa afrikkalaisesta yhdestä rodusta, kielestä ja uskonnosta otetaan huomioon, voidaan Gaddafin tulkita argumentoivan muslimiyleisölle, että muslimien tulisi ottaa Afrikka haltuunsa. Gaddafi on myös puheessaan kutsunut Afrikan ulkopuolella elävät arabit liittymään Afrikan unioniin.

Muun muassa Makindan ja Okumun (2008, 31–33) mukaan Gaddafi on löytänyt uudelleen muun muassa Kwame Nkrumahin ihannoimat pan-afrikanismin ideaalit. Tutkimuksessa suoritettu vertailu Gaddafin Afrikan yhdentymisretoriikan ja Kwame Nkrumahin käyttämän afrikkalaisen persoonan käsitteen välillä vahvisti sen seikan, että Gaddafin pan-afrikanismin tavoitteet ovat Nkrumahin ajatusten kanssa yhteneväiset. Molempien näkemysten mukaan Afrikan on yhdennyttävä, jotta mantere menestyisi maailmantalouden kilpailuasetelmassa. Myös poliittiset ja taloudelliset instituutiot, jotka on luotava mantereelle Afrikan yhdentyessä, ovat kummankin ajattelussa yhteneväiset. Gaddafi puhuu pan-afrikkalaisista ideaaleista kuitenkin vain välittömien tavoitteiden mielessä. Tarkasteltaessa pan-afrikanismia Nkrumahin käyttämässä kulttuurisessa merkityksessä voidaan havaita erittäin suuria eroja Gaddafin retoriikassa muodostuvan afrikkalaisen persoonan ja Nkrumahin afrikkalaisen persoonan välillä. Gaddafiin afrikkalainen persoona on monistinen ja suvaitsematon, ja sen tulisi torjua ulkoiset vaikutteet. Nkrumahin afrikkalainen persoona puolestaan perustuu kulttuuriseen synteisiin. Se on pluralistinen ja

avoin ulkoisille vaikutteille. Viime kädessä näiden kahden ajattelijan käsitys afrikkalaisuudesta on hyvin kaukana toisistaan.

Gaddafin pan-afrikanismissa legitimoidaan Afrikan mantereen yhteenkuuluvuutta ennen kaikkea historiallisella argumentaatiolla ja luomalla todellisuus pan-afrikkalaisesta kulttuuri-identiteetistä. Suuntausta yhteisiin päämääriin perustellaan Gaddafin retoriikassa uudella ajalla, jossa Afrikka ei ilman Afrikan Yhdysvaltojen muodostamista tule selviytymään. Yhteenkuuluvuuden pitäisi siis realisoitua identiteettiin nähden ulkoisista syistä.

Gaddafin tekstuaalisella tasolla luoma todellisuus maailmanpolitiikan tapahtumista ja toimijoista on perimmäisen länsimaalaisvastainen monilla tasoilla. Kuten todettua, Afrikan tulisi integroitua, jotta länsimaiden harjoittama kolonisaatio pystytään pysäyttämään. Toisaalta tämä sisältää ajatuksen myös afrikkalaisten itsemääräämisoikeuden palauttamisesta. Afrikalla tulisi Gaddafin ajattelussa olla absoluuttinen oikeus päättää mitä sen rajojen sisäpuolella tapahtuu. Ulkovalloilla on Gaddafin mukaan taloudellisia intressejä suorittaa interventioita Afrikkaan. Länsimaat lietsovat sotia Afrikassa, jotta pääsisivät mantereen resursseihin käsiksi. Yhdentynyt Afrikka voisi kieltää interventiot, jolloin ulkovalloilla ei olisi enää mahdollisuutta päästä suorittamaan interventioita afrikkalaisten konflikteihin. Mikäli interventioiden mahdollisuutta ei ole, ei ole myöskään mahdollisuutta päästä käsiksi Afrikan resursseihin, eikä näin ollen länsimaiden motiivia lietsoa sotia. Gaddafin perustelut integraation puolesta ovat paitsi suoraviivaisia myös vahvasti eksklusiivisia.

Vaikka Gaddafi ei toistaiseksi ole onnistunut täysimääräisesti pyrkimyksessään Afrikan Yhdysvaltojen perustamisessa, on hän kuitenkin onnistunut antamaan nimen 2000-luvun afrikkalaiselle integraatiolle sekä liittämään Libyan symbolisesti yhdeksi Afrikan integraation keskeisimmistä maista. Ensimmäinen Afrikan itsenäisten valtioiden konferenssi pidettiin Ghanan Accrassa 15.4.1958. Konferenssissa päätettiin, että kyseisenä historiallista arvoa sisältävänä päivänä vietettäisiin jatkossa Afrikan vapauspäivää. Afrikan vapauspäivää vietettiin vuosittain 15. huhtikuuta siihen asti, kunnes OAU:n perustamisen yhteydessä vapauspäivä päätettiin siirtää toukokuun 25. päivälle. Kyseisenä päivänä vuonna 1963 32 Afrikan itsenäistä valtiota kokoontuivat muodostamaan Afrikan yhtenäisyysjärjestön OAU:n. Gaddafi puolestaan onnistui nimeämään Afrikan unionin

perustamisen yhteydessä uudeksi Afrikka-päiväksi 9. syyskuuta: päivän, jolloin julistus Afrikan unionin perustamiseksi allekirjoitettiin Libyan Sirtressä (Solomon & Swart 2005, 481). Aiemmat Afrikan vapauspäivien päivämäärät ovat edustaneet suuria käännekohtia Afrikan mantereen historiassa. Muammar Gaddafi onnistui liittämään vapauspäivän suuren symboliarvon Libyaan ja itseensä.

Marraskuussa 2006 Afrikan unioni esitti suosituksen, että kaikkien Afrikan unionin jäsenmaiden tulisi tunnustaa Afrikan Yhdysvallat yhteisenä haluttavana päämääränä. Jäsenmaiden keskuudessa oli kuitenkin eriäviä näkökulmia siitä, miten unionin hallitus tulisi tarkalleen ottaen organisoida. Afrikan unionin Accran huippukokous heinäkuussa 2007 pohti edelleen suunnitelmaa, jonka mukaan Afrikkaan tulisi muodostaa mantereen yhteinen hallitus vuoteen 2015 mennessä. Accran huippukokouksessa Afrikan unionin 53 jäsenmaata sopivat, että Afrikan unionin perimmäinen tavoite on mantereen laajuisen taloudellisen ja poliittisen integraation toteuttaminen, jonka lopullisena päämääränä on Afrikan Yhdysvaltojen synty. (Bagadi 2007.) Gaddafin ehdotus mantereelle yhteisen hallituksen luomisesta on näin ollen saavuttanut konsensuksen ja Afrikan unionissa on käynnissä prosessi, jonka Muammar Gaddafi on nimennyt. Nähtäväksi jää, tulevatko Gaddafin yhdyntyneen Afrikan ideaalit toteutumaan tässä prosessissa.

Jatkotutkimus

Tutkielman perusteella afrikkalaisten valtionpäämiehien ajattelusta on esitetty väitteitä, jotka voidaan osoittaa ongelmalliseksi retoriikka-analyysin avulla. Lisäksi voidaan todeta, että Afrikan integraatiosta käytävä puhe voi sisältää perusteluita, jotka poikkeavat keskenään huomattavasti. Näiden seikkojen vuoksi olisi erittäin mielenkiintoista laajentaa tutkimuskysymys koskemaan myös muita afrikkalaisia valtionpäämiehiä, jotka omilla visioillaan tarttuivat afrikkalaiseen integraatiokeskusteluun 1990-luvun mittaan. 1990-luvun lopulla kiihtyneessä afrikkalaisessa integraatiokeskustelussa keskeisimmät henkilöt Muammar Gaddafin ohella olivat Etelä-Afrikan presidentti Thabo Mbeki ja Nigerian presidentti Olusegun Obasanjo.

Mbeki lanseerasi vuoden 1996 valuuttakriisin jälkeisissä keskusteluissa käsitteen *Afrikan renessanssi*, jolla hän tarkoittaa Afrikan identiteetin uudelleenrakentamista tavalla, jossa ensin vietäisiin loppuun mantereen aikaisempien pan-afrikanismi-liikkeiden työ, ja jonka

jälkeen Afrikka olisi valmis lunastamaan sille kuuluvan roolin globalisoituvassa maailmassa. Mbekin Afrikan renessanssin agenda on ennen kaikkea taloudellinen ja sosiaalinen. Mbeki on käyttänyt erityisesti demokratian edistämisen retoriikkaa välineenä muiden maiden vakuuttamisessa Afrikan renessanssin tarpeellisuudesta. Tiekun (2004, 254) mukaan Mbeki hyökkäsi 1990-luvun lopulla aggressiivisesti mantereen yksipuolue maiden suuntaan, joiden joukkoon Libya voidaan lukea. Euroopassa renessanssi liitetään sodan, ruton ja muiden sairauksien jälkeiseen uuteen aikaan. Ahluwalian (2002, 274) mukaan Afrikan renessanssin idea näyttää syntyneen samanlaisessa kontekstissa. Muun muassa tästä syystä Afrikan renessanssi sisältää käsitteenä vaaroja ja vaikeuksia. Käsite näyttäytyy eurooppalaiseen epistemologiaan lukkiutuneelta, minkä vuoksi idea ainutlaatuisesti afrikkalaisesta uudistamisesta muuttuu ongelmalliseksi. Esimerkiksi ranskankielisten mustien intellektuellien ideologisen liikkeen *negrituden* paradoksi oli, että ihmiset, jotka vaativat autenttiseen afrikkalaisuuteen sekä Afrikan uudistamiseen siirtymistä, olivat täydellisesti kolonialistien arvojen läpäisemiä (Ahluwali 2002, 270).

Obasanjon intressit OAU:n uudistamiseksi liittyivät talouspolitiikan painottamisen sijaan mantereen turvallisuuspolitiikkaan. OAU:n jäsenvaltiot pitivät valtioiden suvereniteettia pyhänä periaatteena. Valtioiden suvereniteetti on kansainvälisen lain hyväksyty periaate, joka tarkoittaa sitä, että valtiolla on absoluuttinen oikeus päättää mitä sen kansainvälisesti tunnustettujen rajojen sisäpuolella tapahtuu. Valtion sisäisiin asioihin liittyvää interventioiden puutetta on kritisoitu Afrikassa erityisesti niissä tilanteissa, joissa edes humanitaarista apua ei ole sallittu sodan ja väkivallan uhreille. Obasanjo yritti saada aikaan vuoden 1991 toukokuussa Ugandan Kampalassa OAU:n yhteisen turvallisuus-, vakaus- ja kehitys-sopimuksen. Konferenssissa hyväksyttiin Kampalan julistus, joka oli tarkoitus vahvistaa OAU:n viralliseksi asiakirjaksi seuraavassa OAU:n huippukokouksessa. Pääasiallisesti Libyan, Sudanin ja Kenian vastustuksesta OAU ei kuitenkaan seuraavassa huippukokouksessaan hyväksynyt Kampalan julistusta. Lopullisesti Kampalan julistus katosi OAU:n agendalta vuonna 1995, kun Obasanjo vangittiin Nigeriassa. Yhteisen turvallisuus-, vakaus- ja kehityssopimuksen ajamisen motiivina oli se, että Obasanjo ei ollut halukas luopumaan Nigerian vahvasta roolista Länsi-Afrikan politiikassa. Tämän vuoksi hän haki legitimitettiin toimintaansa mantereen tasolta. Yhteisen turvallisuus-, vakaus- ja kehityssopimuksen myötä OAU:lla olisi ollut oikeutus toimia konfliktien ratkaisussa mantereella paitsi neuvottelun mutta myös sotilaallisen intervention keinoin.

Tämä olisi edellyttänyt OAU:n puitteissa valtiollisen suvereniteettiajattelun muutosta Obasanjon esittelemän uudelleenmäärittelyn mukaisesti (Gomes 1996, 41).

Afrikan Yhdysvallat on saavuttanut AU:n jäsenmaiden hyväksynnän yhteisenä poliittisena tavoitteena. Tässä pro gradu -tutkimuksessa on analysoitu Afrikan Yhdysvaltojen idean uudelleen 1990-luvun loppupuolella esittäneen Muammar Gaddafin käsitystä Afrikan yhdentymisestä. Jatkotutkimuksessa voitaisiin laajentaa tutkimus koskemaan muita esitettyjä ehdotuksia, jolloin tutkimuskohteeksi tulisi keskusteluosapuolten väillä käydyn debatin luonne ja laatu. Jatkamalla tutkimusta erilaisista integraatioehdotuksista käytyyn keskusteluun voitaisiin paljastaa Afrikan integraation asemaa mantereella käytävissä keskusteluissa sekä afrikkalaisten johtajien sitoutumisen tasoa integraatioon.

LÄHTEET

Kirjallisuus:

Aarnio, Eeva (1997): Poliittiset kielet yhteisöllisyyden vahvistajina? Teoksessa **Mälkiä**, Matti & **Stenvall**, Jari (toim.) *Kielen vallassa. Näkökulmia politiikan, uskonnon ja julkishallinnon kieleen*. Tampere: Tampere University Press. Ss.105–199.

Ahluwalia, Pal (2002) ”The Struggle for African Identity: Thabo Mbeki’s African Renaissance”. *African and Asian Studies* Vol.1 No.4, 265-277.

Akonor, Kwame (2007) “Stuffing Old Wine in New Bottles: The Case of the Africa Union”. Teoksessa **Mazama**, Ama (toim.) *Africa in the 21st Century. Towards New Future*. New York & London: Routledge. Ss. 191-211.

Alkebulan, Adisa A (2007) “The Legacy of Colonialism on language in 21st Century Africa”. Teoksessa **Mazama**, Ama (toim.) *Africa in the 21st Century. Towards New Future*. New York & London: Routledge. Ss. 79-99.

Anderson, Benedict (1991) *Imagined Communities*. London & New York: Verso.

Andemicael, Berhanykun (1976) “The OAU and the UN: Relations between the Organization of African Unity and the United Nations”. A UNITAR Regional Study No. 2. New York & London: Africana Publishing Company.

Aristoteles (1997) *Retoriikka*. Helsinki: Gaudeamus.

Arnold, Guy (1996) *The Maverick State: Gaddafi and the New World Order*. London: Cassell.

Asente, Molefi Kete (2007) “African Betrayals and African Recovery for a New Future”. Teoksessa **Mazama**, Ama (toim.) *Africa in the 21st Century. Towards New Future*. New York & London: Routledge. Ss. 71-79.

Baimu, Evarist & **Sturman**, Kathryn (2003) “Amendment to the African Union’s right to intervene – A shift from human security to regime security?”. *African Security Review* Vol.12 No.2, 37–45.

Bimber, Bruce (1998) ”The Internet and political transformation: Populism, Community, and Accelerated Pluralism”. *Polity* Vol.31 No.1, 133-160.

Chanaiwa, David (1993) “Pan-Africanism and regional integration”. Teoksessa **Mazrui**, Ali A. (toim.) *General History of Africa VIII - Africa since 1935*. Berkeley: University of California Press. Ss. 724-744.

Chimuntengwende, Chen (2003) "Pan-Africanism and the Second Liberation Struggle for a United Africa". Teoksessa **Muchie**, Mammo (toim.) *The Making of the Africa-Nation. Pan-Africanism and the African Renaissance*. London: Adonis & Abbey Publishers Ltd. Ss. 82-103.

Choukas, Michael (1965) *Propaganda Comes of Age*. Washington D.C.: Public Affairs Press.

Davison, Phillips (1980) "The Media Kaleidoscope. General Trends in the Channels". Teoksessa **Lasswell**, Harold, **Lerner**, Daniel ja **Speier**, Hans (toim.) *Propaganda and Communication in World History. Volume III: A pluralizing world in information*. Honolulu: University Press of Hawaii. Ss. 191-249.

Deeb, Mary-Jane (1991) *Libya's Foreign Policy in North Africa*. Oxford: Westview Press.

Doob, Leonard (1966) *Public Opinion and propaganda*. Hamden: Shoe String Pr Inc.

Gaddafi, Muammar (2005) *The Green Book*. Reading: Ithaca Press.

Geldenhuis, Deon (2003) "The rule-breaking conduct of Qaddafi's Libya". *Review for Southern Africa*. Vol.25 No.2, 55-73.

Gomes, Solomon (1996) "The OAU & State Sovereignty". Teoksessa **Keller**, Edmond ja **Rothchild**, Donald (toim.) *Africa in the New International Order - Rethinking State Sovereignty and Regional Security*. New York & London: Lynne Rienner Publishers.

Haapanen, Pirkko (1996) "Roomalaisten korkein taito. Johdanto antiikin retoriikkaan". Teoksessa **Palonen**, Kari & **Summa** Hilikka (toim.) *Pelkkää retoriikkaa. Tutkimuksen ja politiikan retoriikat*. Tampere: Vastapaino. Ss. 23-50.

Haley, P. Edward (1984) *Qaddafi and the United States since 1969*. New York: Praeger Publishers.

Hawas, Akram (2003) "Pan-Africanism and Pan-Arabism: Back to the Future?". Teoksessa **Muchie**, Mammo (toim.) *The Making of the Africa-Nation. Pan-Africanism and the African Renaissance*. London: Adonis & Abbey Publishers Ltd. Ss. 288-307.

Hemánus, Pertti (1973) *Joukkotiedotus piilovaikuttajana*. Helsinki: Otava.

Hemánus, Pertti (1975) *Propaganda sanomalehdissä*. Helsinki: Otava.

Keränen, Marja (toim.) (1998). *Kansallisvaltion kielioppi*. SoPhi 28. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Kodjo, Edem & **Chanaiwa**, David (1993) "Pan-Africanism and liberation". Teoksessa **Mazrui**, Ali A. (toim.) *General History of Africa VIII - Africa since 1935*. Berkeley: University of California Press.

Kuusisto, Riikka (1998) *Oikeutettu sota ja julma teurastus? Läntisten suurvaltajohtajien sotaretoriikkaa Persianlahdella ja Bosniassa*. Helsinki: Like.

Legum, Colin (1962) *Pan-Africanism – A Short Political Guide*. London & Dunmow: Pall Mall Press Ltd.

Luostarinen, Heikki (1994) *Mielen kersantit*. Juva: Hanki ja jää.

Makinda, Samuel M. & **Okumu**, Wafula F. (2008) *The African Union - Challenges of globalization, security and governance*. Oxford & New York: Routledge.

Marah, John K. (2007) “Kwame Nkrumah’s Continental Africa - A Dream Deferred but not forgotten”. Teoksessa **Mazama**, Ama (toim.) *Africa in the 21st Century. Towards New Future*. New York & London: Routledge. Ss. 17-31.

Martin, John (1980) “The Moving Target. General Trends in Audience Composition”. Teoksessa **Lasswell**, Harold, **Lerner**, Daniel ja **Speier**, Hans (toim.) *Propaganda and Communication in World History. Volume III: A pluralizing world in information*. Honolulu: University Press of Hawaii. Ss. 249-295.

Mazrui, Ali A. (toim.) (1993) *General History of Africa VIII - Africa since 1935*. Berkeley: University of California Press.

Naldi, Gino J. (1989) *The Organization of African Unity, an Analysis of its Role*. London & New York: Mansell.

Nehusi, Kimani (2003) “Language in the construction of Afrikan unity: past, present and policy”. Teoksessa **Muchie**, Mammo (toim.) *The Making of the Africa-Nation. Pan-Africanism and the African Renaissance*. London: Adonis & Abbey Publishers Ltd. Ss. 208-234.

Nkrumah, Kwame (1963) *Africa Must Unite*. London: Panaf Books Ltd.

Nkrumah, Kwame (1970) *Consciencism – Philosophy and Ideology for De-Colonization*. New York: Monthly Review Press.

Nkrumah Kwame (1973) *Revolutionary Path*. London: Panaf Books Ltd.

O'Shaughnessy, Nicholas (1990) *The Phenomenon of Political Marketing*. Hampshire & London: The Macmillan Press.

Palonen, Kari (1987) *Tekstistä politiikkaan. Johdatusta tulkintataitoon*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston julkaisuja.

Perelman, Chaim & **Olberchts-Tyteca**, Lucie (1971) *The New Rhetoric. A Treatise of Argumentation*. Notre-Dame: University of Notre-Dame Press.

Perelman, Chaim (1982) *The realm of Rhetoric*. Notre Dame: University of Notre Dame Press.

Poe, Zizwe D. (2003) *Kwame Nkrumah's Contribution to Pan-Africanism: An Afrocentric Analysis*. New York: Routledge.

Puro, Jukka-Pekka (1998) ”Puhetaidosta retoriikkaan, vai oliko se päinvastoin”. *Tiedontutkimus* Vol. 21 No.3, 82–91.

Qualtier, Terence (1962) *Propaganda and Psychological Warfare*. Clinton.

Reader, John (1998) *Africa. A Biography of the Continent*. London: Penguin Books.

Savigny, Heather (2002) ”Public Opinion, Political Communication and the Internet”. *Politics* Vol. 22 No.1, 1-8.

Sihvola, Juha (1997) ”Selitykset teokseen Retoriikka”. Teoksessa **Aristoteles Retoriikka**. Tampere: Gaudeamus. Ss. 193–233.

Sivistyssanakirja (2002) Helsinki: WSOY.

St John, Ronald Bruce (1987) *Qaddafi's World Design. Libyan Foreign Policy 1969-1987*. London: Saqi Books.

St John, Ronald Bruce (2008) ”Redefining the Libyan Revolution: the Changing ideology of Muammar al-Gaddafi”. *The Journal of North African Studies* Vol.13 No.1, 91-106.

Summa, Hilikka (1996) ”Kolme näkökulmaa uuteen retoriikkaan. Burke, Perelman, Toulmin ja retoriikan kunnianpalautus”. Teoksessa **Palonen, Kari & Summa Hilikka** (toim.) *Pelkkää retoriikkaa. Tutkimuksen ja politiikan retoriikat*. Tampere: Vastapaino. Ss.51-84.

Thompson, Vincent (1969) *Africa and Unity: The Evolution of Pan-Africanism*. New York: Humanities Press.

Tieku, Kwasi Thomas (2004) ”Explaining the clash and accommodation of interests of major actors in the creation of the African union.” *African Affairs* Vol.103 No. 411, 249–267

Elektroniset-lähteet:

Bagadi, Abdullah (2007) ”Gaddafi Brings Hope for a Prosperous United Africa”. *North Africa Times* (online) 2.-8.9.2007. [viitattu 7.4.2008]. Saatavilla: <http://www.alarab.co.uk/Previouspages/North%20Africa%20Times/2007/09/02-09/p04.pdf>

BBC (11.4.1997) ”Nkrumah - an African visionary with feet of clay” (online). [viitattu 4.3.2008]. Saatavilla: http://news.bbc.co.uk/2/hi/special_report/africa_at_40/14157.stm

BBC (14.9.2000) ”Kwame Nkrumah's Vision of Africa” (online). [viitattu 23.3.2008]. Saatavilla: http://www.bbc.co.uk/worldservice/people/highlights/000914_nkrumah.shtml

Croen, Evan; Kim, Jehae & Mapes, Katie (2007) "The Initiative for an Open net, ONI report, The Internet Filtering in Sub-Saharan Africa" (online). Ss. 1-13. [viitattu 4.3.2008] Saatavilla: http://opennet.net/sites/opennet.net/files/Regional_Overview_SSA.pdf

FIFA "Continental Zones" (online). [viitattu 6.4.2008]. Saatavilla: <http://www.fifa.com/worldcup/qualifiers/>

Gaddafi, Muammar (4.7.2005) "Statement by Brother Leader of the Revolution on the occasion of the opening of the Fifth ordinary session of the assembly of the African Union" (online). [viitattu 19.3.2008]. Saatavilla: <http://www.africa-union.org>

Luostarinen, Heikki (31.5.2006) Puhe: "Propagandasta informaatioisotaan" Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta, 30-vuotisjuhlaseminaari. (online). [viitattu 17.4.2008]. Saatavilla: <http://www.defmin.fi/index.phtml?s=311>

MTV3 (1.2.2006) "Tanska hakee sopua pilakuvakohuun" (online). [viitattu 2.4.2008]. Saatavilla: <http://www.mtv3.fi/uutiset/txt/ulkomaat.shtml/arkistot/ulkomaat/2006/02/422237>

Palestine Facts (PF) <http://palestinefacts.org>: "What was the effect of the Gulf War of 1991 on Israel and the Palestinian Arabs?" (online). [viitattu 21.3.2008]. Saatavilla: http://www.palestinefacts.org/pf_1967to1991_gulfwar.php

Reporters without Borders (RWB) <http://www.rsf.org>: "Libya - Annual report 2007" (online). [viitattu 19.3.2008]. Saatavilla: http://www.rsf.org/article.php3?id_article=25437&Valider=OK

Reporters without Borders (RWB) <http://www.rsf.org>: "In Libya, you can criticise Allah but not Gaddafi, October 2006" (online). [viitattu 19.3.2008]. Saatavilla: http://www.rsf.org/IMG/pdf/rapport_libye_gb.pdf

The Initiative for an Open net (ONI) <http://opennet.net/>: "Country report – Libya" (online). [viitattu 4.3.2008]. Saatavilla: <http://opennet.net/research/profiles/libya>

The Arabic Network for Human Rights Information <http://www.hrinfo.net/en/>: "Libya: The Internet in a conflict zone" (online). [viitattu 4.3.2008]. Saatavilla: <http://www.hrinfo.net/en/reports/net2004/libya.shtml>

Solomon, Hussein & Swart, Gerrie (2005) Libya's foreign policy in flux." *African Affairs* (online). Vol. 104 No.416, 469–492. [viitattu 16.2.2008]. Saatavilla: <http://afraf.oxfordjournals.org/cgi/content/abstract/104/416/469>

Sturman, Kathryn (2003) "The Rise of Libya as regional player." *African Security Review* (online) 2003, Vol. 12 No 2. [viitattu 19.2.2008]. Saatavilla: <http://www.iss.co.za/pubs/asr/12No2/C2.html>

Sturman, Kathryn (2007) "New growth on deep roots - Prospects for an African Union government." Occasional Paper (online) 146, June 2007, 1-10. [viitattu 9.2.2008]. Saatavilla:

http://www.iss.co.za/index.php?link_id=&slink_id=4825&link_type=12&slink_type=12&mpl_id=3

TIME (28.4.1958) "The African Personality" (online). [viitattu 5.3.2008]. Saatavilla: <http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,868409-1,00.html>

Ulkoasiainministeriö (UM) "Maat ja alueet, Libya" (online). Päivitetty 3.1.2008 [Viitattu 28.1.2008]. Saatavilla: <http://global.finland.fi/Public/default.aspx?nodeid=32729&contentlan=1&culture=fi-FI>

UNESCO "World Heritage List, Timbuktu" (online). Päivitetty 7.4.2008 [Viitattu 7.4.2008]. Saatavilla: http://whc.unesco.org/pg.cfm?cid=31&id_site=119

Muammar Gaddafin kirjoitukset ja puheet internetissä:

Saatavilla: <http://www.algathafi.org> [viitattu 10.4.2008]

Kirjoitukset:

16.8.2002. Kashmir: The Definitive Solution [viitattu 10.4.2008]
http://www.algathafi.org/html-english/cat_03_07.htm

22.6.2004a. The Arab League: Ignoring Reality, or Ignorance of it? [viitattu 17.1.2008]
http://www.algathafi.org/html-english/cat_03_01.htm

22.6.2004b. Africa's Urgent Need of Stability. [viitattu 15.2.2008]
http://www.algathafi.org/html-english/cat_03_06.htm

8.5.2006. UN Reform: A Message to All Countries of the World. [viitattu 18.3.2008]
http://www.algathafi.org/html-english/cat_01_06.htm

Puheet:

01.02.2005. The Brother Leader of the Revolution Presents to African Intellectuals His Strategic Vision of an African Cultural Revolution to Preserve the African Identity, its Historical Roots and Age-old Cultural Heritage. [viitattu 15.2.2008]
http://www.algathafi.org/html-english/cat_02_04.htm

Ei julkaisupäivää tiedossa. The Meeting of the Brother Leader with the Heads of Churches Present throughout the Great Jamahiriya, the Ambassadors of Friendly Countries, and Political, Religious and Cultural Figures in Libyan Society, [viitattu 15.2.2008]
http://www.algathafi.org/html-english/cat_01_02.htm

10.4.2006. The brother, the leader of the revolution leads Presidents and Muslims from different parts of the world in prayer, and delivers a speech in Timbuktu on the new challenge. [viitattu 4.4.2008]

http://www.algathafi.org/html-english/cat_02_01.htm

03.06.2006. The FIFA: Reform or Abolition – Dutch. [viitattu 6.4.2008]

http://www.algathafi.org/html-english/cat_01_05.htm

22.11.2006. Statement of the Leader Muammar Al-Gathafi in the African Union/ European Union Ministerial Meeting on Migration and Development. [viitattu 10.2.2008]

http://www.algathafi.org/html-english/cat_01_03.htm

30.3.2007. In the Historic City of Agadez, the Brother Leader of the Revolution Leads Heads of State and other Muslims in Prayer during the Second Great Islamic Challenge Rally on the Anniversary of the Birth of the Seal of God's Prophets Muhammad (Peace and Prayers be upon him).[viitattu 15.2.2008]

http://www.algathafi.org/html-english/cat_01_01.htm

16.5.2007. The Brother Leader addresses the Students of Oxford University on Africa in the 21st Century. [viitattu 25.1.2008]

<http://www.algathafi.org/html-english/01.htm>

22.10.2007. The Brother Leader Addresses the Faculty and Students of Cambridge University, [viitattu 25.1.2008]

http://www.algathafi.org/html-english/cat_1_2.htm

LOPPUVIITTEET

¹ Gaddafi voidaan kirjoittaa monella eri tavalla, kuten Al-Gadhdhafi, El Qathafi, Al-Gathafi, AlGathafi, Al-Qaddafi, Qaddafi ja Gaddafi.

² Arabiliitto jäsenvaltiot 1999: Egypti, Irak, Jordania, Libanon, Saudi-Arabia, Syyria, Jemen (perustajat 1945) ja Libya, Sudan, Marokko, Tunisia, Kuwait, Algeria, Arabiemiirikuntien liitto, Bahrain, Qatar, Oman, Mauritania, Somalia, Palestiinalaishallinto, Djibouti ja Komorit

³ Johtavina valtioina Nigeria ja Liberia

⁴ Johtavina valtioina Algeria, Egypti, Ghana, Guinea, Libya, Mali ja Marokko

⁵ Gaddafi viittaa lausunnossaan arabeihin poliittisen määritelmän, jossa arabeja ovat kaikki Arabiliiton jäsenmaiden kansat, mukaisesti. Suppeammassa merkityksessä arabeja ovat vain Arabian niemimaalla asuvat arabit, ja laajemmassa merkityksessä kaikki arabiankieliset kansat.

⁶ EU jäsenvaltiot 2004: Alankomaat, Belgia, Bulgaria, Espanja, Irlanti, Italia, Itävalta, Kreikka, Kypros, Latvia, Liettua, Luxemburg, Malta, Portugali, Puola, Ranska, Romania, Ruotsi, Saksa, Slovakia, Slovenia, Suomi, Tanska, Tsekki, Unkari, Viro ja Yhdistynyt Kuningaskunta

⁷ ASEAN jäsenvaltiot 2004: Malesia, Thaimaa, Indonesia, Singapore, Filippiinit, Brunei, Kambodža, Laos, Myanmar ja Vietnam.

⁸ Commonwealth of Independent States jäsenvaltiot 2004: Azerbaidzhan, Armenia, Valkovenäjä, Georgia, Kazakstan, Kirgisia, Moldova, Venäjä, Tadžikistan, Turkmenia, Uzbekistan ja Ukraina

⁹ Commonwealth on 53 maan järjestö, joista suurin osa on ollut Britannian siirtomaita.

¹⁰ Shanghai Group jäsenvaltiot 2004: Venäjä, Kiina, Kazakstan, Kirgisia, Uzbekistan, Tadžikistan

¹¹ The South Asian Association for Regional Cooperation (SAARC) jäsenvaltiot 2004: Intia, Pakistan, Bangladesh, Sri Lanka, Nepal, Bhutan ja Malediivit

¹² NAFTA jäsenvaltiot 2004: Kanada, Meksiko ja Yhdysvallat

¹³ Guyanalaisen runoilijan Leon Dalmasin runo Black Orpheus (1958) teoksessa Legum, Colin (1962) *Pan-Africanism. A short political guide*. London and Dunmow: Pall Mall Press.